

Miramar

VALLDEMOSSA

molts d'Anys
Miramar

BANCA MARCH

BANCA MARCH

BANCA MARCH

BANCA MARCH

BANCA MARCH

C/ Chopin, 3
VALLEMOSSA

REVISTA TRIMESTRAL

Nº 0 ANY I

JULIOL-AGOST-SETEMBRE

DIRECCIO

Margalida Calafat i Torres

EQUIP DE REDACCIO

Antònia Mª Calafat i Rivas
 Nicolau S. Cañellas i Serrano
 Rafael Estaràs i Estaràs
 Miquel Juan i Salvà
 Jaume Moià i Villalonga
 Llorenç Lladó i Calafat
 Josep Lladó i Vila
 Joan Carles Palos i Nadal
 Benigne Palos i Vadell
 Miquel Ripoll i Rullán
 Antònia Serrano i Darder
 Matilde Serrano i Darder
 Pere Bru Serrano i Darder
 Sebastià Trias i Mercant
 Jerònia Valls i Cerdà
 Jaume Vila i Mulet

INFORMACIO MUNICIPAL

Margalida Ripoll i Colom

INFORMACIO ESPORTIVA

Bartomeu Torres i Morell

INFORMACIO MUSICAL

Jaume Capllonch Ferrà

DIBUIX I FOTOGRAFIA

Toni Gelabert i Serrano
 Josep Lladó i Vila
 Antoni Muntaner i Bujosa
 Josep A. Serrano i Darder
 Josep A. Serrano i Torres
 Pere Bru Serrano i Torres

ASSESSORAMENT LINGUISTIC

Antònia Mª Calafat i Rivas
 Jerònia Valls i Cerdà

EDITA

OBRA CULTURAL BALEAR

Delegació de Valldemossa

Domicili: C/Constitució s/n

07170 Valldemossa

IMPRESSIO

Interior: Edicions BRINS

Valldargent, 43 - Palma

Exterior: Taller Gràfic RAMON

Jaume Balmes, 39 i 43

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

Miramar

Acaba de néixer la nostra revista i en batiar-la li hem posat MIRAMAR; potser algú es preguntarà, per què aquest nom? A força de fer voltes i més voltes varem arribar a MIRAMAR perquè és un nom molt arrelat al nostre poble, tal vegada és poc conegut entre els mateixos valldemossins, però el considerem de gran importància perquè designa un punt de la nostra particular geografia que és una fita, un fonament, un centre irradiador de cultura en els moments més esplendorosos de la vida i de la història de Valldemossa: hi feren estada Ramon Llull, aquell gran català de Mallorca; Nicolau Calafat, l'impressor i el seu mecenes Francesc Prats; l'Arxiduc austríac Lluís Salvador, i tants d'altres.

El nom fou també emprat ja en època més recent per una associació tan estimada dels valldemossins i de tan bon record com la "Agrupació Miramar".

Un cop explicat l'origen del nostre nom, voldríem aprofitar l'avinentesa per demanar a tots, col·laboradors i sobretot lectors que ens ajudeu a desenrotllar i mantenir la revista aportant idees, opinions, suggeriments i que utilitzeu les nostres planes (que també són vostres) com el que pretenem que siguin: un tauler d'anuncis on tothom pugui dir el que pensa, d'acord amb els estatuts de l'O.C.B. i amb la defensa dels quatre objectius que són la nostra base, la nostra raó de ser i el motiu pel qual treballam: la llengua, la cultura, la història i la identitat del nostre poble.

La revista vol ser crítica amb tot el que signifiqui opressió o vulneració dels nostres drets com a poble, integradora dels interessos de la comunitat per damunt les diferències personals, arrelada en el passat, comprensiva amb el present i inquieta pel futur; defensora enfront dels atemptats del nostre paisatge i entorn històric i artístic, portaveu de les inquietuds dels valldemossins i reflex per a la posteritat de la vida a la Valldemossa de la fi dels anys vuitanta.

Aquests són els objectius que ens hem marcat en iniciar la tasca i per aquest camí volem seguir sempre, amb l'ajut dels valldemossins per a qui, en definitiva, treballam.

Agraïments

L'Obra Cultural Balear de Valldemossa agraeix al nostre entranyable amic, l'artista pintor Josep Coll i Bardolet, un dels primers fundadors de l'Obra Cultural Balear, l'obsequi de la reproducció de la portada.

L'O.C.B. de Valldemossa agraeix també a l'Ajuntament de Valldemossa la seva col·laboració.

La terra que jo estim

Valldemossa és sense cap dubte un lloc força temptador per al qui li agrada i frueix sentint-se en plena Natura. La Vila, malgrat els desencerts arquitectònics a què s'ha vist sotmesa, encara no ha perdut la seva personalitat.

Crec que el més interessant d'aquesta contrada, és que sense necessitat de recórrer llargues distàncies, un es pot veure encimbellat damunt qualsevol de les alçàries que envolten la vall i que malgrat la seva modèstia (cap d'elles arriba als mil metres), brinden singulars meravelles panoràmiques.

Dins la muntanya, la pau i el silenci romput adesiara pels bels de l'anyell de llet cridant sa mare que pastura pels voltants, conviden a ensaborir redol a redol aquesta contrada, on la Naturalesa no va mirar prim en el moment de repartir atractius.

La llum i el color juguen aquí un paper cabdal, accentuant quan l'eufòria primaveral, especialment solemne per aquests indrets, el camp es vesteix d'una ampla gamma de verds i per terra es va cobrint amb una catifa de polícromes floretines.

La ginesta, molt abundosa, floreix amb una flor d'un groc lleugerament esblaimat al temps que l'agressiva argelaga ho fa amb una altra flor d'un groc embimat.

Tot és bonic, des de l'impressionant penyasegat a l'alterosa cresta rocosa, passant per la bucòlica vall on una modesta planteta ens fa l'ofrena d'una petita i olorosa floretina.

La mar, molt prop, acaricia amb suaus onades, en els dies de calma, un bon tros de la costa, on cada punta i cada racó són una obra d'art. A tot el seu llarg, s'estén la taca fosca de l'alzinar superat de tant en tant per un mirador o torre, record d'aquell personatge extraordinari que fou l'Arxiduc.

Els nostres companys són ara a més de les ovelles i les cabres, les aus.

Aucells de tota casta que volen lliures i feliços en pa-

relles amoroses o afanyant-se pel "nostre insecte de cada dia", al temps que ens deixen fruit de la seva alegrívola cantarella.

Després de viure tot això i quasi sense adonar-se'n, un es va integrant dins un món esbalaïdor i molt llunyà del que sovint hem de suportar al poble i la ciutat, on tot són desconsideracions i malifetes i on també cada dia ens veim sotmesos a una prova d'habilitat per defugir del cotxe o de la moto que en mans d'un foll ens podria enviar a l'altre món.

Benigne Palos

Valldemossa, primavera 89

SUMARI

Col.laboracions	2	Esport	15
Valldemossa	5	Excursionisme	15
Rondalles Mallorquines	6	Llengua	17
Informacions	7	Cinema	18
Entrevista	8	Cuina	19
La Vila	10	Jardineria	19
Música	11	Entreteniments	20
Investigació	12	Passatemps	20

Origens i escuts dels llinatges de Valldemossa

Antigament els llinatges no existien, durant la més remota Edat Mitjana els homes i les dones duïen noms germànics o bé llatins. Però va arribar un moment que hi havia molts noms repetits i llavors van aparèixer els sobrenoms que a la llarga esdevindrien llinatges, que són la conseqüència d'una necessitat d'identificació personal.

Vegem un exemple: En aquell temps una persona li deia a l'altre no sé que d'en Joan. Quin Joan?. Aquell que hi ha dalt de la vila o dalt del puig o el de la vorera del riu, en aquests tres casos el lloc de residència seria l'origen d'aquests llinatges.

Un altre exemple: On és en Pere? Quin Pere? El ferrer, el fuster, el boter, és a dir, que en aquests tres casos els llinatges serien noms d'oficis.

Resumint: que si un es diu Teixidor és que uns avantpassats seus eren teixidors. Si un es diu Terrassa és que algun avantpassat seu era d'aquell indret de Catalunya. La major part dels llinatges mallorquins tenen el seu origen a noms de rius, pobles, muntanyes de Catalunya, Andorra i part d'Aragó, ja que en la conquesta de Mallorca foren d'aquests indrets els qui acompanyaren el Rei Jaume I.

A continuació analitzarem dos llinatges arrelats actualment a Valldemossa amb llurs

escuts. Són els següents: Morell i Mas.

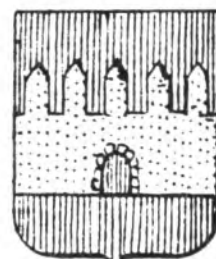
MAS

MAS: Casa de camp, deriva del llatí mansus, casa de pagès, semblant a masia o possessió. Es un mot que apareix en composició com a primer element d'una multitud de llinatges; el segon element dels quals sol esser un nom propi personal indicador del propietari o dels habitants del "mas". Aquesta antiga família ha estat molt arrelada a Valldemossa ja que es conserven les cases i heretats conegudes amb el nom de "Es Pla o Plany del Rei".

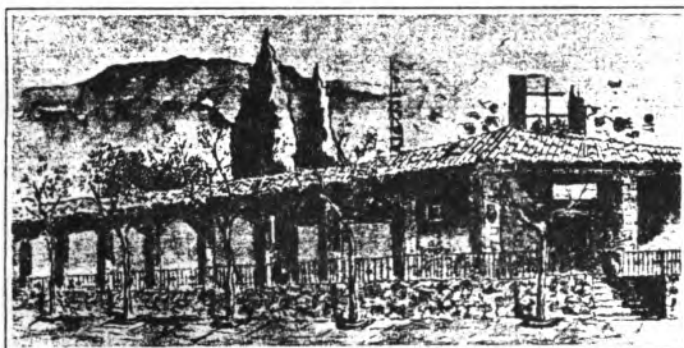
Personatge famós fou Bernat Mas del Pla del Rei, ja que va ajudar el rei Jaume II a les guerres mantingudes contra el príncep de Viana i fou nomenat cavaller pel dit rei l'any 1462.

Escut: Una creu vermella i baix d'ella una massa negra de fuster en camp de plata.

MORELL: Del llatí Maurellus, diminutiu de Maurus "moro". També és nom d'una vila del camp de Tarragona. Aquest ja existia a Mallorca l'any 1251 ja que Bernat Morell era aquell any guardià de la presó del Castell d'Alaró. Cal destacar que aquest llinatge està molt arrelat amb els Morell de Pastoritx, la major part foren jurats de l'estament de ciutadans de Palma l'any 1651, com Jaume Morell de Pastoritx i altres militars com Jeroni Morell de Pastoritx i Vallès, Marquès de Sollieric i capità del cos de provincials de Mallorca, així com regidor a perpetuïtat de la Ciutat de Mallorca. **Escut:** Una tela de murada blava amb cinc merlets en camp de plata.

MORELL

CAFETERIA ROMANÍ

VALLDEMOSSA. Tel. 61 20 54 - MALLORCA

Son Matge

El diumenge dia 5 de febrer varem fer una petita excursió a la finca de Son Matge.

Com tots sabem Son Matge és una possessió propera a S'Estret. Però Son Matge no té una importància per estar prop d'una muntanya més o manco coneguda, la seva importància radica en el fet que en els seus terrenys es van trobar, l'any 1967 un cementiri pretalalfòtic.

Nosaltres varem aprofitar aquest fet per fer conèixer aquest lloc que guarda un dels nostres primers indicis com a població; però deixant de banda el fet cultural que sense dubte té una gran importància, ens vàrem centrar en revivre una petita festa que estava oblidada en la memòria de molts valldemosins. El dia 5 de febrer de 1989 ens proposàrem revivre la festa del DIJOURS LLARDER.

Fa anys, el Dijours Llarder, al nostre poble, a Valldemossa, era una gran festa. La gent anava a les possessions amb plat fons o escudella i cullera de fusta, i allà els donaven fava pelada i coca de tallades.

Els temps han anat canviant i les tradicions han quedat moltes vegades arraconades. Un dels principals objectius, com a Obra Cultural, està centrat en revivre aquestes festes que els majors recorden i que els més joves, per desgràcia no han pogut gaudir.

Per aquest motiu, i veient les dificultats que els treballadors tenen, vàrem traslladar aquesta festa, que hauria d'haver-se celebrat en dijous, al diumenge següent, dia que oferia més possibilitats per a tots.

Abans de contar aquesta celebració hem d'agrair infinitament al Senyor Gabriel Català i a la seva dona Senyora Aina Rufino que tan amablement ens cediren les cases de Son Matge i a més

ens obsequiaren amb els fruits de la seva cuina.

Des d'aquestes ratlles volem que els arribi el nostre agraïment i al mateix temps ens posam a la seva disposició per a tot el que ells vulguin.

L'organització de la festa fou així: En primer lloc ens vàrem informar del que calia conèixer del bosc de Son Matge, i per aquest motiu consultàrem llibres dels escriptors Sebastià Tries, Arxiduc Lluís Salvador, i la Història de Mallorca. De tots aquests llibres va sortir una petita revista que està a l'abast de tothom.

Després ens calia que la gent tingués coneixença que pensàvem fer aquesta activitat i vàrem col·locar uns cartells a les botigues, posant la condició que la gent ens digués si hi pensava assistir; la resposta fou prou bona ja que foren més de seixanta valldemosins que participaren de l'excursió i com no... menjaren fava pelada. La cosa fou així: a les deu i mitja ens reunírem a la plaça de l'Església de Baix, i des d'allà a peu, ens dirigírem cap a Son Matge, d'altres a les onze hi partiren en cotxe. Mentre tant tinguérem dues cuineres de categoria: N'Antònia Serrano i N'Antònia Calafat que des de les nou i mitja del matí es tancaren dins la cuina i ens feren una fava pelada digna dels paladars més exquisits.

Vàrem arribar a les cases de Son Matge després de passar Son Salvat on una pluja fina pareixia que ens volia amargar el dia, però no ho aconseguí.

Cap a la una i mitja vàrem dinar, els valldemosins i d'altres que no ho eren però hi tenen l'esperit vàrem respondre a la comanda, de coca amb tallades i d'altres classes, n'hi havia per menjar i rompre. Això's ha de dir, la

fava pelada fou boníssima!

Va ser una remembrança d'un bon temps passat, i que hem de fer tot el possible per revivre des d'ara mateix.

Margalida Calafat Torres

Nostra Valldemossa té tradicions i llepolies i en esser els darrers dies fava pelada solíem fer.

Evocant es temps passat de sa nostra minyonia hem celebrat aquest dia de gaubança i germanat.

Després d'una passejada per camí ben descansat a Son Matge heu arribat i aquí hem fet sa dinada.

De primer fava pelada amb xuia i botifarró i per arrodonir-ho sa coca de sobrassada.

Es nostres anfitrions ens han deixat Son Matge donat olives, formatge, vi, taronges i bessons.

I es seu cor han oferit per a ells nostre agraïment ja que tan amablement a tots ens han acollit.

Antònia Serrano i Darder

Valldemossa dins la memòria del temps

Aquesta secció pretén esser una antologia de textos de la literatura universal sobre Valldemossa: el paisatge, els costums, les persones. Procurarem, per a una lectura més fàcil, agrupar els textos temàticament.

Miramar (1)

Miramar i el record d'un centenari

L'arxiduc Lluís Salvador decidí celebrar l'any 1876 el sisè centenari de la fundació de Miramar per Ramon Llull. Però una sèrie de circumstàncies obligaren a fer la festa el 21 de gener de 1877. Hi hagué missa solemne amb sermó per mossèn Joan Maura. Cantaren un himne a Ramon Llull amb lletra de Geroni Rosselló i música de Bartomeu Torres. Posteriorment, a un acte poètic participaren els poetes mallorquins i residents a l'illa. Transcriuré el primer poema, obra de Victòria Penya, titulat

Desig

"Tots els joglars hi pugen
Al cim de Miramar,
De glòria a sa corona
Nou llar ne florirà.

¡Cóm vibraran les arpes
Bon Déu, com vibraran
Allí on les aures porten
Tot l'esperit d'un Sant!

Allí on Ramon vivia
Per Déu il·luminat,
Pensant ses meravelles
I los cent noms sagrats.

Si jo pogués alçar-me
Fins a arribar a dalt
Glosar de Llull les gestes
Ai, com me fora grat!

Jo sent tocar a festa
Jo escolt mon nom cridar
Ai, dolça mare meva,
n'és lluny de tu mon fat.

No veuré, no, les joies
D'aquells flairosos camps,
Ni escoltaré les trobes
De l'agradós cantar.

Baixar de mos peus les ones
Deturan lo meu pas,
La vida ab sa tristesa,
Lo vol no'm dexe alsar.

Oh los qui m'hi volien
Allí entre mos germans,
Mon cor n'és ple de força
I això remembrarà.

De Déu en la morada,
Al peu de son altar
Mon prec serà ab vosaltres
Al cim de Miramar!"

Josep M. Quadrado també hi participà amb un article sobre la història de Miramar.

Sebastià Trias Mercant

LICORS

Bodegues

ARTESANIES

CAN GOTZO

CERAMIQUES

C/ Blanquerna, 11 - Tel. 612021 - VALLDEMOSSA
Avinguda Nacional, 56 - Tel. 260221 - S'ARENAL

Malalties i remeis (I)

En la nostra gran tradició de rondalles recollides per "Jordi des Racó", Mossèn Antoni Maria Alcover, em cridà ferm l'atenció la gran quantitat d'afeccions patològiques que hi surten.

Fent un exhaustiu estudi n'he trobades dues-centes setanta-sis, entre les quals cent quaranta-sis es refereixen a malalties de la pell.

Els cops són citats vuitanta-sis vegades, quaranta-una les ferides, deu les cremades, dues la ronya, un bony, un infló, una mossegada, una picada d'abella, una espina clavada. Les demés, cent trenta cites, es refereixen als més diversos estats patològics, tant físics com psíquics: histèria, baticor, angoixa, banyes, ràbia, infecció als budells...

Quasi sempre les malalties es guarien amb poques substàncies com aigua, aiguar-dent, esperit, oli verjo... També s'empraven vermell d'ou, aucells vius, sal, vinagre, reïna, teranyines, pèls de coa de cavall i d'altres. Com a mostra vegeu una recepta.

OLI D'AUCELLS

Se necessiten dos gorri-
ons vius, pelats alhora, una greixonera nova de terra i una lliura d'oli verjo. Quan bull l'oli hi posen els gorri-
ons i es retira del foc.

Les plantes i altres substàncies com sofre, la sutja,

la peja es mesclen amb diversos elements per poder curar com són: la cera, la mel, el vermell d'ou, l'aigua i el greix animal i vegetal.

Aquest article podria servir d'introducció a una sèrie de receptes antigues que tenc recopilades de diverses fonts, però cal advertir què tant aquests remeis com els recollits a les Rondalles Mallorquines, no els aconsellam ja que el deure dels metges és recordar el "PRIMUM NON NO-

CERE" dels antics (primer no fer mal).

Volem destacar que en Dermatologia moltes afeccions tenen un alt component psíquic i que la desaparició de molts dels símptomes (eritemia, picors...) va lligada a la millorança de la psique del malalt i a la confiança d'aquest amb el metge que l'assisteix.

Matilde Serrano

LLEGIU!

Miramar

VALLDEMOSSA

III Jornades sobre l'establiment del llenguatge administratiu

Propiciades per la Coordinadora General dels responsables de l'elaboració del llenguatge administratiu, el Consell Insular de Mallorca, amb la col·laboració del Consell Insular de Menorca, el Consell Insular d'Eivissa-Formentera i l'Ajuntament de Palma organitzà unes III Jornades sobre l'establiment del llenguatge administratiu que es feren a Ciutat de Mallorca, als locals de la Cambra Oficial de Comerç, els dies 22, 23 i 24 de maig d'enguany..

Orientades bàsicament cap a l'Administració Local, dedicaren cadascun dels dies a tractar un tema específic (llenguatge administratiu, marc jurídic i marc organitzatiu) en quatre sessions diàries, dues de matí i dues d'horabaixa.

Hi assistiren els personatges més coneguts en l'àmbit del llenguatge administratiu (Carles Duarte i Monserrat de l'Escola d'Administració Pública de Catalunya), en el de la política lingüística (Aina Moll, Ex-Directora General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya i Isidor Marí, Cap del Servei d'Assessorament Lingüístic de la Generalitat de Catalunya), en el de l'administració local (Gabriel Barceló i Pilar Vinent, responsables dels serveis lingüístics de l'Ajuntament de Manacor i del Consell Insular de Menorca respectivament) i en el jurídic (Bartomeu Colom de la U.I.B. i Jaume Bernat de la U.A.B.). Cadascun presentà una ponència i el públic, vengut d'arreu del domini lingüístic, va tenir l'oportunitat d'intervenir fent preguntes i aportant idees que enriqueixen el que s'havia dit. La Coordinadora General té el projecte d'elaborar unes conclusions que es faran públiques en el moment oportú.

Antònia Maria Calafat Rivas

Sor Anna Maria del Santíssim Sagrament en el Centenari de la seva Obra

El 13 de gener celebrarem a Valldemossa el III centenari de l'Exposició de los cantichs del D. Illm. i Martir de Cristo el B. Ramon Llull obra de sor Anna del Santíssim Sagrament. Aquesta celebració consistí en la presentació del llibre Càntics i cobles, edició antològica de l'obra esmentada, subvencionada per l'Ajuntament de Valldemossa i preparada per Sebastià Trias Mercant.

Josep M. Llompart ha dit del llibre de sor Anna: "En llegir els escrits de sor Anna, el record de Teresa d'Àvila és indefugible. Totes dues religioses reflecteixen les actituds de la gran tradició mística hispana mitjançant un llenguatge i unes formes expressives terrals, senzilles i populars. Hi ha emperò -no cal amagar-ho-, una diferència profunda: així com Santa Teresa se situa dins el context d'una llengua i d'una literatura en expansió, sor Anna pertany al context decadent d'una llengua en recessió i d'una literatura col·locada en un nivell degradat i en els problemes que li oferia una llengua que havia perdut els seus models propis... Tot això, no hi ha dubte que la monja valldemossina mereix el títol de clàssic de la nostra literatura i que la seva obra tan emotiva i d'un fervor espiritual tan viu, és de les poques que, dins aquell context tan minso, brillen amb llum pura i ben pròpia" (Balears, 4, III, 1989)

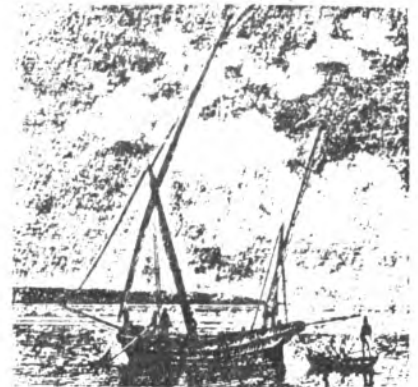
El 19 de febrer, a l'església de Santa Catalina de Sena de Ciutat, antiga església del convent on residí sor Anna, es va celebrar un acte religiós a honra de la venerable valldemossina, presidit pel President del Parlament Balear i el batle de Valldemossa. Missa concelebrada i sermó pel Vicari general de la diòcesi de Mallorca.

Llàstima que tant a la fes-

ta de Valldemossa com a la de Ciutat els valldemossins foren pocs.

Sebastià Trias Mercant

La Marina de Valldemossa

Vull sentir la remor de les onades
que dibuixen estels a Sa Marina
i veure com el sol deixa obra fina
sota el penya-segat, roques daurades

Quan torna cap a casa a les vesprades,
amb l'espargell del far que il·lumina,
mai l'home de la barca no rondina
malgrat vingui amb les mans esgarrinxades.

A Valldemossa arriben del seu Port
oratges que de pau i de conhort
són flaires salobroses de ventura.

I l'alba encén el foc
aquella gent,
que llençarà la xarxa amb sentiment,
puix que l'amor pel risc mai no s'atura.

Pere Bru Serrano Darder

Josep Coll Bardolet

Josep Coll Bardolet neix a Campdevàrol (el Ripollès) dia 7 de novembre de l'any 1912. La família es traslladà per raons de treball a Vila-seca i després a Vic on Coll Bardolet rep lliçons a l'Escola Municipal de Dibuix dels mestres Eudald Brunet, Ramon Torrents, Pere Puntí, Lluçia Costa i Pere Bigas. Més tard treballa amb Sert en la col·locació de les pintures de la catedral de Vic, treballa com a decorador i inaugura la seva primera exposició a la sala de Bigas, a Vic.

Durant la guerra civil continua aprenent i treballant primer a Tours i més tard a Brussel·les. L'any 1939 s'instal·la a Barcelona i al 1941 ja exposa a les Galeries Costa, a Ciutat de Mallorca, i és finalment al 1944 quan es queda definitivament a Valldemossa.

- Per què va venir a Mallorca, per què es va decidir a venir aquí precisament i no a un altre lloc?

- No és difícil de contestar, això. Perquè és més hermós que els altres llocs. Mallorca té un encant que no tenen els altres llocs. Jo conec molts països i l'encant de Mallorca i l'embruixament que té l'illa no el té cap més país, diguin el que vulguin. A més, com a pintor, jo havia de triar un lloc que estigués ple de color i Mallorca és plena de color a tot arreu.

- Troba molta diferència entre els colors de Mallorca i els de Catalunya, per exemple?

- Bé, potser a Catalunya no tant, perquè és més prop i no hi ha tampoc tanta diferència, però hi ha un embruixament, en esser un lloc separat, en esser una illa, m'entén? Encara que avui no és igual que la Mallorca de quan jo vaig arribar, perquè hi ha un escriptor que ha fet una referència molt bonica que diu "la Mallorca que va trobar Coll Bardolet quan va arribar era molt més semblant a la Mallorca de Chopin i Georges Sand que la Mallorca d'avui i la de quan Coll Bardolet va arribar" I té tota la raó.

- I a Valldemossa, com hi va arribar?

- Eh, Valldemossa, quasibé també diria és un escolliment dintre de les coses de l'illa perquè no em va faltar ni el temps ni les hores per circular per l'illa i conèixer tota

l'illa i Valldemossa també té una cosa especial per damunt de tots els altres pobles de l'illa. Té un encant, té unes muntanyes, té el mar, té tota una sèrie de coses... i té la gent que ja des de llavors sempre els he probat bastant senyors i molt amables.

- Sí, precisament pensava demanar-li què pensa sobre els mallorquins i els valldemosins.

- Bé, jo sempre he estimat molt les persones, el poble en general i he estimat molt el paisatge, potser li diria que els únics disgustos, si hem de dir disgustos, o contratemps que he tingut a l'illa han estat per voler defensar uns paisatges determinats, això m'ha procurat a mí alguns contratemps que jo no he cer-

cat perquè jo no he anat mai contra ningú ni cap persona, ara, he anat en defensa del paisatge que és de tothom; i a això sí que m'hi he aferrissat veritablement perquè és la meva professió estimar la Naturalesa i com que és la meva professió estimar la Naturalesa, jo he defensat el que estimo, que no és una cosa meua, perquè si fos una cosa meua seria un egoisme, no, jo estimo una cosa que és de tothom i en proseguir-ho protegeixo una cosa que és de tothom.

- Quan va arribar a Valldemossa, on es va instal·lar primerament?

- Tinc que dir que la primera parada que vaig fer a Valldemossa, eh, va ser la coneixença de la madona de l'Hotel de l'Artista, que és una gran senyora, i ho ha estat tota la vida. Ella va fer un dinar improvisat amb una amabilitat tan extraordinària que des d'aquell dia jo vaig quedar prendat d'aquella persona, no? Llavors més tard jo ja vaig agafar un ritme, diguem, de vida i de situació i vaig venir a romandre a l'Hotel de l'Artista. Allà vaig trobar tot l'ambient que jo desitjava, una gent instruïda, una gent que cantava, una gent a qui agradava la poesia, l'Hotel era autènticament l'hotel de l'artista i des de llavors jo vaig continuar allà molts d'anys i encara avui els estimo com si fossin de la família. Crec que a l'Hotel de l'Artista en un moment donat li hauria d'haver fet un homenatge tot Mallorca perquè a l'Hotel de l'Artista s'hi va reunir moltíssima de gent important que ha passat desapercebuda i s'hi va reunir allà moltíssima de gent. Una de les persones que era un addicte, era en Philip Newman, el fundador dels concerts de Pollença i venia allà sempre, eh? Allà hi va haver un premi Nobel, a dinar i sopar moltes vegades.

- Què li semblà l'homenatge que li varen fer a Valldemossa l'any 87? N'està content?

- Molt, molt, una cosa apoteòsica, sí, va esser molt hermos, em va agradar la cooperació de tothom, hi va haver gent de totes classes, de totes categories i de tots colors i em va agradar moltíssim això, va venir gent de tot arreu, a més vaig tenir gent de l'extranger que va venir aquí igual que a Campdevàrol també i això demostra que hi ha gent que se'n recorda (d'Anglaterra, de Suïssa, de França i de Bèlgica) i això fa molt bonic, eh?

- I la donació de quadres al Museu de Lluc? Com es troba actualment?

- Sí, hi haurà més de cent quadres. Si hem de comptar amb les il·lustracions hi haurà quasi dues-centes peces. Jo no em moc d'aquí tot aquest temps perquè espe-

ro... avui mateix he parlat amb el pare Ramon, el Prior de Lluc, i estem pendants de moltes coses, el Consell ens ajuda...

- Com és de gran la sala on hi haurà els quadres?

- La sala, perquè hi cabin 150 o 200 quadres és bastant gran. És una de les sales grans, tota una sala.

- És al Museu, aquesta sala?

- Sí, a continuació del Museu és només obrir una porta i es passarà a la Sala, s'integra en el Museu completament.

- I serà prest, quan ho puguem veure?

- Sí, al setembre, dia 10 de setembre és la inauguració.

- Podrà fer poques vacances aquest estiu?

- No, faré les meves, l'agost.

- Després d'aquestes dues grans campanyes, la de Campdevàrol i la de Lluc, pensa vostè agafar unes vacances guanyades més llar-

gues del que és normal?

- Sí tinc coratge per fer-les sí, però el que tinc jo és una espècie de foc, com una espècie de volcà, que sempre tinc ganes de fer feina, no? però les vacances tinc ganes de fer-les d'una manera molt especial, canviar d'horitzons potser me n'aniria cap a Bèlgica o Holanda i potser als Països Escandinaus, tinc ganes de fer una mica de descans a Europa. Sí, perquè jo he estat tot aquest temps pendent del de Campdevàrol primer i ara del de Lluc, això són dues etapes per a mí importantíssimes perquè són dues etapes de la meua vida que quedaran per sempre, no? i, ara, llavors sí, llavors tinc ganes de fer una mica de relax.

Antònia Maria Calafat i Rivas

La Vila

Ajuntament

Durant els cinc primers mesos d'enguany, s'han dut a terme a Valldemossa una sèrie de projectes, actes, etc, a part dels matrimonis, naixements i defuncions, els quals esmentam seguidament:

MATRIMONIS

Noces que s'han celebrat des del dia u de gener fins el dia 31 de maig de 1989, 19 matrimonis civils, cap d'ells és valldemossí.

NAIXEMENTS

Els nascuts durant aquests mesos són:

Bernat Vicens Torres
(19-III-89), fill de Juan Vicens Oliver i Isabel Torres Capó.

Llorenç Bauzá Esteva
(4-IV-89), fill de Francisco Bauzá Guardiola i Maria Magdalena Esteva Mas

DEFUNCIONS

Sebastián Ripoll Colom
Tomas Lladó Calafat
Antonia Mas Estrades
Miguel Morey Mas
Antonia Morey Mas

Antonio Bauzá Sastre-Francisca
Juan Estarellas (19-III-89)

Luis Felipe Palacín García-
María Josefa Verduras Rodríguez (17-III-89)

Bartolomé Canals Adrover-
María José Calafat Aguiló (5-IV-89)

Bernardo Comas Company-
Margarita Ferrer Balaguer (6-V-89)

Marcos Nicolás Morell Llobera
(5-III-89)

Jaume Torres Sala
(2-IV-89)

Dia 21 d'abril combregaren per primera vegada a la Parròquia de Sant Bartomeu de Valldemossa:

Gabriela Barceló Marqués
Antonio Font Genovart
Maria Antonia Juan Salvá
Maria Magdalena Juan Vila
David Oliver Gomila
Rut Oliver Gomila
Carlos Ripoll Brestar
José Antonio Ruíz Jiménez

Església

Matrimonis religiosos celebrats a Valldemossa des del dia 1 de gener al 31 de maig de 1989:

Al llarg dels primers cinc mesos de l'any 1989 han rebut el sagrament del bateig a la pica baptismal de la nostra parròquia:

amb el suport de

CAIXA DE BALEARS
"SA NOSTRA"

Actes Culturals

- El dia 13 de gener es va dur a terme a l'església de la Cartoixa un acte cultural per presentar el llibre sobre la venerable Sor Anna
- A la proposta del Sr. Coll i Bardolet sobre L'Agermanament de Valldemossa i Campdevàrol, han respost unànimement els dos Ajuntaments.

L'Ajuntament de Valldemossa es traslladà a Campdevàrol el dia 14 de gener, a fi d'assistir a la inauguració de la Pinacoteca del Sr. Coll i Bardolet. Una representació del poble de Valldemossa viatjarà, una altra vegada, a Campdevàrol els dies 8 i 9 de juliol, per tal d'assistir als actes d'Agermanament. Per altra banda, ells ens visitaran els dies 29 i 30 de juliol, coincidint amb les Festes de la Beata.

- Està previst dir una missa i fer un petit homenatge al Sr. Bru Morey, fill il·lustre de Valldemossa, commemorant els seus 50 anys de sacerdoci.

- Al llarg d'aquests mesos, s'han rectificat els rètols dels carrers: s'han posat rajoles i s'han escrit en català.

- A més, s'ha adquirit per a la Biblioteca, una enciclopèdia de deu volums de la Història de Mallorca

- També es té previst enllestir la sala de teatre del magatzem Municipal. S'ha d'acabar de posar el formigó a la tarima, per tal de poder representar funcions teatrals.

Visita del Bisbe

El bisbe de Mallorca, Teodoro Ubeda, va venir a Valldemossa dia 4 de març. El motiu de la seva vinguda era fer una visita pastoral a tots els pobles de Mallorca. Ara contaré un poc com va esser aquesta celebració eucarística i com és des del meu punt de vista el bisbe com a persona.

En primer lloc cal dir que és una persona molt puntual, ja que a tres quarts de set ja era a l'església, acompanyat del seu ajudant.

Jo havia de llegir i, com m'havia dit el senyor rector, don Pere, en aquella hora estava asseguda a un banc devora l'altar major. El bisbe va entrar i em va saludar, després vaig veure com parlava amb el capellà, i en Toni, l'escolà, i aquests reien (em va fer la impressió que és una persona divertida) i després va parlar una estona amb els escolans.

A les set va començar la missa. Ell, abans de començar, va dir que havia vingut aquí a fer una visita pastoral, ja que una de les seves obligacions és anar a cada poble a veure com és la vida religiosa, per dir-ho de qualque manera, a cada comunitat o parròquia de cada poble.

Després ha seguit la celebració, on hem llegit les lectures en Francesc Mulet i jo, Francesca Juan Calafat.

Tot seguit, l'ajudant del bisbe ha llegit una paràbola de l'evangeli, i mentre els cants alegraven aquest esde-

veniment. Llavors el bisbe, s'ha tret el rellotge i l'ha aguantat amb la mà esquerra, i ha començat el sermó.

Ens ha dit que la funció principal d'un bisbe era la de fer present Jesús entre nosaltres, no solament llegint-nos la paraula de Déu, explicant-nos qui és i què significa per als cristians, sinó, també, amb la seva pròpia vida.

Ha dit que primer de tot hauríem de tractar Jesús com a amic, un amic que ens ajuda, ens escolta, ens comprèn i que arriba a esser tan especial per nosaltres, que no volem fer-li mal, que faríem qualsevol cosa per no decebre'l, faríem el que a ell li agradés més.

La manera com ho ha dit, ha fet que s'entengué molt bé el que ens volia dir o transmetre, però perquè ho entenguéssim millor, ens ha posat com a exemple el fet que els joves de setze, disset i divuit anys s'enamoren. Aquests faran qualsevol cosa l'un per l'altre, faran sacrificis, intentaran no decebre's fer que la seva unió sigui més viva i més intensa.

Després, ell ens deia coses, eren una espècie de preguntes a les que nosaltres havíem de respondre "Sí, hi creim".

Ell ha començat i tot seguit la gent ha respost, però no s'ha sentit molt fort, i ell ens ha preguntat si estàvem segurs d'allò que havíem dit perquè quasi no ens sentia, i ha tornat a començar (després la gent ha respost més fort). La celebració estava a punt d'acabar, sols faltava cantar Sor Tomasetta, i així acabava la celebració Eucarística d'un dissabte més.

Però la visita pastoral va acabar després que el bisbe parlés a una reunió amb un grup de gent del poble que representava el cor, el grup de catequesi...

Francesca Juan Calafat

Festivals Chopin de Valldemossa

Col·la Museu

F. Chopin - G. Sand

Claustre Cartoixa

N.º 2

Valldemossa

PROGRAMACIÓ

- Dissabte, 5 d'agost, a les 20 h. Inauguració de l'exposició de pintura RAFOLS-CASAMADA. Sala Capítular de la Cartoixa (Oberta diàriament fins el 30 d'agost)
- Diumenge, 6 d'agost, a les 22 h. Recital de Piano a càrrec de THOMAS GIRARD. Primer premi del IV Concurs Internacional de Piano FREDERIC CHOPIN A MALLORCA
- Claustre de la Cartoixa-
- Diumenge, 13 d'agost, a les 22 h. Recital de Piano a càrrec de
- Claustre de la Cartoixa-
- Diumenge, 20 d'agost, a les 22 h. Recital de Piano a càrrec de BELLA DAVIDOVICH
- Claustre de la Cartoixa-
- Diumenge, 27 d'agost, a les 22 h. Recital de Piano a càrrec de ROBERTO BRAVO.
- Claustre de la Cartoixa-

INVESTIGACIÓ

Teules pintades

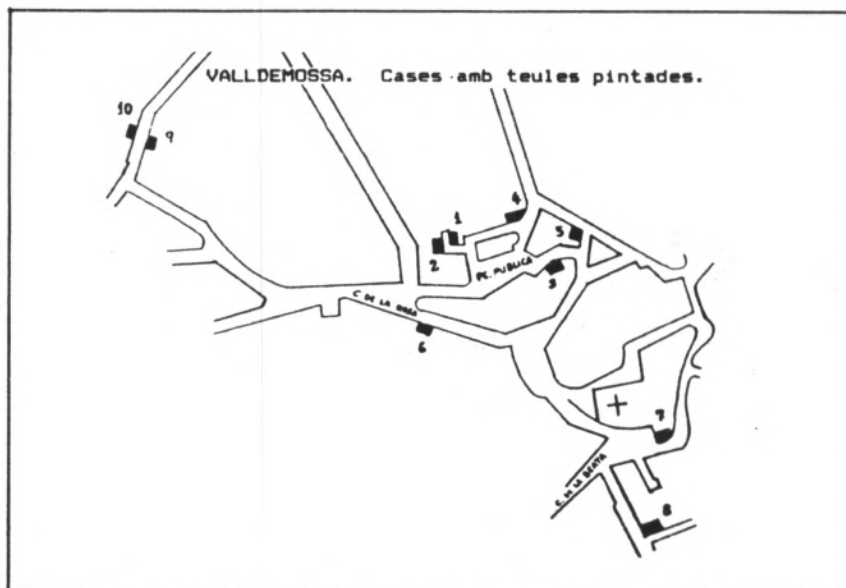
per Nicolau S. Cañellas i
Serrano

TEULES PINTADES A
VALLDEMOSSA
TEULES PINTADES
A LA VILA

1. INTRODUCCIÓ

Es diuen teules pintades o teules de moro aquelles teules del voladís que han estat decorades amb dibuixos o inscripcions. Són uns dels pocs elements decoratius de l'arquitectura popular mallorquina molt caracteritzada per la sobrietat.

La teulada és una part fonamental de la casa, la cobreix i l'acaba. Dins aquest

context, pintar la volada adquireix un significat màgic de protecció (de fet a moltes trobam representacions religioses). Però no podem oblidar el caire festiu de l'acabatall d'una casa, encara avui en dia quan es corona un edifici se celebra posant-hi una bandera. L'acte de coronar la casa i pintar les teules que havien de formar el voladís devia esser un bon motiu de festa per als constructors i els amos de l'edifici.

Es troben especialment a la zona de la Serra Tramuntana compresa entre Fornalutx i Esporles. Però n'hi ha quasi per tota l'illa. Els trobam decorant la volada d'esglésies, de cases vilatanes, de possessions, de cases pageses i de qualsevol tipus de construcció.

Algunes d'aquestes teules o dels edificis que les contenen estan datats, això ha permès assignar-les una cronologia. Les més antigues es pintaren a la primera meitat del segle XVI, llavors el nombre de dates va augmentant fins arribar a un màxim a la segona meitat del segle XVIII, a partir d'aquí davalla. La darrera està datada a 1898.

Afortunadament en aquests darrers temps la tradició s'ha recuperat i es poden veure teules que han estat pintades molt recentment. N'hem trobades al Port de Sóller, a Sa Marina de Valldemossa i a Valldemossa mateix. En aquest article, però, tan sols parlarem de les antigues.

Els dibuixos solen esser senzills, generalment de color vermell (de Mangre), damunt fons blanc. Però també trobam teules polícromes amb vermell, verd i negre.

La teula es preparava introduint-la dins calç, per preparar el fons, damunt el qual es feia el dibuix, només llavors es col·locaven.

2. TEULES PINTADES A LA VILA

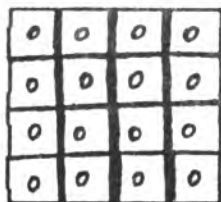
Hem localitzat, fins ara, 13 edificis amb teules pintades antigues a Valldemossa. D'a-

quests 10 són cases vilatanes, i possessió, i casa pagesa i 1 església.

A Valldemossa, a la zona de la plaça Pública i de la plaça Gallard trobam 5 cases amb teules pintades, són:

1. Pça. Pública 16 (carreró de la plaça)

Tan sols hi resten 3 teules pintades. Dibuijades en vermell damunt fons blanc, totes amb el mateix dibuix geomètric, quadriculat.

Teula amb dibuix geomètric

2. Pça. Pública 14 (carreró de la plaça)

Voladís de 32 teules, de les quals 14 conserven restes de dibuixos. Vermell damunt fons blanc. Temàtica variada:

- 3 Geomètrica
- 8 Abstracta
- 1 Vegetal
- 1 Antropomòrfic (Figura molt estilitzada d'una dona)
- 1 Indeterminat

estilitzada

Teula amb dibuix antropomòrfic

3. Pça. Pública 3

Voladís de 32 teules, 23 estan pintades. Dibuij vermell damunt fons blanc. Potser és l'exemple més interessant que es pot veure en el poble.

Conté una inscripció, datada, que s'estén per damunt 5 teules desgraciadament no molt conservades. Ocupen el centre de la volada. Estan situades just damunt de la porta de la casa.

la primera està escrita a tres nivells:

pareix que posa: NADO?

SER EL?

JAUME?

la segona es troba dues teules

més enllà, està datada:

1698

MARS

a l'altre hi trobam l'anagrama: +

IHS

la següent: JOANA

?EUE

la darrera posa: MARIA

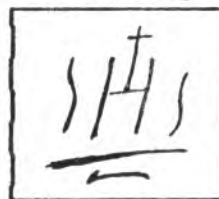
MADRE D

GRATIA

Probablement els noms de la primera i de la quarta teula, són els dels amos de la casa. La data seria la de l'acabament de la casa. La tercera i la darrera són de caire religiós: l'anagrama IHS (Jesús Home i Salvador) i el que pareix una de les lletanies.

Les altres teules comprenen diferents temàtiques:

- 11 Abstracta
- 4 Geomètrica
- 1 Dibuij indeterminat (Llaüt?)
- 2 Indistingibles

Teula amb anagrama IHS

4. Pça. Pública 8 (passatge de la plaça)

Aquesta casa fa cap de cantó. Trobam teules pintades a cada carrer. És l'única casa on trobam pintades les dues filades de teules, les teules regadores i les de barba. Dibuij vermell damunt fons blanc.

En total hi ha 34 teules de barba i 3 teules regadores amb restes de pintura.

A les teules de barba hem trobat:

A una situada al centre, damunt la porta, una data:

184?

A una altra pareix haver-hi restes de l'anagrama: +

IHS

De la resta n'hi ha:

31 de tema Geomètric d'aquestes, 30 són iguals, un triangle vermell que ocupa un angle de la teula. Estan totes a la façana de la casa.

1 de tema Abstracte

A les teules regadores hem trobat:

- 2 de tema Geomètric
- 1 de tema Abstracte

Teula amb dibuix geomètric

5. Pça. Gallard 3

La casa està a un cap de cantó. També hi ha teules pintades a cada carrer. En total hi ha 25 teules pintades. Dibuix vermell sobre fons blanc.

Hi hem trobat:

- 1 teula amb dibuix antropomòrfic (una dona molt estilitzada, semblant a la de la Pça. Major 14)
- 2 teules amb inscripcions religioses (amb l'anagrama IHS)
- 7 teules de tema Abstracte
- 7 teules de tema Vegetal (Una d'elles amb una flor dibuixada)
- 6 teules de tema Geomètric
- 1 Teula de tema indeterminat
- 1 teula de dibuix indistingible

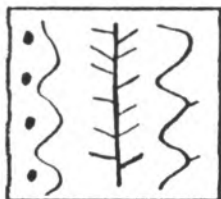

Teula amb dibuix abstracte

6. Carrer de la Rosa 15

Tan sols hi resten 6 teules, bastant mal conservades, dibuixades amb vermell damunt blanc.

- 3 de tema Geomètric iguals entre elles
- 1 de tema Abstracte
- 2 de dibuix indistingible

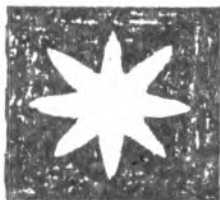

Teula amb dibuix geomètric

7. Carrer de l'Amargura 1

Hi ha 10 teules pintades. Els dibuixos estan fets en blanc damunt vermell o bé es va anar cubrint el blanc amb vermell marcant la silueta, composant així el dibuix amb la part descoberta del blanc.

S'hi poden veure 5 estels i 5 dibuixos geomètrics molt complexos, que pareixen com a fons de plats.

Teula amb un estel dibuixat

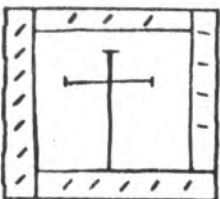
8. Carrer de sa Dragonera 15

En aquesta casa hi trobam 16 teules pintades, la major part de les quals estan molt ben conservades. Malauradament part de les teules han estat llevades. Els dibuixos estan fets amb vermell damunt blanc.

Hi trobam restes d'una inscripció a una teula on es pot llegir: "I a". Les altres teules que composaven l'escrit han estat retirades.

Hi ha també una teula amb un Sol dibuixat

Dues teules amb una creu
Sis teules amb dibuixos geomètrics
Sis teules estan molt mal conservades.

Teula amb una creu dibuixada

Hem trobat restes molt mal conservats a dues cases més:

9. Carrer Reial 10, es pot veure una teula amb restes de dibuix geomètric.

10. Carrer Reial 19, es veuen tres teules a una de les quals es distingeixen restes de dibuix geomètric.

Podem veure teules pintades molt recentment a Valldemossa al: Carrer de la Beata 6 i 10 (Dalt Son Lliure) i al Carrer Nicolaü Calafat 7.

3. CONCLUSIONS

Les deu cases amb teules pintades que hem localitzat a Valldemossa, contenen 137 teules amb restes de dibuix. Hi predominen les teules de tema geomètric, 65 (47%), llavors les de dibuix abstracte, 28 (20%).

Trobam dibuixos o inscripcions religioses a 4 cases, això ens dóna una bona idea del caràcter de protecció que tenia el fet de pintar el voladís.

Les inscripcions datades que hem trobat (1689, 184?) ens parlen d'una persistència molt llarga del costum i s'emmarquen dins de la cronologia d'aquestes teules a la resta de l'illa.

Hi ha una certa unitat estilística entre les cases de la Plaça Pública 3, 14, 16 i de la Plaça Gallard 3, que ens fa pensar en que foren pintades a la mateixa època. Afortunadament un dels voladissos duu la data de 1689 i això ens dóna una idea de quan foren pintades.

Es molt possible que hi hagi més cases amb teules pintades, tant a la vila com fora vila, agrairíem profundament que qualcú ens donàs clarícia d'on n'hi ha més.

Aquestes teules són un bé cultural, que forma part del patrimoni valldemossí, que s'ha de conservar, evitant que vagi desapareixent i degradant-se.

4. BIBLIOGRAFIA

Coll Conesa, Jaume. 1977. "Tejas decoradas en el valle de Soller". Actas del III congreso nacional de artes y costumbres populares.

Coll Conesa, Jaume. 1983. "Las tejas pintadas en el valle de Soller y Fornalutx (Mallorca). Análisis de las inscripciones". Actas del IV congreso nacional de artes y costumbres populares.

Coll Conesa, Jaume. 1987. "Sobre teules pintades". Estudis Balearics 24: 11-30.

Cronologia sumària

- El dia 4-IX-89 es fundà el Club Esportiu Valldemossa At, que substituï el Club de Futbol Valldemossa. Durant aquesta temporada vàrem participar a la categoria d'Adherits, on vàrem disputar 12 partits de lliga i 8 partits de Copa President.

- Temporada 1985-1986 participàrem a la categoria de Tercera Regional, amb 26 partits disputats. A més, es formà l'equip de bàsquet.

- Temporada 1986-1987 participàrem a la categoria de Tercera Regional, amb 26 partits disputats. Es va formar un equip de Futbol-Sala Benjamí i un de Futbol-Sala Infantil. L'equip de Futbol quedà classificat al lloc quart i pujà a Segona Regional. El seu entrenador era Nadal Torres Bujosa.

- Temporad 1987-1988 jugàrem a Segona Regional. Es disputaren 34 partits. Aquesta temporada es baixà a Tercera Regional a causa de:

baixes de jugadors durant la temporada

Lesions de jugadors

Plantilla insuficient

Problemes sorgits amb F.T.

B. a causa de la vaga d'àrbitres amb qui vàrem mantenir un contenciós que durà dos mesos

- Temporada 1988-1989

jugàrem a Tercera Regional i quedàrem en el segon lloc, classificats per disputar la lligueta d'ascens a Segona Regional. Els resultats han estat:

Partits jugats	28
Partits guanyats	17
Partits empatats	3
Partits perduts	8
Gols a favor	83
Gols en contra	39
Punts	37+9

Enguany, el Diari de Mallorca i Cerveses "San Miguel" ens han concedit el Trofeu a l'equip més golejador de TERCERA REGIONAL A.

Actualment es mantene els equips de Futbol-Sala categoria Aleví i Benjamí.

DIRECTIVA:

Enrique Calafell, Juan Calafat, Nadal Torres Juan, Gaspar Mas, Bmé Torres, Jaime Bibiloni, Sebastián Juan, Salvador Cano, Antonia Capó, Mª Victoria Vidal i Antonia Mercant.

PLANTILLA JUGADORS FUTBOL

TERCERA REGIONAL

Pedro Bibiloni, Pedro Estradas, José Romaguera, Antonio Llabrés, Cayetano Homar, Jaime Ferrer Calafat, Juan Morey, Miguel Vila, Miguel Rigo, Vicente Colom, Salvador Cano Sánchez, Jaime Vila, Gregorio Morey, Antonio Carbonell, Antonio Canals, Francisco Boscana, Bartolomé Marqués, Pedro Calafat, Juan Sánchez y Pablo González.

Entrenadors: Nadal Torres Bujosa i Sebastián Calafell Torres.

PLANTILLA FUTBOL-SALA ALEVINS

Jaime Bibiloni, Sebastián Vila, David Colom, Antonio Morell, Antonio Villa, Francisco Romaguera, Antonio J. Timoner.

Entrenador: Bartolomé Torres Morell.

PLANTILLA FUTBOL-SALA BENJAMINS

José A. Ruíz, Marc Marco, Pablo de Salvador, Pedro B. Vila, Antonio A. Morey, Vicente Morey, Bartolomé Morey, Lorenzo Lladó i Josep Mayol. Entrenador: Gaspar Mas Garcías.

Valldemossa, 15 de maig 1989

EXCURSIONISME

Recordant excursions passades

De tot el que he viscut per la muntanya, el que més m'ha impressionat, és estat sense cap dubte, una forta nevada que em va sorprendre damunt Sa Galera (Massís del Teix).

Aleshores als components del GEM no ens preocupava gaire si el temps seria bò o no per anar d'excursió. Hi anàvem, fes el que fes. Això sí, qualque vegada ens havia guanyat les missions, castigant la nostra caparrudesca, amb una banyada i fins i tot amb algun xoper dels que deixen record.

Puix des Teix i Sa Galera

4-1-53

Circumstancialment, avui el grup es veu reduït a dos, En Tomeu i jo, la qual cosa no és raó bastament per quedar-

nos a Ciutat. El pla era anar de Valldemossa a Sóller per damunt el massís del Teix i decidírem fer-ho de totes maneres. Així que, a l'hora fixada, sortim de Ciutat cap a Valldemossa amb el cotxe de línia i amb una cameta d'aranya per desinflar l'esperit més decidit, manco el nostre completament insensible a aquestes menudències. El celatge és gris i tirant a fosc.

Tota la setmana ha fet mal temps i el diumenge no és l'excepció. El nostre olímpic menyspreu pels temps i les ganes irrefrenables de partir superen de molt el més elemental sentit comú.

Des de Valldemossa, amb un inconscient optimisme, sortim en direcció als Cairats. Ja no plou i nosaltres volem creure que no ho tornarà a fer. A la Font dels Polls feim la primera aturada per berenar i, adesiara, aixecam la vista al cel amb la il·lusió de veure una mica de sol, però res de res.

Amb aquest panorama tan rioler, reprenem la marxa cap al Teix pel camí del Caragol. Eufòrics, trepijam la primera neu que trobam i que cobreix tot el coster.

Quan arribam al cim, ens saluda un raig de sol esperançador que la nuvolada ha deixat passar per una enclota. Al cap d'una estona n'hi ha uns quants més. Això ens il·lusiona de bon de veres.

La visibilitat, sense ser bona, ens permet contemplar la Serra d'Alfàbia, coberta de neu, com també el Puig de l'Ofre que s'ha vestit de blanc. Del Puig Major i Massanella no podem veure els cims perquè els cobreix una boira molt espessa.

Mentrestant, de l'oest va entrant un aïret fresc que res de bo pot precedir. Això i el fred ens fan abandonar el cim en direcció al nostre següent objectiu, Sa Galeara.

Quan revoltam el Puig des Vent per la seva cara Nord,

ja no hi trobam neu. Els rajos de sol també s'han esvaït.

Assolida Sa Galera, ens sorprèn una boira que puja ràpidament, minvant cada vegada més el nostre abast visual, mentre que el dia rúfol i la poca llum que deixa filtrar la nuvolada, donen al paisatge un to gris i trist.

La nostra idea era dinar en aquesta esplèndida miranda que és Sa Galera, però l'aire fresc s'ha convertit en una empipadora ventarrada i, per defugir d'ella, pensam que el millor és anar més avall, dins l'alzinar, on possiblement trobarem qualche redòs.

No tenim ocasió de fer-ho. Sense donar-nos temps a reaccionar, veim venir cap a nosaltres, des del Nord-oest, una negror que en un tres i no res tenim damunt. Pensant que podia ser pluja iniciam el descens cap al coll que es troba entre Sa Galera i Es Puig des Moro, amb la intenció d'anar cap a Deià, en lloc de Sóller com teníem projectat.

Abans d'arribar-hi comencen a caure unes bolletes, com a grans d'arròs, en quantitats industrials i empeses amb força per la ventarrada. Llavors unes flòbies de neu com a pedaços petits. Tot seguit, neu! molta neu! com si tota caigués només per aquí. En un moment tot roman blanc, i a la mitja hora de nevar, ja n'hi ha mig pam en terra. Indescriptiblement, allucinant i encisador. Quina cosa més bella. Quina sort hem tingut en no deixar emporuguir-nos pel temps. No param de fer exclamacions.

Les alzines, els pins, el camí tot es veu cobert d'un blanc impol·lut. Tot el paisatge s'ha convertit en la més bella de les estampes de Nadal. Tot és estat tan ràpid que no sortim del nostre astorament davant l'espectacle insòlit que és una nevada viscuda en plena muntanya.

Mentre la nevada va en augment nosaltres, amb zero de visibilitat, anam perdent altura. Arribam a un altiplà on el camí es bifurca, optam per l'esquerra, on suposam que ens queda Deià.

Anam d'esma, fora camí i sense poder-hi veure gaire enfora. La boirassa, possiblement la més tancada que mai no haviem trobat, ens arriba a preocupar de debò.

Tenim consulta i decidim continuar amb la mateixa direcció. Sortosament, no ens equivocam.

Al cap d'una estona deixam el bosc i entram dins un olivar, la qual cosa és bon senyal. El poble o la carretera no poden esser molt lluny, tenint en compte el temps que ha passat des que hem deixat Sa Galera.

En això sobrí la boira, com si fos el teló d'un teatre, i just davant nosaltres sorgeix com una aparició el poble de Deià tot nevat. Hem aconseguit anar-hi malgrat la boira. Són les tres de l'horabaixa i es tracta de menjar qualche cosa.

Entram dins un cafè on ens deixen dinar. Tothom ens mira com si haguéssim caigut del cel. És clar, només dos brúquers com nosaltres podíem haver anat pel món amb un dia com el d'avui.

Malgrat tot som feliços, perquè gràcies a la nostra caparrudesa hem tingut la sort i el privilegi de presenciar un dels més bells fenòmens de la Naturalesa. Puntuals, sortim a les sis cap a Ciutat amb el cotxe de línia, i mentre aquest va rodant sobre neu verge, nosaltres contemplam la insòlita visió de la costa Nord coberta de neu.

Hem seguit el següent itinerari: Valldemossa, Sa Coma, Es Cairats, Sa Font des Polls, Es Caragol, Es Puig des Teix, Es Puig des Vent, Sa Galera, Deià.

Polèmica d'en Pep Gonella

El llibre està format per una sèrie d'escrits, publicats a la secció "Letras" del Diario de Mallorca, i les respostes a dits escrits.

El primer dels articles, ple de faltes gramaticals, firmat amb el pseudònim de Pep Gonella, atacava els catalanistes i el senyor Francesc de Borja Moll, el mateix que defensava un mallorquí pur i sense influències barcelonistes, segons ell nefastes per a la nostra llengua.

Aquests escrits varen esser contestats i rebutats pel senyor Moll. Es publicaren cartes de suport, per part dels qui es deien "gonellistes" i al contrari, forts arguments defensant el català per part dels lingüistes i escriptors.

En Pep Gonella cada vegada embullava més la troca. El vint-i-quatre d'agost diu que un enlluernat "barceloní" va escriure les següents paraules intel·ligibles per a qualsevol mallorquí normal: "Dotze rocs aguissen l'urc arbrat dels qui feia solgus a paper timbrat. Tots aixoropats d'eficiència remasen..."

He intentat corregir-ho i traduir-ho i m'ha sortit això: "Dotze pedres (o torres d'escacs) afuen els cans a un orgull arbrat (o sembrat d'arbres) dels qui solcaven a un paper timbrat; tots aixoropats d'eficiència... replegam.

Es a dir, una ximpleria. Els escrits del "gonellistes" eren de tota mena, demostraven la seva ignorància en qüestions filològiques, fins i tot, posaven en dubte que l'obra d'Antoni Maria Alcover hagués fruitat així com tocava.

A causa de l'afluència de cartes repelint la mateixa qüestió, el Diario de Mallorca va decidir dia trenta-un d'agost només publicar les dels protagonistes de la polèmica.

Per desgràcia després de dasset anys, encara resten mallorquins "gonellistes", però tenc l'esperança que cada vegada més, amb l'empremta dels joves que estudien català i en català a les escoles, institus i universitats, amb l'ajuda dels nostres lingüistes i posant-hi nosaltres qualche cosa de la nostra part, arribarem els mallorquins a tenir ben clar que l'enemic de la nostra llengua no és Catalunya, ni Barcelona.

Antònia Serrano i Darder

PARLEM BÉ LA NOSTRA LLENGUA

No hem de dir - Hem de dir

apellido	LLINATGE, COGNOM
aplauso	APLAUDIMENT
bolso	BOSSA
cariño	AFECTE
cañeria	CANONADA
fecha	DATA
letrero/lletrero	RETOL

SÓN INCORRECTES LES EXPRESSIONS COM:

desde luego	S'HA DE DIR	ES CLAR, I TANT, SENS DUBTE, NO CAL DIR-HO
a granel	.....	A LA MENUDA
de repente	.....	DE SOBTE, DE COP
menos	.....	MANCO, MENYS

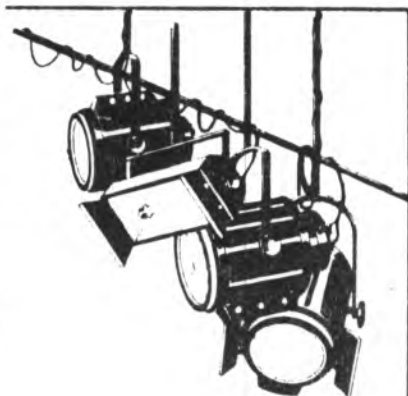
Pàgina de Cinema

Anar al cine i veure una pel·lícula que ens satisfaci plenament és, de cada dia, més i més difícil. Sobretot si tenim en compte les darreres tendències de la cinematografia americana, que és la que domina el mercat i la que tractarem en aquest article, a través de tres de les més recents pel·lícules estrenades a les nostres cartelleres. Per una banda el cinema d'acció i violència i, per l'altra, el cinema fantàstic i de ciència-ficció són les fronteres d'una cinematografia que intenta per totes sortir d'una crisi que arrossega des dels anys setanta.

Si escoltarem el que la gent opina del cinema, el que la gent vol veure a la pantalla, ens adonarem de la trista realitat que vivim. El cinema és sobretot un negoci, i si per fer-lo més rendible s'han de prostituir els interessos artístics no hi ha cap problema i punt. Així funciona la gran indústria del cinema americana. Però això, com veurem, no és tota la realitat. Sortosament Hollywood és com una caixa de sorpreses, qualsevol cosa és possible.

Així doncs, *EL TURISTA ACCIDENTAL*, *CRUZANDO LA CALLE*, i *HECHO EN EL CIELO* són tres d'aquelles sorpreses que qualsevol espectador desitja. Les tres tenen denominador comú, les tres ens parlen d'amor, de relacions humanes, de fantasies i de les dificultats que les persones posen quan es tracta d'obrir-se als altres. I a més americanes.

EL TURISTA ACCIDENTAL, de Lawrence Kasdan, és la història d'un escriptor, Macon Lawry, que escriu guies de viatge per a turistes accidentals (aquells que contínuament són de viatge i no precisament de plaer), el qual un any enrera va perdre el seu únic fill i ara, afegit al seu caràcter extremadament reservat, veu com el seu

matrimoni entra en una crisi sense cap tipus de solució.

CRUZANDO LA CALLE, de Joan Micklin Silver, són unes quantes pàgines de la vida d'Isabelle Grossman. Potser les més importants de la vida d'una dona independent que es mou entre el barri jueu novaiorkès i el West Side, on treballa en una llibreria que a la vegada serveix de centre de reunió de grans escriptors. Però el problema d'Isabelle començarà quan hagi de decidir-se entre l'amor idealitzat per un escriptor i un sentiment més fort, que defuig per poc, envers un simple comerciant.

HECHO EN EL CIELO, de Alan Rudolph, és la fantàstica història d'amor d'una parella, Mike Shea i Annie Packert, que es coneixen i s'enamoren en el Cel. Però el seu amor haurà de passar una prova: disposen de trenta anys per tornar-se a trobar i enamorar-se, però aquesta vegada a la Terra. Si ho superen seran feliços per a sempre.

Malgrat el seu nexa d'unió, aquesta darrera se separa de les altres dues en quedar inclosa dins el gènere fantàstic. Però això no és problema perquè pugui ser comentada al mateix temps de les altres.

Com hem pogut observar per les sinopsis esmentades, tant *EL TURISTA ACCIDENTAL* com *CRUZANDO LA CALLE* no passen de ser històries de la vida quotidiana. Dades d'una realitat que no per llunyana és aliena, donada la naturalesa dels sentiments que explora. A la vegada, ambdues es fan servir d'una estètica cinematogràfica que defuig qualsevol tipus d'efectisme, la qual s'integra perfectament dins l'espai en què es mouen els personatges, respectant el to intimista de la narració.

Amb un altre estil, però dins el mateix àmbit temàtic, *HECHO EN EL CIELO* s'allunya completament de qualsevol tipus de realitat per endinsar-se dins un món de fantasia, que és el Cel, on l'amor és la més perfecta realització dels nostres somnis. Governada per la melangia dels tons càlids, la pel·lícula es desenvolupa entre les brumes del somni i la difuminació del record.

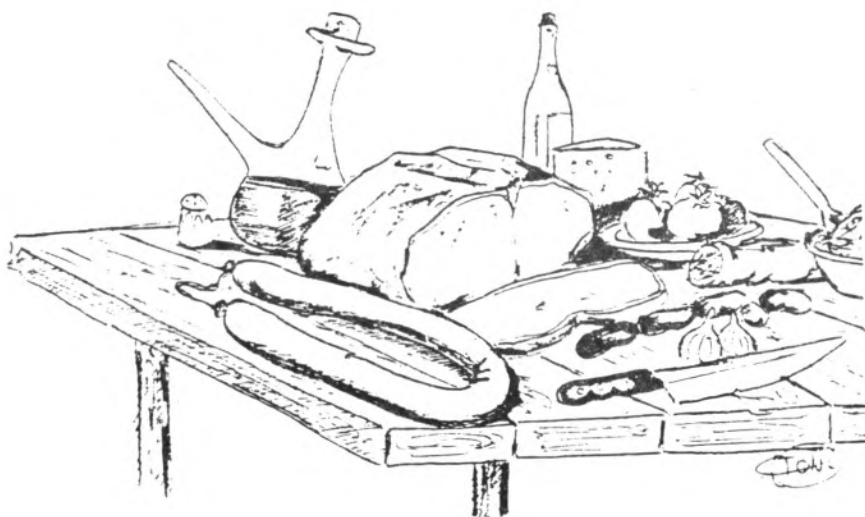
Però en conjunt, la forta personalitat dels tres realitzadors, Lawrence Kasdan, Joan Micklin Silver i Alan Rudolph, fa que cadascuna de les seves obres s'emmarqui perfectament dins el conjunt estilístic de cada un d'ells i, a la vegada, puguin ser alineades dins el difícil gènere cinematogràfic que explora els sentiments humans, sigui a través d'històries realistes o senzillament fantàsiques.

En definitiva, un tipus de cinema que no es pot deixar de veure, i molt menys de fer. Una manera més de gaudir de l'art de la gran pantalla.

Joan Carles Palos i Nadal

La Nostra Cuina

ESCALDUMS

Ingredients

- 1 pollastre
- 1 quilo de patató
- 1 ceba grossa
- esclata-sangs
- 1 copa de conyac
- farina
- oli
- sal
- pebre bo
- 1 cabeça d'allis
- llorer

Trocejar i fer net el pollastre, posar sal i pebre bo, enfarinar i fregir amb oli calent dins una pella.

Posar dins una greixonera de terra.

Sofregir amb un poc d'oli, una cabeça d'allis i la ceba tallada llarga; posar damunt el pollastre amb la fulla de llorer i tapar d'aigua. Quan bulli posar el conyac i la sal. Ha de coure tres quarts d'hora a poc foc.

Afegir els esclata-sangs a trossos i el patató fregit, després de deu minuts ja es pot servir.
(Per quatre persones)

CASSOLA DE RAP AMB GAMBES

Ingredients

- 4 coes de rap
- 200 grams de gambes pelades
- 1 tomàtiga grossa
- 4 patates
- 1 tassó de vi blanc
- pebre bord
- sal
- oli

Sofregir dins una greixonera amb un poc d'oli, la ceba tallada llarga, el rap, la tomàtiga i un moment el pebre bord.

Tapar d'aigua, posar les patates (tallades rodones) daval el peix, afegir el vi blanc, les gambes i la sal.

En esser cuites les patates es pot servir.
(Per quatre persones)

Sembrar i podar

Aquesta secció vol ajudar els aficionats a la jardineria.

Cada mes es poden sembrar plantes, podar i realitzar tasques per ajudar el nostre jardí a esser un autèntic verger.

JULIOL

Podeu sembrar:
de planter

- Roses místiques (*Zinnia elegans*)
- Clavells moros (*Tagetes erecta*)
- Clavells moros nans (*Tagetes patula*)

Podeu podar:

- Espírees (*Spirae*)

AGOST

Podeu sembrar:
d'esqueix

- Begònies (*Begonia*)
- Geranis (*Geranium*)
- Geranis de Pensament (*Pelargonium*)
- Fúcsies (*Fuchsia*)

Podeu podar:

- Llorers (*Laurus nobilis*)

SETEMBRE

Podeu sembrar:
de planter

- Llevamans (*Calendula officinalis*)

cabeces de

- Crocus
- Narcisos

Com els nostres padrins entretenien els seus nets

Què feien els nostres padrins per distreure'ns?

De vegades pens en la meua padrina Tonina. Ella en sabia moltes de rondalles, contarelles i gloses, de les quals tenc un clar record, que un altre dia us contaré.

Voldria trobar valldemossins que recordin com els seu padrins els entretenien, per tal de poder escriure aquí aquesta petita part del nostre passat.

Antonia Serrano i Darder

Maria Estaràs Lladó de can Reüll ho cantava a la seva rebesneta Mònica Pérez Ripoll.

Davallant per altres serres,
i fent mil saltirons van
unes cabretes formoses
com un vol de coloms blancs,
unes cabretes formoses
com un vol de coloms blancs
Oh, oh, oh que formoses
són les cabretes,
i fent mil saltirons van
les cabretes saltadores
que corren serra avall.

A darrera hi va una nina
una nina de pocs anys
que és la flor de Valldemossa,
i la glòria dels seus camps.
Un brot de cul d'olivera
pel rosari dur amb les mans,
i quan corren les cabretes,
ella corre serra avall.

PASSATEMPS

Cercau set noms de fruita

C A Q U I B J L E
O N A R E R I C O
D O T U S A O T H
O H A O E C L Q U
N I M P R U N A I
Y A X E C O E S P
A L B E R E N U O
S L Z S A G I J M
A O F V N A P S A

Endevinalles

1. D'alt he baixat
ningú em diu bon dia
però així mateix
som ben requerida.
2. Som negre com un carbó
tenc banyes i no som bou
cant i no som cantador
i en sa nit faig renou.
3. Tenc arrels i no som arbre
i som de color de s'all
no som ganivet i tall
igual que si fos un sabre.

4. Enmig de la mar estic
en sa serena i es dia
i a casa des meu senyor
no es dina que no hi sia.

SOLUCIONS

1. (la pluja)
  2. (un grí)
  3. (ses dents)
  4. (sa sal)
- endevinalles
Set noms de fruita
Cercau set noms de fruita
citrea, caqui, codony, pera,
pruna, toronja, poma

ESPORTS

Futbol, tennis
bàsquet, etc.

Niceto Alcalà Zamora, 22
Tl. 281929
Palma de Mallorca

TOT PER L'ESPORT

REPARACIONS NAUTIQUES

S. oficial VOLVO
S. oficial SOLE

Reial Club Nàutic Palma
Tl. 711050
Palma de Mallorca

Com els nostres padrins
entretenien els seus nets

Botilades d'En Macià Ripoll

En Macià Ripoll i Marroig, tan bon marger com excel·lent persona, entretenia els seus néts Marc i Lluc Marcos Ripoll, contant-los botilades. Un parell d'anys abans de morir-se en Macià, vaig tenir la sort que me les dictàs. Són aquestes:

L'any passat per aquest temps un mosquit varen matar i d'ets ossos més dolents feren cent mil bastiments i cent mil barques de pescar i cent mil de canyoneres caixes, bufets i pasteres i lo demés que va sobrar va bastar per a comprar So Na Ponça i So N'Amar i totes ses torronteres que confronten a la mar.

Cada cosa a son temps i a s'estiu xigales, gorrions sense ales no saben volar, a una casa que no hi ha pa no hi manca talent, a una jaia sense dents dau-li pa moll, una gerra sense coll no està acabada, a una bota buidada no hi ha que punyir, a n'es morir mos hi acostam cada hora, a n'es lloc d'enfora no hi volem anar, a n'haver-hi d'anar

tots mos sap greu, sa llei de Déu ningú li guanya, sa llei d'Espanya enguany va així, es que s'aixeca dematí pixa allà on vol, un llum a n'es sol no hi claror, un fadrí traïdor fa dues cares, ses torrentades tiren per avall, es fadrins a un ball van orugats, i es colls des frares tots són pelats.

Una porrassa vaig veure que tenia un aubó tan alt com es Puig Major i gruixat no ho era massa però tenia una rebassa com es Castell d'Alaró. I un dia se resolgueren cent homos a tair-lo picaren un any rodó i senyal sols no li feren i els bons mestres conegueren que ja feia menció. Quan el bon arbre caigué una branca s'esqueixa i d'ella varen obrar cent barques que van per mar i un pont per un torrent i des ramotxins dolents cent sitges varen cremar i ses barques que navegaven totes se n'anaven a fons i els bons mariners deien: Mal facin ui ets aubons!

Sant Vicenç Ferrer treia aigo amb un paner i no en vessava cap gota vuit monges dins una bóta que pareixien avellanes ses al·lotes catalanes que escorxaven un porcell s'ase va perdre es capell per sa costa des moixons un moixó que va trobar que cantava s'Evangeli Patris Nostris, Patris Celi sa missa ja està acabada.

Antònia Serrano i Darder

ESPORTS

Futbol, tennis
bàsquet, etc.

Niceto Alcalà Zamora, 22
Tl. 281929
Palma de Mallorca

TOT PER L'ESPORT

REPARACIONS NAUTIQUES

S. oficial VOLVO
S. oficial SOLE

Reial Club Nàutic Palma
Tl. 711050
Palma de Mallorca

La Nostra Cuina

CALAMARS A LA MALLORQUINA

Ingredients

- 1 quilo de calamars mitjancers
- 2 cebes grosses
- 1 tomàtiga grossa madura
- 1 tassó petit de conyac
- farina
- panses
- pinyons
- julivert
- 2 alls
- ametlles torrades
- oli
- sal
- pebre bo

Es fan nets els calamars, es lleven les ales i els sacarins, es retallen les puntes de les cames i es deixa degotar.

Dins una paella amb oli es sofregeixen els cossos i les capirotetes dels calamars, enfarinats. Es posen a part.

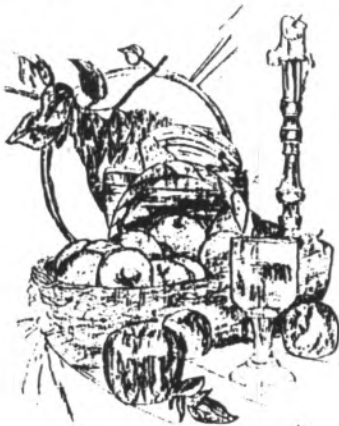
L'oli del fregir ben colat es posa dins una greixonera i s'hi sofregeixen les ales, els sacarins i les puntetes de les cames dels calamars tallat tot a trossos i les cebes capolades. Quan la ceba està daurada s'hi afegeix la tomàtiga pelada i trossegada.

Quan el sofrit està fet s'hi afegeixen els calamars i les capirotetes que hem fregit abans i el tassó de conyac, s'encén i s'ha de remenar perquè es cremi bé el conyac. Després s'hi posa sal, pebre bo, panses, pinyons i mig litre d'aigua.

S'ha de remenar sovint perquè no s'aferrin a la greixonera. Han de bullir fins que siguin fluixos.

Dos minuts abans de treure'ls del foc s'hi posa una picada d'ametlles torrades, julivert i dos alls.

Són molt millors fets un dia per l'altre.
(Per quatre persones)

"PANECILLOS"

Ingredients

- 300 grams de saïm
- 300 grams de sucre pols
- la farina que es begui

Es mescla bé el saïm amb el sucre, se l'hi afegeix farina fins que faci una pasta més bé dura. Es fan bolletes i es posen damunt una llau-na, separades perquè totes soles s'aplanen. S'han de coure amb el forn molt fluix.

Podeu fer la mateixa recepta d'una altra manera. Afegeint a la pasta 150 grams d'ametlles torrades i picades. Són molt bones.

Són receptes de na Dolores de "Cas Pagès".

Sembrar i podar

OCTUBRE

Podeu sembrar:

de planter

- Violer (Mattiola anua)

cabeces de

- Anèmones
- Tulipans
- Jacintos
- Francesilles

Podeu podar:

- Hortènsies (Hydrangea opuloides)

NOVEMBRE

Podeu sembrar:

amb rel

- Liles
- Prunus

cabeces de

- Fraxelis (Fresies)
- Lliris (Amarilis)

DESEMBRE

Podeu sembrar:

- Ibiscus
- Rosers

Podeu podar:

- Estranys (Chrysanthemum)

Collidor d'herbes

(Boix d'un llunari)

PASSATEMPS

Endevinalles

1. Un llençol ben apedaçat que mai punta d'agulla ha tocat.
2. Quan m'aixec, aixec el vol no tenc ales ni tenc plomes i faig ses voltes rodones com sa flor des gira-sol.
3. Quantes pedres s'han menester per fer s'arc de Sant Martí?
4. Una cosa que arreu es posa i a la mar no gosa?

1. (Els niguls)
2. (El sol)
3. (Una, si va de cap a cap)
4. (La neu)

Pàgina de Cinema

Malgrat que l'estiu sigui una època en què les estrenes cinematogràfiques se succeïxen a un ritme trepidant, aquestes no presenten cap interès especial. Normalment sempre són el mateix: segones, tercers o "n" parts d'alguna pel·lícula que va ésser un èxit temps enrere i de la qual ara volen continuar explotant el filó, o alguna bala perduda que ens arriba de més enllà de l'Atlàntic.

Però també hi ha sorpreses que entren per la porta petita i que a la llarga es converteixen en objecte de culte dels cinèfils estivals.

BAGDAG CAFE és un exemple del que acabo de dir. Malgrat que hagués estat nominada a l'Oscar a la millor cançó ("Calling you"), el film no presentava cap element que cridàs suficientment l'atenció i que servís per presentar-la com una gran estrena. Així i tot la crítica, sense mostrar-se excessivament eufòrica, l'havia tractada molt bé, destacant la seva senzillesa, intimitat i riquesa de sentiments d'una història tocada d'una màgia especial.

Percy Adlon, el seu director, ens presenta un film sobre dones, sobre les seves accions i sentiments. De dones abandonades, necessitats d'amor i comprensió. Per una banda tenim la Brenda, una dona de color que regenta el Bagdag Café i que té tan mal caràcter com bon cor. I per l'altra tenim la Jasmine, una alemanya tan metòdica en les

seves accions com apassionada en els seus sentiments. Dues dones que el destí unirà, i que obligarà a que s'entenguin irremeiablement. Entre aquestes dues dones hi haurà un tercer personatge, un pintor de decorats de Hollywood exiliat al desert californià cercant una nova llum que pintar, que articularà els dos personatges femenins.

En resum, una petita gran història on el que menys importa és el que passa, centrant-se en la complicada trama teixida per uns sentiments que van i vénen, com el boomerang que apareix repetidament a la pel·lícula. Així doncs, realment bona, però un poc blana en la seva resolució.

En una altra línia, i en contraposició a l'anterior, tenim l'estrena més esperada d'aquest estiu, INDIANA JONES Y LA ÚLTIMA CRUZADA. Tercera i, en principi, darrera entrega de les peripècies de l'arqueòleg-aventurer Indiana Jones.

George Lucas, productor, i Steven Spielberg, director, s'han reunit un altre cop per captivar-nos amb una història on americans i Nazis es veuran enfrontats en una darrera creuada per a l'obtenció del Sant Grial, el calze en què se suposa que begueren Jesús i els seus Apòstols al Darrer Sopar.

Un dels encerts més grans dels guionistes del film és la introducció de la figura del

pare de l'Indiana Jones (Harrison Ford), un Dr. Henry Jones interpretat magistralment per l'escocès Sean Connery, que servirà de contrapunt divertit i enriquidor al seu fill. Així mateix la seqüència inicial ens narrarà el maixement de la figura de l'Indiana Jones, a través de la seva primeríssima aventura, on sabrem com va obtenir el que són els seus atributs inseparables, el capell stetson i el seu fuet.

En conjunt, una bona pel·lícula per passar una estona agradable i veure espectacle genuïnament americà, però que analitzada en profunditat, descobrim algunes mancances de guió, punts importants desaprofitats en pro d'altres més superflus.

Recomanem, per acabar, la seva música, un altre cop de l'indispensable John Williams -col·laborador durant quinze anys d'Steven Spielberg-, que amb el seu oportú subratllat musical completa a la fecció cada seqüència, donant-li el to èpic necessari i fent que l'espectacle vagi més enllà de la imatge.

Per concloure, cal advertir que acaba de sortir al mercat el disc amb la música de LA ÚLTIMA TENTACIÓN DE CRISTO. Sota el títol de Pasión, Peter Gabriel ens mostra la seva més que inspirada música per al controvertit film de l'italo-americà Martin Scorsese.

Joan Carles Palos i Nadal

LICORS

Bodegues

ARTESANIES

CAN GOTZO

CERAMIQUES

C/ Blanquerna, 11 - Tel. 612021 - VALLDEMOSSA
Avinguda Nacional, 56 - Tel. 260221 - S'ARENAL

món, deia el rei quan vivia a Valldemossa. Per l'amor de Déu i de la Verge Santíssima, vaig dir, gràcies!

Sortint de Can Molines, dues portes més avall a l'esquerra s'hi troba una casa que fou antigament Casa de la Vila.

De cop vaig pensar amb el sen Gaspar "Baltlet", al cel sia, quan fent de saig deia: "Per ordre del senyor Batle.."

Més avall, vaig arribar a l'església que estava a les fosques. Allà veneram entre d'altres, la Beata, el Sant Crist, el Cor de Jesús, la Mare de Déu d'Agost, la Puríssima, la Mare de Déu del Roser, la Mare de Déu de la Corretja.

Entrant a la drete, mirant cap a l'altar, hi ha una escala que duu a dalt del cor on un escolà acompanyat a l'orgue pel senyor Rector, cantava: El jorn del judici... (estrofes nostra tradicional Sibil·la)

Sortint, costa avall, ve un carrer estret, ple de cossiols: L'Amargura, avui Pare Castanyeda, que duu a Na Búger.

Havent-hi arribat, sentia veus d'infants que jugaven: "A la una, a les dues, a les tres... A la cadireta, a la

cadiró..." cantaven unes nines.

A la gatzoneta un parell d'infants jugaven a bolles.

Un al·lot cridava a favor del Madrid i un altre li contestava: "El dimoni t'endugui cap a l'infern, el Barça guanyarà!"

Asseguda a la fresca, mirant la feta, madò Maria em va saludar:

- Com va la vida? què contes pel món?

- Està a la vista, molts de disbarats.

- I vos com estau?

- Ahir vaig sortir de l'Hospital, jo ja som vella, la mort prest vindrà.

Puntual com sempre, en Toni "Sabater", campanes el l'aire tocava les dotze com cada dia, en record del misteri de L'Encarnació.

Jo, a les sordes, sense més raons, pensava d'anar a ca nostra i ajudar a ma mare a portar la creu.

A la fi ja hi he arribat.

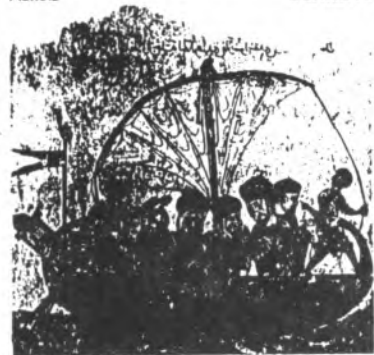
A LA BIBLIOTECA HI HA

Premi de Novel·la Ramon Llull 1988

Pau Faner Moro de rei

La crisi vital d'un jove, escindit entre dues cultures, la cristiana i la musulmana, en una apassionant novel·la d'aventures.

Planeta

- MORO DE REI
- Premi de Novel·la Ramon Llull
- Autor: Pau Faner
- Editorial: Planeta
- Segona Edició
- Barcelona 1988

Moro de Rei és una novel·la on es barregen el món

cristià i el musulmà de principis del segle XVI. Conta la història de Leonila Mamerta i d'un nin menorquí, fill de Leonila Mamerta i d'un bandoler que la violà un capvespre d'estiu. Fins als quatre anys és criat pel seu pare adoptiu, el cavaller Silas i la seva mare; però anant en una petita nau amb llana són empresonats pels germans barbarossa. Leonila és regalada com a esclava i Valent és educat com a genisser. Després de setze anys i que Leonila l'hagués cercat sense importar-li el que a ella li passés, es produí l'encontre. Fou a l'Alger, quan els barbarossa hi anaren amb el pretext d'ajudar-los i acabaren ocupant-lo. Leonila no havia canviat gaire però Valent era ara un cavaller musulmà. Els barbarossa no es conformaren amb l'Alger i Barba-Arug i Elies Barbarossa acabaren morts a Tremisèn. Valent fou ferit però aconseguí salvar-se amb l'a-

juda d'un pagès. De tornada a l'Alger conegué Mildreda, una amiga de la seva mare, amb qui es casà poc temps després; però Valent estava enamorat d'una italiana que l'havia salvat de la mort temps enrere i després de portar la seva mare de tornada a Ciutadella anà a cercarla. Quan els dos enamorats es trobaren navegaren oblidant-se de tot, i Leonila fou acusada de bruixa i torturada després de la mort del seu marit sense que el fill ho sabés. Quan Valent i la seva estimada tornaren a Menorca la part cristiana de Valent es despertà i lluità al costat dels menorquins contra els Barbarossa. Gràcies a la influència de la seva mare i a l'estudi que havia fet sobre el món cristià renaixentista, decidí que la seva meitat cristiana prevalia damunt la musulmana.

Aina Calafat Rogers

Nosaltres sense esporuguir-nos seguim endavant. Que dimoni, som del GEM!

Quan ens trobam en el més entremeliat de la pujada, en Toni que va davant, ens comunica que ha trobat un caminó. Santa paraula! Ens hi plantam. Es tracta d'un tirany molt trepitjat i que sembla seguir de davallada la direcció que ens interessa. La primera impressió és la de trobar-nos en una gran avinguda, després del "fum" que hem deixat darrere nostre. Ens treim les motxilles i ens disposam a descansar una estona i refer-nos de l'embaçada que ens ha tocat en sort. Ens netejam les escarrinxades que pintam artísticament amb mercromina.

Ara és el primer moment que podem dedicar a contemplar l'entorn, al paisatge. Malgrat la malmenada que ens hem dut -no escalivarem- és just reconèixer que tota aquesta barranca, petita si es vol, és extraordinàriament bella i fantàstica. Hi passam una bona estona contemplant-la i estudiant les possibilitats d'establir-hi una ruta.

Recobrats de les fatigues

passades, anam descendint pel caminó que ens ha tret les castanyes del foc i que salva el tallat on hem anat a raurer, per un pas molt fàcil que, vorejant la timba baixa per uns petits cingles que ens recorden modestament el Pas de Pescadors. Després ens enteram que es diu el Pas de S'Eura.

Des d'aquí, ens queda just davant el Coll de Na Cordellina, per anar-hi travessam el comellar que baixa del Puig de Bàltx (la nostra esquerra) i que mor dins el torrent de Na Mora (dreta).

Una vegada assolit el Coll de Na Cordellina, botam una paret que el tanca i passam al vessant que dona a la mar. Meravellós.

Just al peu de la paret, hi trobam un senderó molt bo i molt trepitjat que, penjat del pendis coster ens duu al camí de carro de S'Illeta de Can Gordo.

La panoràmica del sector que recorrem, una espècie de petita costera, és d'una singular bellesa i encís.

Ja pel camí de carro, en direcció al Port de Sóller, arribam a les cases de Can

Joan de Sa Disa. Hi acampam per dinar. Són les tres.

Després d'una curta sobretaula, durant la qual no param de poderar l'interès de l'excursió, nova per a nosaltres, aixecam el campament, passant per baix del Cavall Bernat i voltant per la Torre Picada, baixam al Port on prenim el tramvia fins a Sóller. Comença a ploure i una vegada dins el tren ja és pluja de bon de veres.

El 6 de gener repetim aquesta volta, però en sentit contrari, amb l'objectiu d'esbrinar on comença el caminó que ens va menar vers el Pas de S'Eura. Aquest caminó que va a parar a un camí que vorejant el vessant Est del Puig de Bàltx ens condueix a Bàltx d'Amunt.

Després d'haver-hi anat nosaltres, el Coll de Na Cordellina i el Pas de S'Eura es començaren a fer populars entre els excursionistes.

ITINERARI: Sóller, Sa Capella, Coll d'en Pastor, Bàltx d'Amunt, d'Enmig i d'Avall, Torrent de Na Mora, Pas de S'Eura, Coll de Na Cordellina, Can Joan de Sa Disa, s'Illeta, Port de Sóller.

LLENGUA

L'article literari a Mallorca

Sabem que molta de gent creu que a Mallorca sempre usam l'article anomenat "salat" (es, sa, s', ets, ses, so, sos) provinent de l'"ipsum" llatí enfront de l'article estàndard, comú a literari (el, la, l', els, les, lo) que prové del llatí "illum" usat al Principat de Catalunya i al País Valencià -amb excepcions; a la zona de Cadaqués al Principat i a Tàberna i la Vall de Gallinera al País Valencià també salen-; però qui cregui això va ben errat,

al mallorquí col·loquial usam també l'article literari en moltes ocasions, el text que

podem llegir a continuació n'és una bona mostra.

"Un dia de la setmana passada, prop de les deu, vaig arribar a la vila després de passar tot l'any trepitjant camins de tota la Terra i haver solcat la mar, en totes direccions.

Això sí, no anàvem ni al rem ni a la vela.

Qui primer vaig visitar va esser l'amo de Can Molines Val la pena tastar una coca de patata! Tan bones com aquestes no n'hi ha en tot el

Volta del Puig de Bàlitz

Excursió d'exploració i vi-tença de bon de veres, alman-co així com l'hem feta avui. També és ver que era la pri-mera vegada que ens ficavem per unes andoles on el càrritx i l'argelaga hi xalen de debò.

Des de Sòller, on hem arri-bat a les 8'55 amb tren, sor-tim disparats en Tomeu, en Toni i jo, cap a Sa Capelleta on ens aturam un moment per posar-nos els calçons curts i alleugerar-nos de roba.

Si bé el dia és gris i molt ennigulat, no té cara de ploure i de voler-nos fer una mala jugada. Veurem.

Passam sense aturar-nos per Bàlitz d'Amunt. A Bàlitz d'Enmig hi berenam i omplim d'aigua les cantimplors. A Bàlitz d'Avall saludam sa madona que tan gentilment ens va atendre la darrera vegada que hi vam passar.

Un al·lotet de la finca, suposam serà el porqueret, ens facilita unes valuoses da-des que ens són de gran uti-litat per salvar els innumera-bles obstacles que presenta la barrancada per on hi discorre el Torrent de Na Mora.

Després de desitjar-los unes bones festes, ens acomiadam d'aquella gent per llançar-nos tot seguit a una curiosa aventura. I quina aventura!

Atenint-nos a les instruccions que ens han donat, tot just deixar les cases, traves-sam el seu hort i des d'ell baixam al torrent per passar al seu costat dret i seguir

per un caminó molt trepitjat que passa per devora una era dins el petit olivar. Baixar després al torrent per creuar-lo i remuntar pel costat es-querre que ja no abandonarem.

Seguint torrent avall per una espècie de tiranyet que quasi tot d'una es converteix en camí no gaire dolent. Se-gons ens ha dit el porqueret, aquest camí s'enfila cap el Puig de Bàlitz, que no és el nostre objectiu, així que decidim abandonar-lo per se-guir-ne un altre molt confús però que discorre més o manco paral·lel al torrent. Aquest camí travessa un rotlle de sitja i s'endinsa per un envi-tricollament de timbes i bro-sa per acabar en una racona-da en forma de rotonda i que en realitat no és altra cosa que una vulgar ratera. Bé, ja hem fet l'embolic, hem de seguir endavant. Tornar en-re-re no entre en els nostres càlculs i a més l'objectiu es

troba devora la desembocadura del torrent.

Emprenem la semi-escalada per un envitricollat roquissar, entre el qual creixen en dia-bòlica mala bava, càrritx, argelaga i aritja en tal pro-fusió que al cap d'una estona anam amb els braços i cames plens d'escarrinxades. Això dels calçons curts és estat un mal negoci.

A mida que anam pujant, intentam defugir de l'indefu-gible. El terreny és més dur i més treballós l'avançar. Te-nim que ficar-nos dins la caragoladissa brossa o anar de timba en timba, la qual cosa no és sempre viable. Ho passam molt fotut.

Ens hem ficat dins un ma-ruell de timbes i una endimo-niada vegetació que acaben amb l'eufòria del més pintat. Com hem recordat als protes-tadors i com hauria agradat a l'amic Pere aquesta aventura.

**BANC DE
CREDIT BALEAR**

Es Crèdit

Finalització de la temporada 88-89 del C.D.V.At.

La finalització de la passada Temporada 88-89, va suposar per al Club Deportivo Valldemossa At., l'ascens directe a la categoria de 2ª Regional en haver quedat campió de la lligueta d'ascens, amb l'estadística següent:

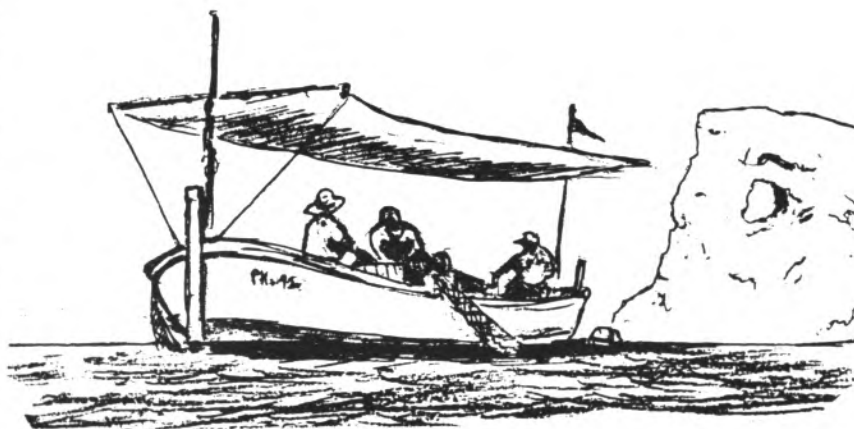
Partits jugats	6
Partits guanyats	3
Partits empatats	2
Partits perduts	1
Gols a favor	8
Gols en contra	6
Punts	8

Així mateix cal significar que l'equip de Futbol Sala Benjamí va quedar classificat en el cinquè lloc de la seva categoria, i l'Aleví en el quart lloc.

Per celebrar el final de la Temporada es va fer als terrenys de l'Escola Municipal una paella per a tots aquells que volguessin unir-se a la festa, amb una única "condició", que havien de dur una coca (els qui poguessin) per a les postres. D'aquesta manera i amb la participació de tots els cuiners i cuineres anònims es va aconseguir reunir una trentena de coques dels més diversos gustos i formes. Per a la confecció de la paella vàrem comptar amb l'inestimable ajut i col·laboració de Toni Villa, el qual preparà arròs per a devers cent cinquanta persones. Al final, els comentaris eren que l'arròs havia estat molt bo. A aquestes línies va l'agraïment a totes aquelles persones i entitats que amb la seva col·laboració i ajut feren que la celebració fos un èxit.

Festes Beata 89

Durant les festes se celebren les semifinals i finals del Torneig de Futbito, el qual comptà amb la participació de nou equips que quedaren classificats d'aquesta manera:

Primer classificat i Campió del Torneig
Sex Punkies
Segon classificat
Yupis Boys
Tercer classificat
C.D. Valldemossa At.
Quart classificat
Buitrosa

Dia 29 de juliol al Camp Municipal de Futbol es jugà un partit amistós entre el C. D. Valldemossa At. i el nou ascendit a la 2ª Divisió B, Mallorca At. A la fi del partit el resultat fou de 0 a 9 per al Mallorca At. El resultat és lògic i normal fins a un cert punt a causa de la diferència de categoria existent entre tots dos equips.

Festes de Sa Marina

En el marc de les festes del Port celebrades els dies 13, 14 i 15 d'agost hi hagué actes esportius ben diversos. Se celebrà Tir al Plat, el tradicional concurs de pesca amb la participació de 10 embarcacions, concurs de Truc i Manilla i la Marató de Valldemossa a Sa Marina amb la participació enguany de només quatre corredors, i la Marató de S'Era a Sa Marina per als més menuts on sí que hi hagué una participació massiva i diversa.

Vicenç "Boira"

El passat dia 19 de juliol Valldemossa va perdre un home bo, educat i amatent: en Vicenç Colom Torres, Vicenç "Boira". Havia nascut a Valldemossa el dia 2 de gener de 1896.

Ben prest va exercir d'escolà major, la fotografia que publicam d'ell envoltat d'escolanets i cantadors està feta en temps del Rector Pere Tomàs de Banyalbufar i data l'any 1912.

Molt amablement, en Pep de Son Niu, que va ésser cantador, ens ho ha contat així: "Els cantadors anàvem vestits de vermell, amb un ruquet blanc i una capeta amb puntes de color de rosa fosc. Era una mudada molt elegant, el Senyor Rector ens deia "els vermelllets". Els cantadors entràvem a cantar més o manco als 10 anys i sortíem als 15 quan canviàvem la veu, llavors érem substituïts per altres de 10 anys.

Eren escollits els nins que tenien millor veu, després de superar les proves que el Senyor Rector els feia ajudat d'un harmònim. Per cert,

que aquest harmònim va passar a ésser propietat de les monges Franciscanes, segons llegat del Rector Pere Tomàs.

Els cantadors estaven llogats, i en aquell temps ja guanyaven un duro cada mes. Això sí, no podien faltar a cap funció de l'Església ni a cap funeral.

Els escolans també estaven llogats i tampoc no podien faltar a cap funció. Guanyaven 15 cèntims per cada missa

que servien. L'escolà major els comendava a tots". "En Vicenç Boira" va ésser-ho més de quaranta anys, fent el seu treball amb honestat i eficiència. Va deixar d'ésser escolà major devers l'any 1952, un poc abans de morir el Rector Mir. Després va treballar amb els germans "Manitos" fins que es va jubilar.

Era casat amb la valldemossina Magdalena Torres Calafat, A.C.S., i tengueren dos fills, na Catalina i en Joan, aquest darrer, mort l'any passat.

Malgrat que ja no exercia, no faltava a les funcions ni processons, fent d'escolà major a les festes en honor de la Beata que feien al convent de Santa Magdalena de Ciutat, ja que ell tenia gran afany per servir i honorar la nostra santa.

Era l'home més vell del poble, va ésser part de nostre història parroquial i fins que va morir va gaudir d'una excel·lent memòria, vitalitat i simpatia. Arribi el nostre condol a la seva família. Descansi en pau.

Davant el portal de l'església amb el Sant Crist. De dreta a esquerra: Joan Muntaner Bujosa "Guarin", Joan Torres Sampol "Xivet", Vicenç Colom Torres "Boira" i Miquel Torres Pujol "Rovellat"

L'escolà major és Vicenç Colom Torres "Boira", 17 anys. De dreta a esquerra: l'escolà Joan Calafat Torres "Don Joan Pagès", 10 anys; l'escolà Bartomeu Mas Esteve "Pelat", 11 anys; el cantador Josep Ripoll Darder "Pep de Son Niu", 10 anys; l'escolà Guillem Torres Calafat "Manineta", 13 anys; i el cantador Jaume Esteve Cruellas "Escolà", 12 anys.

Homenatge a Don Bru

El diumenge dia 4 de juny de 1989 es varen complir les noces d'or com a capellà del valldemossí Senyor Bru Morey, per tal motiu es va fer una celebració eucarística de caire especial.

La setmana anterior, més concretament, el dissabte 27 de maig, el senyor Bru Morey oficià la missa vespertina i convidà al poble el dia 4 de juny a la missa d'acció de gràcies pels cinquanta anys de dedicació a l'Església.

El dia assenyalat es despertà amb un sol radiant que acompanyà aquesta jornada especial. A les deu i mitja les campanes repicaren a festa i a les onze les coses estaven a punt per començar la celebració. En primer lloc aparegué a l'altar major el Senyor Bru Morey que força-ment emocionat, donà el bon dia a tots els presents a l'acte, començà pels seus germans dedicats com ell al servei de l'Església, rector del poble Senyor Pere Vallès i al valldemossí Senyor Llorenç Lladó, continuà després per l'Ajuntament, familiars i amics en general que l'acompanyen en tan senyalat moment. La missa fou celebrada pels capellans anteriorment esmentats.

En aquesta celebració eucarística foren especialment emocionats tres moments que analitzaré a continuació:

- El primer moment que cal destacar, per mi fou el sermó en el que va fer una memòria de la seva vida religiosa des de l'any 1928 que ingressà al seminari, després de dotze anys d'estudis teològics va oferir a Déu la seva primera missa al mateix escenari que l'oferia aquest diumenge 4 de juny de 1989, a l'església parroquial de Valldemossa. Després continuà els seus estudis a Roma. Fou canonge de la Seu de Palma de Mallorca i fundà l'església de Palma Nova. Dins aquest ampli "curriculum vitae" podem veure una llarga sèrie d'accions desti-

nades al servei dels altres, sense oblidar que sempre fou acompanyat per una immensa fe en la religió, tant i tot, que com a amics molt íntims ens va contar la curació sorprenent d'una llessió a la pell, després d'encomenar la seva sort a les mans de la benvolguda Mare Alberta Jiménez.

- El segon moment especialment emotiu d'aquesta cerimònia han estat les ofrenes, cada una d'ella guardava una gran significació i tenia una gran dosi de sentimentalisme com per exemple: l'entrega a la parròquia de Valldemossa del calze que li va regalar el Senyor de Son Brondo amb motiu de la seva ordenació com a sacerdot; la casulla que li fou regalada pel poble de Valldemossa a les seves noces de plata com a capellà; un llibre; un ram de flors de Ca l'Abat... tot una simbologia de l'entorn més íntim i humà d'aquest sacerdot.

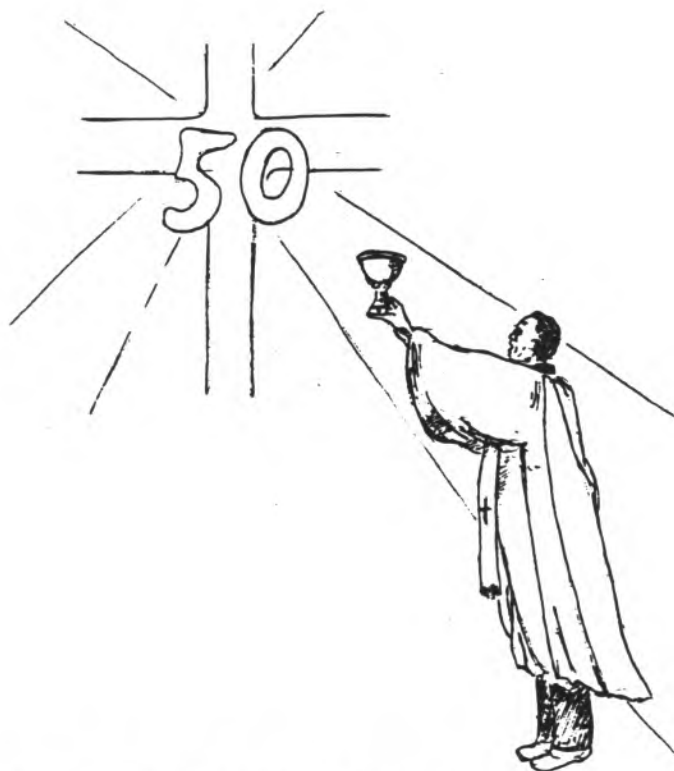
- Finalment, l'agraïment que el Senyor Bru Morey ha fet a tots els assistents, sense

oblidar-se de ningú, és digne de tots els elogis. Un agraïment molt especial pels germans sacerdots concelebrants sense oblidar-se de "Don Guillem Fiol", que acompanyava els cants amb l'orgue (com a petita anècdota cal dir que el Senyor Bru per fer-lo enfadar li deia a "Don Guillem" que no era valldemossí ja que havia nascut als Hostalets, cosa que era considerada com una gran ofensa). L'agraïment ha continuat dedicat a la gent que li ha alegrat la celebració cantant i ballant; l'Ajuntament; familiars i poble en general.

Finalment l'Ajuntament li ha lliurat una placa per recordar aquesta data tan important. A continuació s'ha servit un refresc al bell marc dels jardins de Cartoixa.

Vagi des d'aquí la més cordial enhorabona per aquesta llarga vida dedicada a l'Església.

Margalida Calafat Torres

ressada ens delectaren amb la seva grata música.

Tot seguit n'Antònia Serrano va llegir unes gloses i va donar pas al Doctor Sebastià Trias, el qual va presentar la novella publicació de forma molt entranyable i emocionada. Dita presentació la publicam a l'Editorial del present número.

A continuació na Margalida Calafat, directora de la revista, va pronunciar paraules de salutació, agraïment i va demanar als presents la seva col·laboració.

Després n'Antoni Mir, Director Gerent de l'OBRA CULTURAL BALEAR, va adreçar-se als assistents i entre altres coses va felicitar al poble valldemossí per la seva revista i va animar a seguir endavant en la tasca empresa a la delegació de l'O.C.B. de Valldemossa.

Finalment el Batle de Valldemossa, Senyor Joan Muntaner, va fer una petita història de la revista que tenguérem al poble fa 19 anys i que es deia Valldemossa, per enllaçar-la amb l'actual Miramar, amb la qual cosa va retre un petit homenatge als qui la feren possible, alguns dels quals ja han deixat aquest món, i dels altres que s'han juntat a la tasca de fer la revista Miramar.

Acabats els parlaments el nombrós públic assistent fou obsequiat pel Magnífic Ajuntament de Valldemossa a un exquisit refrigeri.

Tot el temps de la festa, un grup de col·laboradors, va omplir les subscripcions dels presents que ho sol·licitaren, que foren molts.

Vagi el nostre agraïment per la bona acollida que ha tengut el número 0 de la revista de Valldemossa Miramar, per l'ajuda, pel suport, per la col·laboració i per la presència del nostre Ajuntament, institucions culturals, financeres i comercials, Els Valldemossa, socis i col·laboradors, i de manera especial

als propietaris de la possessió Miramar, que tant han fet i fan en favor de la cultura.

- Al passat mes de juliol, tengueren lloc a Valldemossa i a Campdevànol els actes d'agermanament de les dues viles.

Els dies 8 i 9 una comissió de l'Ajuntament de Valldemossa, Els Valldemossa i El Parado de Valldemossa, es traslladaren a Campdevànol, on es verificaren els actes d'agermanament. El programa fou aquest: el dia 8 visitaren

el poble, l'Ajuntament, la Casa de Cultura, la Clínica, el local de la 3ª edat... Al vespre feren una vetlla amb l'actuació d'Els Valldemossa i un conjunt local. El diumenge matí es realitzà l'acte d'agermanament a l'Ajuntament i posteriorment es va tornar realitzar en públic, amb una altra actuació d'Els Valldemossa i d'El Parado de Valldemossa.

El dia 29 vespre, la plaça de Cartoixa va ésser l'escenari valldemossí de l'agermanament dels dos pobles. Animaren la vetllada la Jove Orquestra de Mallorca, Els Valldemossa i el Grup de Dansaires de Campdevànol.

Chopin

- Al mes d'agost han tengut lloc els 4 concerts del festival Chopin 1989. A la propera edició en donarem més informació.

- Entre els dies 3 i 20 d'agost ha tengut lloc al local de l'Ajuntament Vell l'exposició d'olis, dibuixos i aquarel·les del jove pintor local Joan Coll i Colom.

L'exposició ha estat un gran èxit per al nostre jove amic que mereix tot el nostre respecte i admiració car són pocs els qui als catorze anys tenen les seves iniciatives i els seus grans desitjos de millorar.

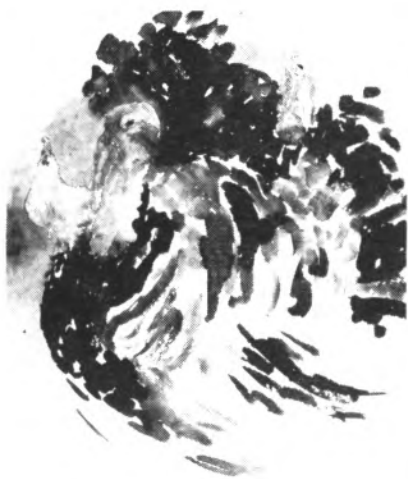
Anim Joan, segueix així, sempre endavant!

- El passat 4 d'agost s'inaugurà al Centre d'Art de Sineu una exposició del pintor resident a Valldemossa, senyor Nils Burwitz. Rebi la nostra enhorabona per aquesta mostra d'art pictòric.

- La presidenta de l'Associació de Festivals Chopin de Valldemossa senyora Margalida Ferrà convidà l'O.C.B. al vernissatge amb motiu de la mostra pictòrica de Ràfols-Casamada el dia 5 d'agost.

La nostra cordial enhorabona a la senyora Ferrà i a tots els membres de l'Associació de Festivals Chopin per la seva aportació cultural a Valldemossa.

Bernat Reüll

- El dia 19 de maig, a la Sala d'Exposicions de la Banca March de Ciutat, el nostre amic i paisà Bernat Reüll va inaugurar una exposició d'aquarel·les que va restar oberta fins el 3 de juny. Enhorabona pels teus èxits Bernat!

- El passat 10 de juny fou presentat el llibre "Valldemossa com a centre d'excursions" del nostre bon amic i col·laborador senyor Benigne Palos.

L'acte fou patrocinat pel Magnífic Ajuntament de Valldemossa i s'encarregà de presentar l'obra el senyor Josep Antoni Aguiló Ribas, president de la Federació Balear de Muntanyisme.

Rebi des d'aquí la nostra més cordial enhorabona i al mateix temps volem animar-lo a continuar la seva recerca d'itineraris que ens permeten conèixer millor la nostra terra.

- El passat 19 de juny es proclamaren a Vic els Osonencs de l'any 1988.

Els guardons són instituïts pel setmanari AUSA.

En aquesta ocasió un dels Osonencs de l'any fou el nostre amic i col·laborador Senyor Josep Coll i Bardolet per la seva gran unió amb la comarca d'Osona.

La nostra més ferma enho-

rabona.

- El passat 27 de juny tingué lloc al saló d'Actes de la Banca March de Palma de Mallorca, l'acte de presentació del llibre del Senyor Antoni Galmés i Riera "Cultura Popular Mallorquina", Aplec de Pautes II. La portada i la contraportada d'aquest llibre són obra del nostre gran amic i gran col·laborador senyor Josep Coll i Bardolet.

L'acte fou presentat pel Pare Gabriel Llompart Moragues.

Malauradament el conegut folklorista i escriptor Senyor Antoni Galmés i Riera, nascut a Manacor fa 82 anys, ha mort a Ciutat el passat dia 19 d'agost.

- El passat dia 4 de juliol, la Plaça Pública de la nostra vila, fou el marc de la presentació de la revista Miramar

Un poc després de les 8 es va iniciar l'acte amb l'actuació d'ELS VALLDEMOSSA, que de manera amable i desinte-

Enhorabona

El dia 28 de juliol, festa de la Beata, els pares del nostre amic i col·laborador Jaume Capllonch i Ferrà, En Tomàs Capllonch i Darder i Na Margalida Ferrà i Boutroux, feren la petició de ma de l'encantadora joveneta Maria José Más i Estaràs als seus pares Pedro Mas i Calafat i Catita Estaràs i Mas. ENHORABONA

El dia 24 de juny s'uniren en matrimoni, a la Basílica de Sant Francesc de Ciutat, Sebastià Carbonell Martorell i Maria Dolores Cantero Martínez.

Els nostres amics i col·laboradors Jaume i Concepció el dia de les seves noces.

Jo us estim

Jo us estim sobre la mar,
des de sempre a l'infinit
del pensament quan em porta
molt lluny, ben lluny, a la fi
de l'horitzó perquè em deixa
dels sentiments en el cim.

Jo us desig, desigs de
l'aire,
ones que el peix deixa dir,
escrites, cantades, dites
amb la veu del gessmí,
paraules de mel obrada
que surten d'un cor ferit.

Jo us vull treure de dins
l'ànima
com si fóssiu d'or un fil,
us vull donar sentiments
que de l'albada són fills.

Vull donar-vos, amics meus,
si mai no m'haguéssiu vist,
ma carn i també els meus
ossos
de cop i volta cruixits.

Pere Bru Serrano Darder

- Per una trista casualitat, amb 10 dies de diferència han mort la dona i l'home més vells del poble.

Maria Colom Salvà era la més velleta. Persona molt estimada per tots els qui la coneixien. Descansi en pau.

Festes

Les festes de la Beata s'han desenvolupat segons el programa previst, creim que heu gaudit d'uns dies de germanor i d'alegria. Molts d'anys.

Enguany el poble ha estrenat una carrossa nova per al Carro Triumfal i vestits per als conductors i acompanyament.

L'Obra Cultural Balear a Valldemossa va ajudar a les festes de la Beata, organitzant la gincama el dia del jovent. En el transcurs de la festa infantil carreres de joies i un concurs de dibuix infantil a l'aire lliure, en el qual els petits artistes llüïren les seves dots pictòriques. El concurs va gaudir de gran participació. Tots els infants que hi prengueren part foren obsequiats pel nostre Ajuntament.

A Sa Marina varen tenir les festes d'agost molt concorregudes, les sopes de peix eren excel·lents i la Revetlla molt animada.

El dia de Sant Bartomeu els preveres Pere Vallés i Bru Morey varen concelebrar l'ofici en honor del nostre patró, que tradicionalment costejà la família Bauzá de Mirabó.

Al vespre, el Club Deportivo Valldemossa At. va organitzar una festa per als joves al Magatzem Municipal. Tothom es va animar i hi hagué ball i gresca fins ben tard.

Pontevedra és la darrera ciutat gallega que visitarem els valldemossins, aquí poguérem contemplar: la Plaça de la Peregrina amb l'església dels Peregrins, la Plaça i el parc de Sant Francesc, la Catedral, l'Ajuntament i la Plaça d'Espanya.

Abandonarem Galícia i ens detinguérem a Salamanca on cal visitar la Plaça Major, la més bella del món per a molta gent, les dues catedrals (la vella i la nova). Després de visitar les dues catedrals continuarem fins a la plaça episcopal on actualment hi ha el palau episcopal i la casa on vivia Franco en temps de la guerra civil. Visitarem a continuació la Universitat amb la seva meravellosa façana; la Universitat fou fundada per Alfons XIè l'any 1218 i és la més antiga d'Espanya, per aquesta universitat han passat importants figures del món cultural. A Salamanca es troba el principal edifici civil de l'època dels Reis Catòlics, es tracta de la casa de les Copinyes actualment en restauració. Molt agradable el vespre és anar a prendre un refresc a la Plaça Major quan totes les façanes dels edificis estan il·luminades; l'encís es romp quan a les dotze en punt automàticament s'apaguen.

Les darreres visites d'aquest viatge foren a les ciutats d'Àvila i Madrid.

A Àvila visitarem les famoses muralles del segle XI que empresonen la ciutat vella i que arriben a tenir 2.500 metres de perímetre, la Catedral, Palau Valderrábanos, Palau episcopal per arribar a la casa de Santa Teresa, la santa d'Àvila. El viatger no pot dir adeu a Àvila sense tastar els típics rovellons d'ou de Santa Teresa.

Pels camps de Salamanca vérem nombroses ramaderies que s'ocupen de criar els braus per a les corrides.

El darrer horabaixa del viatge el passarem a Madrid

on férem una visita turística molt ràpida a la ciutat. Vérem: les fonts de Cibeles i Neptú, Porta d'Alcalà, Passeig de la Castellana, Plaça de Colom, Museu de Ciències Naturals, Biblioteca Nacional, Estadi Bernabeu... tot de pressa i corrent.

Al matí següent emprenguérem viatge de tornada a Valldemossa, nombrosos valldemossins es desplaçaren a rebre'ns. Fou un viatge meravellós amb mínims problemes, un viatge immillorable.

Ajuntament

MATRIMONIS

Des del dia 1 de juny al dia 31 d'agost s'han celebrat 13 matrimonis civils.

NAIXEMENTS

Els nascuts durant aquests mesos són:

Francisca Isabel Cilimingras Rigo (21-VI-89), filla de José i Maria.

Nadal Calafat Torres (8-VII-89), fill de Mateo i Antonia.

Jaume Mas Ripoll (12-VII-89), fill de Juan i Francisca.

Antonio Vila Fiol (9-VIII-89), fill de Miguel i Juana Maria.

DEFUNCIONS

Maria Colom Salvà (9-VII-89)
Vicente Colom Torres (19-VII-89)

Margarita Calafat Torres (1-VIII-89)

Antonio Colom Salvà (30-VII-89)

Església

Matrimonis religiosos celebrats a Valldemossa des del dia 1 de juny al 31 d'agost de 1989:

Jaume Vila Mulet-Concepció Pons Ripoll (1-VII-89)

Jaume Sastre Mestres-Juana Maria Galarzo Garau (24-VI-89)

Miguel Marimon Vidal-Francisca Esteva Mas (8-VII-89)

Juan Enrique Ramos Picrnell-Isabel Romero Lozano (15-VII-89)

Guillermo Mas Mas-Maria del Mar Fernández Luceño (5-VIII-89)

De dia 1 de juny a dia 31 d'agost s'han batiat a la pica-baptismal de la nostra parròquia:

Bernat Vicens Torres

Llorenç Bauçà Esteva

Mª Magdalena Isern Capellà

Mireia Palmira Margalida Llarri-Frau

Francisca Isabel Cilimingras Rigo

Juan Calafat Torres

M^a del Carmen Calafat Torres

Angel Rafel Fernández Vallés

Combregaren per primera vegada:

Alvaro García Gutiérrez

Cristina Negrón Vives

Toni Astibia Vives

CONCURS

L'O.C.B. a Valldemossa us proposa per a aquestes festes de Nadal un concurs de betlems; animau-vos i participeu-hi!

l'interior del qual podem contemplar una impressionant col·lecció de rellotges. Als voltants de la Plaça de Maria Pita hi ha les esglésies de Sant Jordi i Sant Nicolau. Per acabar la visita a la ciutat es pot visitar la famosa avinguda dels miradors que dona a l'Atlàntic, a aquesta avinguda hi trobam parcs que són els autèntics pulmons de la ciutat, a un d'ells poguerem admirar un rellotge-calendari esculpit sobre la gespa.

De Santiago els valldemosins partírem cap a les Ries Baixes seguint la ruta de les Costes de la Mort. Visitàrem

la ria de Noia i Muros per continuar cap a Concurbion i arribar finalment al punt més occidental de la Península Ibèrica, a Finisterre, per als romans aquest indret era el final de la terra. D'aquesta excursió a les Ries Baixes, a més del meravellós paisatge, cal dir que fou aquí on realment vérem la vida de la pagesia gallega, a més els típics graners gallecs eren una característica més d'aquest paisatge.

Deixant les Ries Baixes i ja en direcció Sud cap a Portugal trobàrem la localitat de Padron, famosa pels seus

pebres, a més és el lloc de naixement de l'escriptor Camilo José Cela i hi ha viscut la gran escriptora Gallega Rosalia de Castro.

Ja dins aquesta altra zona gallega, es varen visitar llocs d'interès com les illes d'Arosa i La Toja (Arousa i Atoxa) en aquesta darrera s'hi troba la primera sala de joc legalitzada a Espanya, el balneari de fonts termals, la fàbrica de cosmètics i la capella de les Compinyes.

Vigo és una ciutat que malgrat no ésser capital de província, pel fet d'estar oberta a la mar, es converteix en un important centre comercial. El centre comercial més típic de Vigo és el mercat de la Pedra on es pot trobar des de tabac a rellotges, electrodomèstics, passant per tota la gamma de records per als turistes. Cap al tard, a aquesta zona de Vigo es venen ostres que la gent es menja al mig del carrer. Vigo està situada a la ria que duu el seu nom i per unir ambdues voreres es travessa un impressionant pont. Al bell mig de la ria hi ha nombrosos criaders d'ostres i musclos, també s'hi troben les illes Cies. Des del parc Castro, que es troba a una muntanya propera a Vigo hom pot contemplar una bella panoràmica de la ciutat.

Tots els valldemosins arribats a aquest punt del viatge desitjaven anar de compres a Portugal i per tal motius ens dirigírem cap a Valença do Minho on la gent gastà els seus diners de manera abundosa.

Molt a prop a la frontera portuguesa es troba Santa Tecla, muntanya importantíssima ja que s'hi ha trobat un poblat celta que data de dos mil anys abans de Crist, actualment reconstruït parcialment ja que pel mig hi passa la carretera. Santa Tecla és un autèntic balcó cap a l'Atlàntic ja que des d'allà la panoràmica és realment meravellosa.

Viatge a Galícia

ma convenia fer-la a Valldemossa; si la fan, la faran aquí i serà per a Deià, Sóller i Fornalutx.

- Hort de Cartoixa. En un lloc clau per a l'estètica de Valldemossa -no oblidem que la bellesa del nostre poble, a més d'orgull i d'una elevada qualitat de vida, ens proporciona riquesa material- què permetrà que hi facin l'Ajuntament? Creu que es pot modificar en substància l'entorn més immediat a la Cartoixa i al centre de la Vila?

- A mi em sap tant de greu com a vosaltres que s'urbanitzi. Actualment no està permès edificar-hi. El propietari ho demana i per realitzar una sèrie d'edificacions l'Ajuntament ho ha de requalificar a canvi de solars per a aparcaments i un edifici per a la tercera edat o per a cultura. L'ajuntament necessita aparcaments dins el poble. Si es fa, a les primeres marjades de l'Hort de Cartoixa es farien uns carrers, unes places, uns jardins per aparcar cotxes i un local que es construiria al solar que demanem, que va del cantó al transformador. Jo pens que a l'Ajuntament li vendria molt bé tenir això allà, però això no vol dir que es faci, encara que ho vulgui l'Ajuntament.

- Altres urbanitzacions. Quins beneficis ha rebut fins ara el poble de les urbanitzacions actuals?

- El primer que reps són les contribucions dels solars. A tota urbanització que es fa, per exemple, Son Bauçà -que està promoguda- l'Ajuntament té el dret de cobrar un 10%, això és el benefici; llavors tenim les zones verdes i tota la resta.

- Són necessàries a Valldemossa tantes urbanitzacions?

- Des del meu punt de vista, no.

Per manca de temps, varem haver d'interrompre l'entrevista amb el senyor batle, però la continuarem al proper número de MIRAMAR.

El passat 26 de juny un nombrós grup de valldemossins emprengué viatge cap a Galícia i Portugal. El viatge estava organitzat per l'Ajuntament de Valldemossa i el duqué a terme l'agència Kronos.

Els viatgers foren dematiners el dia de l'inici del viatge ja que les sis menys quart era l'hora de partida del poble. A les vuit havíem de prendre volada cap a Madrid però la manca d'un passatger fou el motiu d'una hora de retard. A les deu, Madrid ens esperava engalanat de festa, no per nosaltres, sinó per la celebració de la cimera dels Països del Mercat Comú Europeu, i fou des d'aquest indret on començà el viatge.

El primer dia de viatge fou de pur tràmit ja que tan sols travessàrem la Meseta castellana per tal d'arribar a Santiago de Compostela, la capital de la Comunitat Autònoma Gallega.

A Santiago, el dia següent de la nostra arribada, visitàrem en primer lloc els voltants de la ciutat com: el "Monte do Gozo" on fa uns dies el Papa Joan Pau II ha tingut una trobada amb la joventut de tot el món, el polígon de les Fontinyes, zona universitària... per continuar després cap al centre de la ciutat on es troben els edificis i els punts més interessants a visitar.

El centre neuràlgic cultural de Santiago és la Plaça de l'Obradoiro, una gran plaça de forma quadrangular que a cada costat té un edifici dels més importants de la ciutat.

El primer edifici i de més importància és la catedral de Santiago. El seu pòrtic de la Glòria és la meravella mundial de l'art romànic encara que a la catedral s'hi junten diferents arts ja que la seva façana és barroca i el seu altar major és també barroc del segle XVIII amb fusta policromada. Precisament l'altar major està dedicat a l'apòstol

Jaume però reunint tres aspectes de la seva vida: com a cavaller (encalçador de moros); com a pelegrí (penedit del seu passat); i com a sant. A sota de l'altar major hi ha la cripta on es venera la relíquia de l'apòstol. A l'altar major i per damunt seu, es pot contemplar el sistema de politges que posa en funcionament el famós botafumeiro (expulsador de fum o encens d'un metre seixanta d'alçada i cinquanta cinc quilos de pes).

El segon edifici de la plaça de l'Obradoiro és el Palau de Rajoy, d'estil neoclàssic. Actualment és la seu de l'Ajuntament i de la "Xunta Gallega".

El tercer edifici d'aquesta meravellousa plaça és l'Hostal dels Reis Catòlics, d'estil plateresc, que en temps passats fou un hospital i actualment és un Parador Nacional.

Finalment el quart edifici és el convent de Sant Jeroni que actualment és el Rectorat de la Universitat però que anteriorment fou escola de Magisteri i més tard residència per a joves estudiants pobres.

Deixant la plaça de l'Obradoiro i just al voltant de la catedral trobam una sèrie de places i carrers als quals donen façanes distintes de la catedral dignes d'ésser visitades: La Quintana, La Parra, La Plateria i L'Atzabeteria.

Per acabar de fer la visita a la ciutat res millor que una volta pel carrer de la Fontseca on es troben els bars on es pot menjar el típic marisc galleg i beure l'immillorable ribeiro.

Des de Santiago es pot fer una interessant excursió a la Ciutat de La Corunya on es troba la Torre d'Hèrcules, un far que data del segle II, de l'època de l'emperador romà Trajà. Realment interessant és la visita a la Plaça de Maria Pita on es troba el magnífic Ajuntament de La Corunya a

Joan Muntaner

L'equip que confecciona la nostra revista agraeix, entre d'altres coses, la col·laboració i la presència del Magnífic Ajuntament a la festa de presentació de MIRAMAR, revista de Valldemossa; a aquest acte oferírem al poble l'oportunitat de fer-nos arribar les seves opinions sobre tot el que passa a la vila a l'actualitat, així ha estat, i davant la llista de queixes, d'alguna lloança i d'un article sobre les normes subsidiàries, hem extractat un qüestionari i el senyor batle ha acceptat respondre'ns.

- Patrimoni artístic. Han ofert a l'Ajuntament la possibilitat de comptar amb un museu arqueològic a Valldemossa per conservar-hi el material extret a les excavacions de santuari prehistòric del Pla del Rei, pensant que també seria un altre motiu de reclam turístic; es farà aquest museu?

- M'ha paregut sempre normal que si aquí teníem uns grans jaciments -si no tot- una part representativa quedi aquí. Ara, els falta una sala; jo els cedesc la que hi ha muntada i feta perquè no s'ho enduguin i encara no roda, això, està aparcant. He demanat ajuda al director general de cultura i per la seva part, tenim tot el suport en aquest aspecte.

- Són part del patrimoni valldemossí les escultures obra d'Adrià Ferrà que representen Sant Bru i Sant Joan Baptista i que actualment es troben en qualitat de manlleu a la Seu de Ciutat; l'Ajuntament no ha pensat de fer ges-

tions per tal que tornin a Cartoixa?

- Hem fet unes gestions perquè pugin aquí; encara no tenc, però, cap contesta. M'havia d'entrevistar la setmana passada amb un que té la clau d'això de les estàtues i no vaig poder, veurem si aquesta setmana hi ha més sort.

- Normalització lingüística local. Quan pensa l'Ajuntament de Valldemossa accomplir la Llei de Normalització Lingüística i usar el català al seu funcionament intern i extern?

- Això està pensat i qualsevol dia ho feim, no hi ha ningú que hi estigui en contra. Sempre en parlem, però llavors passa i passa. Hem començat arreglant els rètols dels carrers, encara no tots, i anirem fent.

- És un fet molt positiu que l'Ajuntament fes possible la recepció de TV3, que a Valldemossa captam directament del repetidor de la Mussara, a Tarragona; seguirà la mateixa línia per fer possible la

recepció del Canal 33?

- Nosaltres tenim un programa que ja s'havia d'haver fet i no s'ha fet, però ara esperam, en haver passat l'estiu, contactar amb l'empresa de TV per cable. Si és factible, teníem prevists deu canals; aleshores només hi havia TVE1, TVE2, TV3; el Canal 33 no existia, per tant, la resta de Canals era per a emissores estrangeres rebudes a través de satèl·lit, i ara, com que es preveuen tots aquests ampliaments -televisions autonòmiques, canals privats...- deixarem aparcar les emissores estrangeres i anirem posant totes aquestes que he dit abans. A més, ho podrem ampliar en 47 canals en una segona fase si ara tenim abonats en un número acceptable, més d'un 50%. Quan al cable, que és tan gruixat com un bolígraf, anirà per allà on més poc es veurà; això dels cables, GESA va dir que ho amagaria, però...

- Brutor al poble. No seria bo que un poble tan visitat com Valldemossa tingués un servei de neteja permanent que de manera periòdica recollís la brutor que hi ha a la zona turística?

- Bé, si teníem més homes, tot estaria net, però són pocs i no tenim més pressupost per fer net el poble.

- Trànsit. Té l'Ajuntament "in mente" fer alguna reforma circulatòria al casc urbà?

- No, no hem pensat fer cap reforma dràstica; de petites reformes sempre se'n van fent.

- Projecte d'una residència per als vells de la comarca, ubicada a Valldemossa. Què ens pot dir sobre aquest projecte?

- Actualment hi ha un programa de la C.E.E. que anota les deficiències municipals per municipi, i com que una de les mancances de la Serra de Tramuntana era l'atenció als jubilats, es temeren que era necessària una Residència per a la Tercera Edat i que tant per la muntanya com pel cli-

El Futur d'un Poble

Les Normes Subsidiàries d'un poble són potser el document més important que pot elaborar un ajuntament, mitjançant ell es defineix el futur social i econòmic que tindrà un poble.

Per exemple unes normes massa tancades poden enfegar el poble no deixant-lo créixer, fent que el sol pugi de preu, encarint l'habitatge i obligant als joves a cercar casa lluny. Tot això, a més a més, duu al poble a un estancament econòmic.

Pero unes normes massa permissives poden convertir el terme en un conjunt de xibius, aferrats un a l'altre sense espais verds ni futur. Aquesta situació ofereix bones perspectives econòmiques a curt termini, moltes de construccions, molts d'habitants... Però a llarg termini la situació degenera i el nivell de vida arriba a ésser més baix que el de partida.

Per tot això que hem dit és clar que la redacció d'unes Normes Subsidiàries té una importància capital per a la vida del poble.

Però també té una gran importància econòmica, la diferència econòmica, la diferència entre dos trossos de terra iguals, però qualificats de forma diferent a les Normes és de molts de milers de pessetes per metre quadrat. Això fa

que sobre qualsevol ajuntament s'exerceixin fortes pressions per tal de qualificar o requalificar certes zones com a edificables.

Els ajuntaments com a representants del poble i triats per ell, tenen la greu responsabilitat de vetllar pel seu futur i aquest no pot deixar-se en mans de les ambicions particulars dels que volen fer negoci, s'ha de planificar oferint opcions, fent que el poble hi participi i decideixi.

Desgraciadament el futur del poble pot estar en joc: el Pla Parcial de Son Bauçà ha estat aprovat per l'Ajuntament, 500 persones podran viure-hi. Es parla de modificar les Normes Subsidiàries per permetre edificar a s'Hort de Cartoixa, de requalificar Es Verger (davant Son Olesa) com a zona edificable, de fer un camp de Golf a Son Ferandell,...

Està en perill la imatge i el futur de Valldemossa i això és cosa de tots, tothom ha de tenir-hi coses a dir, ningú no pot rentar-se les mans. Si ens equivocam ha d'ésser culpa de tots i si encertam, gràcies a tots.

Es tasca de l'Ajuntament informar i decidir. Però el poble ha d'opinar.

Nicolau Cañellas i
Joan Tortella

Oh Valldemossa Estimada...

Oh Valldemossa estimada de pena no puc parlar quan pens lo que passarà després d'ésser destrossada.

Intentaré defensar la nostra gran tradició i amb gran coratge i valor a tots vos vull avisar:

Si voleu assaborir un paisatge avengut abans d'haver-lo romput al meu poble heu de venir.

Dissortada vila nostra en mans d'especuladors ses desgràcies més pitjors són que destrossin ca-vostre.

Conservem ben pur l'entorn defensem la nostra llar, tan la muntanya o la mar, lluitem pel nostre món.

Pensem que si va així Valldemossa res valdrà per viure ni per estar ningú no hi voldrà venir.

I els que vivim aquí cap a fora haurem d'anar de pena que mos farà tots desitjarem morir.

Valldemossa, agost 1989
Antònia Serrano

tres tipus de zones residencials: el casc antic, la zona intensiva i l'extensiva. Les dues primeres figures permeten l'edificació continua, és a dir una casa devora l'altra; la zona extensiva tan sols permet la construcció d'edificis unifamiliars aïllats. En tots els casos tan sols el 50% de la superfície total pot destinar-se a solars edificables.

Com podem veure la zona que permet una major densitat d'edificacions és la intensiva. Aquest tipus d'utilització és prevista a Valldemossa a la zona compressa entre el carrer de Ses Filoses - Urbanització de S'Arxiduc, que avui encara no ha estat urbanitzada i a un parell d'illetes de Sant Vicenç Ferrer, que estan davant el Romaní. Una part de Sa Marina i tota S'Estaca tenen aquesta qualificació.

La qualificació de Casc antic fa referència a la part antiga del poble. Can Saletes, la resta de la vila i de Sa Marina queden com a zona extensiva.

Les exigències per al solar

de la zona extensiva d'una àrea apta per urbanitzar, són més restrictives que les de les altres zones: superfície mínima de 1000 m², percentatge màxim ocupat del 20%, etc. Però permeten construir edificis de més altura que la zona extensiva a una àrea urbanitzable.

4. AREES NO URBANITZABLES

Tal i com el seu nom indica en aquestes àrees no es poden fer urbanitzacions, però s'hi pot edificar. Tota la zona queda dividida en dues zones: la A, comprèn solars de més d'una Hectàrea (10.000 m²), la B, a les de menys d'una Hectàrea.

La zona A es divideix en A-1 i A-2. La A-1 comprèn aproximadament: la Mola de Son Ferrandell, la de Son Pacs, Sa Comuna, la Moleta de Pastoritx, Es Cairats, Teix, Pla des Pouet, Sa Font Figuera, Sa Cova i la banda de terra de Sa Marina, és a dir, la banda més muntanyosa. Aquí es pot fer una vi-

venta cada 10 quarterades (21.300 m²).

La zona B, també es troba repartida en B-1 i B-2. La B-1 no és inedificable, però tan sols comprèn l'Ermita i dos trossos de terra a Sa Marina. La B-2 inclou trossos dispersos de Sa Marina, es Pla del Rei, Son Salvanet, el Bosc dels Frares, Son Calafat i Son Morro. Aquí pot fer-se una casa si està a més de 100 m. de la de més a prop.

Són cases d'una alçada màxima de 6 m., de planta baixa i pis. Que tan sols poden ocupar el 2% del solar i que poden tenir un volum màxim de 2.500 m³. Això vol dir que s'hi pot construir una casa d'un poc més de 400 m² i 6 m. d'alçada.

5. CONCLUSIONS

Les Normes Subsidiàries marquen el sostre d'allò que es pot fer en matèria d'urbanisme al nostre poble. Això no vol dir que sempre s'hi arribi, no tot el que es podia construir s'ha fet, ni molt manco començat.

Totes les dades que hem donat aquí poden semblar abstractes, ni grosses, ni petites sinó estranyes a tot. Però són d'una gran importància, un petit forat a les Normes ha permès que es construïssin els xalets adossats que miren cap al Girant de Deià. Quan es posen en vigor unes normes hi ha molta gent que s'hi aboca cercant el forat que els permeti fer més d'allò que l'esperit de les Normes voldria. En aquest sentit són una arma amb dos canons, obliga l'urbanitzador, però també a l'Ajuntament que no pot denegar res que no hi hagi a les Normes. Tot això vol dir que quan es fan o es modifiquen unes Normes s'ha d'anar molt alerta. Les Normes han d'ésser el fruit d'una planificació molt minuciosa.

Joan Tortella i
Nicolau Cañellas

Les Normes Subsidiàries de Valldemossa

1. INTRODUCCIO

Les Normes Subsidiàries de-
fineixen la distribució i l'ús,
del sòl d'un municipi. A més
a més, regulen el tipus d'edi-
ficació que es pot fer a cada
zona. És fàcil d'entendre la
importància tant social, com
econòmica que tenen aquestes
normes, que diuen de cap on
ha de créixer Valldemossa,
quant ha de créixer i dins ca-
qui ho ha de fer. L'Ajunta-
ment, que és qui aprova les
normes, queda fermat per
elles i està obligat a acom-
plir-les, tot i que manté el
dret a interpretar-les. Les
Normes Subsidiàries del terme
de Valldemossa foren aprova-
des el mes d'octubre de 1984.
Han estat modificades el no-
vembre de 1986 i el febrer de
1988. Tan sols afecten els
edificis o parcel·lacions fetes
a partir de l'entrada en vi-
ger de les Normes.

2. DISTRIBUCIO DEL SOL

El sòl de Valldemossa queda
classificat en tres categories:

Sòl Urbà

Area de desenvolupament
Urbà.

Area Turística.

Sòl Urbanitzable

Area de desenvolupament
Urbà.

Area Turística.

Sòl No Urbanitzable

Area Agrícola-ramadera.

Area Forestal.

Area Excedent.

El sòl Urbanitzable passarà
amb el temps a ésser sòl Ur-
bà. Perquè una zona declara-
da Urbanitzable sigui urbanit-
zada, s'ha de redactar i
aprovar el Pla Parcial que la
regula. El Pla Parcial consi-
teix en l'aplicació de les nor-
mes subsidiàries a la zona
concreta urbanitzable. Per
exemple, Son Bauçà és una
zona urbanitzable, però s'ha
d'urbanitzar seguint unes
normes i uns criteris. S'han
de definir els camins, els
solars, les zones verdes, se-
guint les directrius marcades
a les normes subsidiàries.

Les Arees de desenvolupa-
ment urbà es consideren des-
tinades a construir primeres
vivendes, és a dir a gent que
viurà allà. Les Arees turísti-
ques es destinen a segona vi-
venda.

Com veurem més endavant
que una zona sigui declarada
com a no urbanitzable, no vol
dir que no pugui construir-
s'hi res.

Cada àrea es distribueix en
funció del seu destí en zones:
Residencial (pot ésser Casc
antic, Intensiva o Extensiva).
Serveis (Equipament Cívico-
Social), Industrial, Espais
lliures públics i Viària. A-
quest darrer nivell de quali-
ficació és el que marca les
possibilitats d'edificació a les

zones urbanes o aptes per ur-
banitzar.

Les zones qualificades com
a Sòl Urbà són:

Valldemossa

Zonificació: Casc antic. Resi-
dencial intensiva. Residencial
extensiva.

Sa Marina

Zonificació: Residencial inten-
siva. Residencial extensiva.

S'Estaca

Zonificació: Residencial Inten-
siva.

Can Saletes (Fàbrica de vi-
dre)

Zonificació: Residencial Exten-
siva.

Les qualificades com a Sòl
apte per urbanitzar (l'únic ús
residencial permès és la zona
Extensiva) són:

Arees de desenvolupament
Urbà (primeres residències):

Urbanització S'Arxiduc.

Son Bauçà. Pla Parcial apro-
vat per l'Ajuntament, però en
període d'exposició pública.

Arees turístiques (per a se-
gones residències):

Nova Valldemossa. Pla Parcial
aprovat.

Shangri La. Pla Parcial apro-
vat.

George Sand. Pla Parcial a-
provat.

Son Oleza.

3. NORMES DE PARCEL·LACIO I D'EDIFICACIO

Al sòl urbà es diferencien

	Urbanes		Aptes per urban.	
	Casc Antic	Zona Int.	Zona Ext.	Zona Ext.
Densitat màxima (hab./Ha.)	150	200	100	100
Superfície de solar mínima (m2)	200	200	400	1000
% màxim de solar ocupat per l'edifici	60	50	35	20
m3 edificables/ m2 de solar	3'75	4'00	2'27	1'00
m2 edificables/ m2 de solar	1'25	1'33	0'75	0'35
Altura màxima (metres)	*	12	6'5	10
Altura màxima (plantes)	*	3	2	3

* l'altura pot arribar a ésser igual al promig de l'altura del tros de carrer.

Son Moragues

Son Moragues és una finca de muntanya de Valldemossa que està situada a la Serra de Tramuntana als contraforts occidentals del Teix.

La finca té una extensió de 967 quarterades.

El nom de Son Moragues ve de la família Moragues-Ibarra encara que no tinguem certesa al respecte, creim que l'esmentada família fou propietària de la finca al llarg de moltes generacions ja que el topònim feia referència al seu llinatge.

A Son Moragues es cultiva ordi i civada com aliment per a les ovelles; aquests productes se sembren mesclats, per produir més s'adoba la terra amb sulfat amònic. Es cultiven hortalisses a l'hort, sols per al consum domèstic. Hi ha diferents tipus d'arbres: cirerers, pomeres, pruneres (clàudia), garrovers, ametllers i oliveres.

La ramaderia està centrada en dos tipus d'animals: ovelles i someres de cria.

Com punts destacables de la possessió senyalarem:

a) **Fonts:** hi ha sis fonts. La primera a la casa dels propietaris. La segona a la barbacoa. La tercera és la de Sa Bassa Llargà. La quarta és la de Sa Noguera. La quinta és la de S'Aubiet i la sisena la de S'Hort.

b) **Forns de Calç:** En podem trobar dos baix del penyal Des Migdia, un a la raconada de Ca'n Costa, un prop de la casa, un en Es Poet i un davora la Barrera de Sa Tanca.

c) **Sitges:** Hi ha més d'una dotzena i mitja de sitges repartides pel bosc.

d) **Miradors:** Són bells miradors: el mirador de Na Torta, damunt les cases; el mirador D'Es Garriguer que mira a Ca Madò Pilla, darrere la caseta del Refugi i el mirador de Ses Punes que està damunt Ca'n Costa.

Les cases de Son Moragues són de forma quadrangular amb una clastra al centre. Després de travessar un por-

tal rodó entram dins la clastra on hi ha uns pòrtics, sota dels que hi ha penjades guarnicions per a les bèsties com jous, beaces...

A la planta baixa de la casa, a la drete de la clastra hi ha la cuina dels amos, actualment és un restaurant. En aquesta cuina hi ha la típica cuina rodona per escalfar-se a l'hivern. Són interessants les bòvedes de creueria del sòtil.

La tafona també es troba a la part baixa de les cases, aquí es pot veure la tramutja, el rauló, la mola... especialment interessant és un alambí que es troba al mig de la tafona.

Sortint a la clastra i escalant amunt arribam al pis principal. Primerament trobam l'entrada principal, on destaquen un cofre, un banc de fusta treballada i una taula amb incrustacions de vori, decorant les parets hi ha una bona col·lecció de quadres.

La cuina dels propietaris es troba també al pis principal. El sòtil és de llenyams, al mig hi ha una gran taula de fusta d'alzina. En aquesta dependència hi ha la cuina econòmica, el rentador i una magnífica col·lecció de plats antics.

De totes les dependències que hi ha en aquesta planta, cal destacar la sala gran, al mig de la que hi ha una gran taula de fusta, la planxa de la part superior diuen que pertanyia a una taula que emprava Ramon Llull.

A la drete de la sala gran hi ha un oratori amb un altar i uns reclinatoris.

De la sala gran podem sortir al jardí, sense oblidar la campana per trucar a la porta, que pertanyia al Nixe, el recordat iot de l'Arxiduc.

En aquest jardí hi ha variades espècies vegetals entre les que destaca un monumental teix. També hi trobam un monument que representa Caterina Homar invocant a Crist; aquest monument de caire funerari li dedicà l'Arxiduc, fou realitzat a Roma per Giulio Monteverde l'any 1913.

Les cases de Son Moragues foren les primeres visitades per l'Obra Cultural Balear de Valldemossa.

Aprofit aquestes línies per agrair a la família Cilimigras i especialment a la senyora Maria Casanovas, vidua de Cilimigras i al seu fill Lluís l'amabilitat de cedir-nos el seu temps, per mostrar al poble aquests indrets.

Enhorabona Valldemossins

Enhorabona, valldemossins, que us heu engrescat i heu sabut dur a terme per als païsans el que havia estat sempre un somni per a mi, una revista de les nostres coses que s'esforça en retreure del rebost dels oblitats les nostres més sanes i més típiques tradicions.

Enhorabona, perquè li heu sabut posar un nom, el millor dels noms, que a mi em recorda el d'una agrupació de joventut que va existir i que es mantengué viva gràcies al generós suport d'un gran valldemossí, el recordat l'amo Vicens Colom.

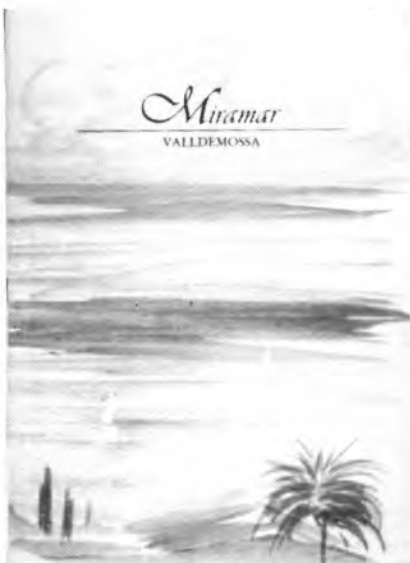
No haurieu pogut trobar un nom amb més ressò i amb més profunditat. Miramar és el nucli de la valldemossitat més castissa, i representa allò que més pot enlairar la nostra història com a poble.

"Entre la vinya i el fonollar", Miramar, ara definitivament en bones mans, significa el cim de les nostres glòries, des d'aquell llunyà segle XIII en què Ramon Llull féu arrancada del seu córrer universal.

La Gemma més preuada de la nostra nissaga, Miramar, pel seu paisatge únic, per la riquesa de la seva vida, té el valor d'una escomesa senyorial i plena, i és la porta oberta a la contemplació d'una història inigualable entre tots els pobles que conformen la comunitat illenca de Mallorca.

Monjos cistercencs, cartoixos, dominics, habitaren les meravelloses soledats de Miramar, i en feren un esclau de saviesa i de virtuts preclares.

La nostra filla major, la pageseta garrida dels nostres comellars hi trobà conhort a les seves ànsies de perfecció cristiana, i de les seves aigües més pures en begué a doll. Aquella altra valldemossina il·lustre, Sor Aina Maria del Santíssim Sagrament, exquisida escriptora mística, que més de dues veus autoritzades

han comparat amb la Santa d'Àvila, l'espanyola-castellana Santa Teresa.

A Miramar s'instal·là la primera impremta, que hi hagué a Mallorca, i Miramar fou el lloc triat per aquell gran personatge que es digué Lluís Salvador, l'Arxiduc, que tantes i tantes coses feu en bé del que es nostre a qui encara Valldemossa no ha sabut retre homenatge del seu agraïment.

Es dins la realitat augusta de Miramar, i dins les pàgines d'or de la seva vivència, que els valldemossins han de trobar l'estímul que els faci retrobar la seva identitat, i

dur a terme la seva alta i sublim vocació de poble.

Anys enrere, a Miramar es vivia la festa solemne dins l'església de la Santíssima Trinitat. A Valldemossa en deien la festa de les bossetes, perquè els nins i les nines del poble en duïen de penjades al coll i amb elles captaven els petits donatius dels parents, a fi d'anar més tard a gastar-los a les taules de dolços i altres galindaines, que Madò Papa al clot del Celler, Madò Xigadilla devora la font de na Búger, i Madò Burinya a baix del fossar els oferien, a canvi d'una peça de dos o quatre cèntims.

Restaurem les nostres tradicions, com restauràreu antany la fava parada del dijous llarder. Sortiguem en defensa dels nostres valors i no ens deixem vèncer per les temptacions fàcils, on no es ventilen ja peces de dos o de quatre, sinó milions.

Hi ha valors superiors als simples valors econòmics. Hem sabut sortir de la misèria que ens amenaçava, i que ens havia fet víctimes propiciatòries d'ella mateixa. Això diu molt a favor nostre. Vivim moments de franca superació però alerta a deixar-nos seduir sols per allò que lluu. Sapiguem valorar allò que no té preu, allò que ens distingeix entre totes les viles de Mallorca, i ens ha fet ser dins la llarga història illenca, Valldemossa, que vol seguir essent Valldemossa, per damunt de tots els perills, vencent totes les dificultats.

I acab com he començat: Enhorabona valldemossins, i que "Déu vos do la maina", que ben bé la mereixeu. Enhorabona full informatiu de les coses de la vila. Quin nom més interessant i ple, sabéreu posar-li!: Miramar. Ara heu d'estar a l'altura d'aquest nom, i de les sobiranes realitats que en ell s'enclouen.

Bru Morey

Miramar (2)

El monestir, la capella de Trinitat i la cova de Mestre Ramon

L'origen del nom Miramar és confús. El P. Colom escriu: "Podria ésser una supervivència romànica, a través de la dominació aràbiga; una importació arribada amb la conquesta de l'illa pels catalans...; la traducció al català d'un nom àrab preexistent; una creació del primer afavorit amb aquells terrenys en el repartiment; una imposició de nom pel mateix Ramon Llull". Garcias Palou no accepta la darrera hipòtesi del P. Colom perquè, segons consta documentalment, Jaume II fou el primer qui usà el nom en el febrer de 1279. Llull, en canvi, usà el nom per primera vegada en el Llibre de Blanquerna (1283-1286). Tot i això, el primer Miramar fou de Ramon Llull. Els textos lul·lians diuen:

"I va passar que en aquell sínodo hi hagué un clergue que era d'una illa sobre el mar, la qual s'anomena Mallorca; i contà al bisbe en presència de tots que aquella illa és d'un noble rei savi, el qual s'anomena En Jaume Rei de Mallorca. Aquell rei és ben educat i creu que per la predicació seria honorat Jesucrist entre els infidels; i per això ha ordenat que tretze frares menors estudiïn l'àrab en un monestir anomenat Miramar, apartat i situat en un lloc convenient...

Molt complagué al bisbe i a tots els altres aquell acord... i bastí... un monestir... segons la regla i la manera del monestir de Miramar, el qual és a l'illa de Mallorca". (Blanquerna, cap. 65, 3 i 4).

"De tots els religiosos que tenien formació, fossin assignats frares per aprendre diverses llengües i fossin fetes diverses cases pel món... segons la manera del monestir de Miramar que és a l'illa de Mallorca". (Blanquerna, cap. 80, 3).

"En aquell temps demanà també Ramon al dit rei de Mallorca que s'edificàs un

monestir al seu regne, ben dotat de possessions, al qual poguessin viure tretze frares que aprenguessin la llengua aràbiga per convertir els infidels i als quals tots els anys, a més de les possessions abans dites, els donassin cinc-cents florins d'or per al seu sustent" (Vida coetanea 17)

"A l'hort o en algunes coses treballava Blanquerna... i entre migdia i l'hora nona anava a dinar... Després d'haver dinat... donava gràcies a Déu. Quan havia fet la seva oració... se n'anava esplaïant per l'hort i per la seva font... Després de la posta de sol, pujava al terrat que hi havia sobre la cel·la i estava en oració..., contemplant el cel i els estels".

"La gent d'aquella contrada tengué una gran devoció cap a aquelles virtuts de l'altar de la Santa Trinitat que era a aquella capella i a causa de la gran devoció que tenien, venien a aquell lloc homes i dones...

Blanquerna, per tal que la gent no perdés la devoció que

tenia a aquell lloc, no els volgué dir que no vinguessin a aquell lloc, i per això... traslladà la seva cel·la a un puig que era un mil·lenar de passes de l'església... i a aquell lloc jeia i estava... i volia que a aquella cel·la a on ell s'havia mudat no vingués cap home ni cap dona" (Blanquerna, cap. 68, 3,4).

Entre 1295 i 1299 el Miramar de Ramon Llull ja no existia, de la qual cosa Llull es lamentava amb nostàlgia:

"I que cada llengua fos ensenyada, segons com ha estat fet a Miramar, i tenguin consciència qui ho ha fet malbé". (Desconhort, LV)

"El monestir de Miramar féu a frares menors donar per als sarraïns predicar. Entre la vinya i el fonollar l'amor em pren: em fa Déu

estimar i entre sospirs i plors estar" (Cant de Ramon)

Malalties i remeis (II)

Cent sis classes d'oli per necessari

Era nombrosa la quantitat d'olis que s'empraven antigament per guarir les malalties. En tenc una llarga llista, cent sis receptes diferents que tenen com a component principal l'oli.

El d'oliva tenia una gran importància en la preparació de moltes d'aquestes untures, ja que quasi sempre formava part dels ingredients. També s'usaven diversos olis vegetals i animals com els d'ametlles, d'avellanes, d'avet, de blat, de cedre, de llavors de prèsec, de balena, d'ossos...

Vegetals, animals i minerals es barrejaven amb els diferents olis per aconseguir els remeis necessaris.

En la memòria d'algunes persones resta encara el record de l'oli de neu que s'emprava molt per guarir cremadures.

Enguany no n'haguéssim pogut fer, ja que ens ha faltat el principal ingredient: "la neu".

Vegeu-ne sis receptes diferents, sense oblidar que sols les mostr com a curiositat, no aconsell el seu ús.

OLI DE NEU

Es fa mesclant neu amb oli d'oliva, la neu ha d'ésser de la segona nevada, si el lloc on és ja és fred ha d'ésser

neu de la setena nevada. És per curar cremades.

OLI DE CENDRA DE BRASER

Es mescla cendra de braser amb oli d'oliva. Amb aquest oli s'untan els cabells vuit dies seguits. Diuen que així no cauen els cabells.

OLI D'ARGILA

Es fa amb argila ben vermella, la meitat d'aigua i la meitat d'oli d'oliva. Es barreja bé. Sempre per fer rebentar els furònculs.

OLI DE MATA LLENTISCLERA

De les llavors de la llen-tisclera s'extreu l'oli. Els habitants de les Balears l'usaven mesclat amb greix d'animal per protegir-se de les picades d'insectes.

OLI DE MARIETES O PORIOLS

Es fa posant cinquanta-una marietes dins un litre d'oli d'oliva. Es fa bullir fins que minva la meitat. Si les marietes es cacen el mes de maig són més eficaces. Servien per curar el reuma.

OLI DE SERP

Es fa posant una serp viva caçada el mes de maig, dins oli i tapant l'ampolla perquè s'ofegui abans de cinc o sis minuts. Hi ha qui només hi posa la pell. Cal posar l'oli tres dies al sol i la serena, després de nou dies d'estar en infusió. Serveix per a tota mena de ferida.

Matilde Serrano

amb el suport de

CAIXA DE BALEARS
"SA NOSTRA"

cert acordat: les tarides, llenys i altres naus, que transportaven els 15000 homes de la infanteria i els 1500 genets i les seves muntures de les forces de desembarcament; en el centre de la formació, flanquejada per les 12 galeres i les 25 naus grosses que, preparades per al combat, asseguraven la protecció del convoi.

Un poc després de migdia, i navegades ja 20 milles d'aquesta primera singladura, segurament milles mediterrànies de 1230 metres actuals, el ventet terral, que devia ésser ponent o mestral, mancava quasi bruscament per botar al poc temps al sud-oest, al llebeig. El rolament del vent a aquest punt devia coincidir amb l'arribada d'un front càlid, possiblement amb nuvolositat alta de cirrus i d'estrats abundosa i més escassa de núvols baixos, amb escassetat de nimbo-estrats i segurament sense pluja, la qual cosa, donada l'època de l'any i la situació de l'esquadra propera a la costa i

als seus costers d'on procedien les formacions frontals, cau dins la probabilitat i, per tant, les escasses manifestacions nuvoloses prèvies devien sorprendre els capitans de les naus que ben segur no devien esperar les inoportunes bufades del llebeig. Inoportunes, més que per la intensitat, per la direcció de procedència; el sud-oest, cosa que obligava a modificar més cap al sud el rumb duit fins llavors i a bracejar les veles per rebre el vent per l'amura d'estribor, en una cenyida difícil per a la classe de veles utilitzades en aquella època i que ocasionava als remers un esforç extraordinari. En considerar el poc favorable que el sud-oest resultava per a la navegació i també per a les operacions de desembarcament a les platges mallorquines de les seves costes meridionals, els experts de la galera reial aconsellaren al rei En Jaume la conveniència del retorn. La resposta del rei és ben coneguda, posada la confiança en el cel,

en virtut de l'empresa que el guiava, i com en redoblar l'esforç de tots aconseguí la galera de Montpeller avançar tota l'esquadra durant aquell horabaixa del dimecres i situar-se, ja de nit tancada, vora la nau d'avantguarda, encorajant tothom i animant-los a prosseguir malgrat tants d'inconvenients. No degué ésser menor el mareig experimentat per la gent acumulada en aquelles closques d'ou, batudes per mar i vent de costat.

Tota la nit del dimecres al dijous continuaren navegant a orsa, ja que el llebeig no cedia, més aviat es reforçava paulatinament alhora que el centre de la depressió, al sector càlid de la qual es devia trobar navegant l'esquadra, es devia desplaçar amb velocitat de 12 a 15 nusos pel centre de França cap a la Mediterrània, on penetraria per la via obligada del golf de Lleó, durant la nit del dijous al divendres. En el transcurs de la segona singladura, la del dijous, es devia apropar cada cop més al centre de la depressió, per la qual cosa el vent creixia i la maror augmentava i suposam que hi devia haver una nuvolositat abundant de baix nivell. De les cròniques es desprèn que d'horabaixa el vent devia assolir velocitats de 20 a 30 nusos actuals i l'onatge devia arribar a ésser de forta maror i a estones de mar grossa, amb ones de dos a tres metres, ja que la velocitat mitjana de tota l'esquadra no devia superar els dos o tres nusos, es devien trobar ja bastant allunyats de la costa peninsular perquè un vent d'aqueixa força engendrès ones d'aquestes dimensions.

(Continuarà)
Traducció a càrrec
d'Antònia M. Calafat

La Meteorologia Marítima al segle XIII

La Conquesta de Mallorca

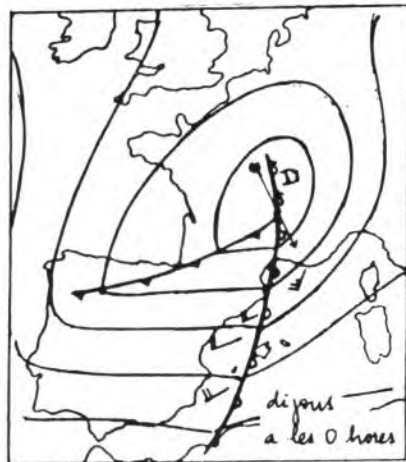
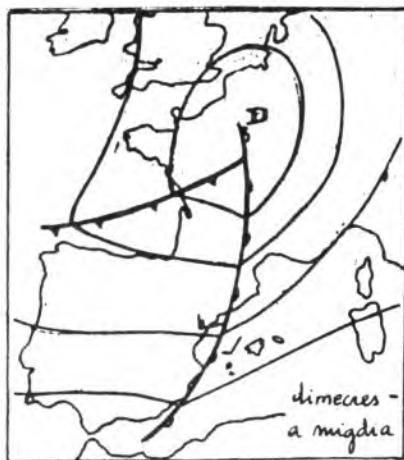
per Es Patró Jaume

Si hagués existit un Servei Meteorològic al Regne d'Aragó i Catalunya, en aquell temps, en els primers dies de setembre de l'any 1229, és molt probable que hagués aconsellat al seu rei, En Jaume, a qui la posteritat anomenaria "el Conqueridor", que ajornàs alguns dies la partida de la flota que, reunida als ports de Tarragona, Salou i Cambrils, era preparada per a l'intent de la conquesta de Mallorca. Però també és ben cert que encara és més probable que aquest consell tècnic no fos pres en consideració pel jove i ardit monarca, desitjós com estava d'arrabassar quan més prest millor a l'Islam uns territoris, base i niu dels pirates que, des d'ells, pertorbaven les vies de comerç de les naus catalano-aragoneses, i incorporar-los definitivament a la cristiandat.

L'informe de l'oficina meteorològica afecta al que ara anomenariem Estat Major de l'Armada d'En Jume, hauria estat plenament justificat, com es desprèn de la descripció de la travessia, des de les costes de Tarragona a les de Mallorca, magníficament exposada a la Crònica del propi rei, ja que un fort temporal posà en perill la integritat de la flota i fins i tot el mateix èxit de la Conquesta.

La Crònica citada resulta suficientment detallada, pel que fa a l'evolució del temps atmosfèric, perquè amb unes nocions de meteorologia, un coneixement senzill de la climatologia de la Mediterrània Occidental i una idea clara de la situació i contorn de l'illa de Mallorca en el context d'aquesta mar, pugui llegir-se la casta de pertorbació atmosfèrica que afectà l'Armada Reial.

Cap presagi de mal temps no seria observat en la matinal del primer dimecres d'aquell mes de setembre, ja que la flota, sota el comandament directe de Ramon de Plegamans, rebé l'ordre de salpar, i ho va fer en primer

lloc la que estava recalada a Salou, establint l'ordre acordat en un consell anterior. Encapçalava la formació la nau de Nicolau Bonet, que, duent a bord el vescomte de Bearn, navegava com totes amb mar arrissada i amb vents que després s'entaularien. Amb vent suau a popa, per tant, començaren a desplegar les veles de l'esquadra mentre núvols cirriformes, molt alts, tenyits de vermell pels primers raigs de sol naixent, començaren a cobrir el cel per la part de Ponent, mentre que unes altres capes de núvols baixos s'apilotonaren contra les serres de l'interior, detinguts a les cuculles; però a sotavent d'ells el cel restà lliure de núvols baixos, precisament a les costes on l'esquadra començava a fer-se a la mar.

Malgrat tot, si hom hagués tingut un simple baròmetre, instrument no inventat fins 400 anys més tard, (el baròmetre) hauria intranquil·litzat i fet pensar els consellers del rei, ja que l'observació de

l'acussat i continuat descens de la columna de mercuri hauria palesat la formació o l'apropament d'una depressió.

Com a aplicació d'una elemental regla meteorològica, suposam que ja aleshores coneguda, un observador que s'hagués situat amb el vent d'esquena hagués localitzat la direcció assenyalada pel seu braç esquerre extès lateralment i un poc endavant, que apuntaria cap a terres transpirenques.

La galera de Montpeller, que actuava de nau reial i que va sortir la darrera, anava vent amb popa amb una brisa cada cop més intensa i amb una mar cada cop més picada a mesura que s'allunyava del recer de la costa, de manera que s'eixamplava l'àrea generadora de l'onatge a causa de l'energia transmesa pel vent, i s'endinsava en el cos de l'expedició ultrapassada ja la reraguarda comandada pel comte de Carròs. Tota la flota navegava ja, en aquest matí del dimecres, amb el bon ordre i con-

Orígens i escuts dels llinatges de Valldemossa

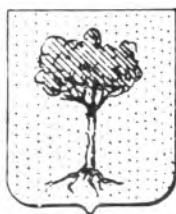
COLOM: Ve del substantiu colom, en llatí columbus, nom d'ocell. Segons Uroonem, el nom Colom deu haver-se posat a persones en honor de l'Esperit Sant; però no és gaire probable aquesta interpretació, almenys en el nostre país.

El primer que veim figurar amb aquest nom és Guillem Colom ja que a l'any 1285 fou un dels diputats que va nomenar el lloc de Bellver, avui Sant Llorenç des Cardassar.

Escut: Un colom volant portant en el bec un trocet d'olivera. En camp de plata, a la barba de l'escut les ones del mar en color natural.

COLOM

LLADÓ

LLADO: Procedent dels topònims Lledó a l'Alt i el Baix Empordà, deriva del nom del fruit del lladoner o del mateix arbre, en llatí lotone, aquest nom és molt extès per molts d'indrets de Catalunya i Balears.

Uns dels primers que veim figurar foren Arnau i Pere Lladó ja que quan Alfons III a l'any 1285 conquerí l'illa li

juraren vassallatge, el primer per la vila de Campos i el segon per la vila de Muro.

Altres persones il·lustres que portaren aquest nom foren: El canonge Pere Lladó, erudit i teòleg a l'any 1411.

El jurat i procurador real Lluís Lladó que a l'any 1475 fou nomenat batle general de Mallorca.

Escut: Un lladoner arrabassat de color natural en camp d'or.

PONS o PONTS: Poden ésser derivats del nom de la vila de Pons, però també de pont (pas damunt d'un corrent d'aigua). Nom de diversos sants (Poncius). Combinat, per exemple, amb altres noms personals, forma cognoms composts com per exemple Ponçarnau.

L'antiguetat d'aquesta família data des de la conquesta ja que vingueren amb el Conqueridor Berenguer i Guillem Pons. El primer es va establir a Alaró dins la porció del Vescomte de Bearn i el segon a les rodalies de Ciutat.

Escut: Tres ponts de tres arcades de plata en camp vermell.

PONS

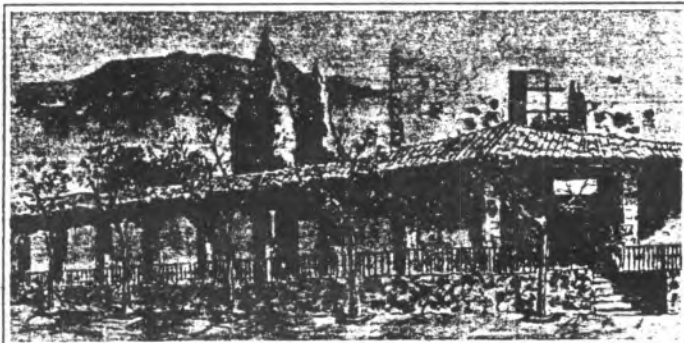
TORRES

TORRES: Del substantiu torre. (del llatí turre). Les formes Latorre i Satorre porten aglutinants respectivament els articles la i sa. També és una defensa rodona o quadrada, d'una casa, castell o possessió. Porten aquest nom molts de poblets de Catalunya i València.

Encara que no aparegui el nom d'aquesta família en el llibre de Repartiments, és segur que en el mateix segle de la conquesta existia a Mallorca, ja que a l'any 1285 Pere Torres, diputat per la vila de Calvià, va jurar obediència i vassallatge al rei Alfons III. D'aquesta família hi ha hagut distingits i notables religiosos segons ens diu el diccionari d'escriptors mallorquins.

Escut: esquarterats amb dues torres de plata de figures circulars en camp vermell i dues àguiles d'or en camp blau.

Miquel Ripoll Rul·lan

CAFETERIA ROMANÍ

VALLDEMOSSA. Tel. 61 20 54 - MALLORCA

tòric: Ramon Llull, precisament des de l'Escola de llengües de Miramar, convertí la parla col·loquial mallorquina en llengua catalana literàriament universal.

La revista MIRAMAR, perquè no cau en els pecats del colonialisme ni del xovinisme, assumeix les arrels de la tradició nostrada i assimila la saba nova de l'avenç i, tot alhora, critica el localisme i el progrés pel progrés. El primer editorial de la revista MIRAMAR ho expressa amb paraules més planes que les meves. Diu així: "La revista vol esser crítica amb tot el que sigui opressió dels nostres drets com a poble". La revista està "arrelada en el passat, (és) comprensiva amb el present, inquieta pel futur".

MIRAMAR és la "revista de tots", diu l'editorial i, perquè és obra col·lectiva, tothom ha de col·laborar per a fer-la créixer com avui tots junts brindam amb goig i gaubança pel seu naixement. Que mai ningú -els qui som aquí i els qui no hi són- no hagi de suportar la condemna que Ramon Llull, proferí contra aquells qui malmenaren el primer Miramar: "E aja'n consciència qui ho ha afollat".

Molts anys per a la revista MIRAMAR; felicitats per al poble de Valldemossa, perquè la mereixia; enhorabona per a la Direcció i Consell editorial que l'han feta possible i l'han feta realitat.

(Paraules dites per Sebastià Trias a l'acte de presentació de la revista MIRAMAR, el 4 de juliol de 1989, a Valldemossa).

SUMARI

Editorial	1	Esport	22
Col.laboracions	3	Excursionisme	23
Investigació	4	Llengua	24
Valldemossa	7	A la Biblioteca hi ha	25
Opinió	8	Cinema	26
Son Moragues	9	Cuina	27
Informacions	10	Jardineria	27
Opinió	12	Passatemps	27
Entrevista	13	Entreteniments	28
La Vila	14		

LLEGIU!

Miramar

VALLEDEMOSSA

REVISTA TRIMESTRAL

Nº 1 ANY I

OCTUB.-NOVEM.-DECEM.

Miramar

DIRECCIO

Margalida Calafat i Torres

COORDINA

Antònia Serrano i Darder

EQUIP DE REDACCIO

Antònia Mª Calafat i Rivas
 Nicolau S. Cañellas i Serrano
 Rafael Estaràs i Estaràs
 Miquel Juan i Salvà
 Jaume Moià i Villalonga
 Llorenç Lladó i Calafat
 Josep Lladó i Vila
 Joan Carles Palos i Nadal
 Benigne Palos i Vadell
 Miquel Ripoll i Rullán
 Antònia Serrano i Darder
 Matilde Serrano i Darder
 Pere Bru Serrano i Darder
 Sebastià Trias i Mercant
 Jerònia Valls i Cerdà
 Jaume Vila i Mulet

INFORMACIO MUNICIPAL

Margalida Ripoll i Colom

INFORMACIO ESPORTIVA

Bartomeu Torres i Morell

INFORMACIO MUSICAL

Jaume Capllonch Ferrà

DIBUIX I FOTOGRAFIA

Toni Gelabert i Serrano
 James Lambourne
 Josep Lladó i Vila
 Antoni Muntaner i Bujosa
 Josep A. Serrano i Darder
 Josep A. Serrano i Torres
 Pere Bru Serrano i Torres
 Joan Tortella i Araque

ASSESSORAMENT LINGUISTIC

Antònia Mª Calafat i Rivas
 Jerònia Valls i Cerdà

COL.LABORA

Jaume Miró-Granada Gelabert

EDITA

OBRA CULTURAL BALEAR
 Delegació de Valldemossa
 Domicili: C/Constitució s/n
 07170 Valldemossa

IMPRESSIO

Interior: Edicions BRINS
 Valldargent, 43 - Palma
 Coberta: Taller Gràfic RAMON

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

Una revista d'una vila és una eina intel·lectual que afavoreix la lluita cultural per millorar la vida col·lectiva, és un model de comunicació social, és un mitjà privilegiat d'assimilació històrica. Avui neix a la Valldemossa-vila la revista MIRAMAR, lloc de trobada cultural de la Valldemossa-poble. MIRAMAR és, segons el seu primer editorial, la "revista de tots", els objectius de la qual són "la llengua, la història i la identitat del nostre poble".

De vegades, però, els homes de la vila obliden la seva tradició i, fins i tot, la llengua mare. Un colonialisme cultural imposa aleshores formes estranyes i alienes a la pròpia cultura i la fa malauradament uniforme. Guillem Forteza (1931) qualificà aquesta actitud d'"unitarisme de la incultura". Els valldemossins en algunes ocasions hem comès aquest pecat i ens hem avergonyit del nostre patrimoni o l'hem oblidat. La boca se'ns fa aigua amb els noms de Jovellanos, Chopin o Rubén Darío, per exemple, i, potser, no recordam els noms dels nostres avantpassats. Hem de reconèixer els estadants il·lustres de la Valldemossa-vila; però, molt més hem d'honorar les obres de la Valldemossa-poble: la saviesa popular de l'amo de Son Pancuit; la tasca artesanal o camperola de Nicolau Calafat o de Catalina Homar; la literatura, entre popular i culta, de Miquel Thomàs, de sor Anna Maria o d'En Calafat; la música afalagadora d'En Torres.

L'any 1248 neix l'església de Santa Maria i, en el seu entorn, la Valldemossa-vila. Aquesta és l'arrel autènticament popular de la nostra genealogia. L'any 1276 Jaume II cedeix a Ramon Llull "sa granja de Deià" i brosta Miramar. Aquesta és l'arrel culta i popular a la vegada del nostre llinatge. A final del segle XIII el mateix Jaume II edifica per al seu fill Sanç el Palau d'"Es Pujol", que, en 1398, es convertiria en la Cartoixa valldemossina. Aquesta és l'arrel més senyorial del nostre pairalisme. Aquests són els senyals d'identitat, juntament amb el paisatge, de la nostra història cultural. La revista MIRAMAR no vol caure en el pecat de colonialisme cultural i vol esser el portaveu d'aquesta història cultural esmentada.

Reduir la tradició a vestir-se amb "calçons amb bufes" o amb gipó i rebosillo és convertir la cultura en un xovinisme folk inacceptable; és transformar-la —com escriu Gabriel Alomar— en un "fonsal d'aigües mortes sotretes al corrent del gran riu humà i a la consciència dels llenguatges com a vehicle de cultura universal"; és fer-la un "magatzem folklòric", segons afirma Joan Estelrich. Una cultura localista mai no és cultura, perquè no és universal; li manca saba nova.

George Sand, que enaltí el nostre paisatge, criticà el nostre endarreriment cultural, sense la més petita noció de progrés i tancat dins una tradició esmortel·lada. Avui, quan confonem el progrés amb el guany exclusivament econòmic, George Sand potser també criticaria la destrucció que feim del paisatge nostrat, un dels senyals, com he dit abans, de la nostra identitat cultural. La revista MIRAMAR tampoc no ha comès el pecat de xovinisme. Les seves pàgines, sempre en funció dels objectius establerts, estan obertes a distintes opinions. La informació és objectiva. El paisatge hi és també amorosament present. Però, la millor garantia contra el xovinisme folk és haver acceptat la ideologia del Miramar his-

Vicenç "Boira"

El passat dia 19 de juliol Valldemossa va perdre un home bo, educat i amatent: en Vicenç Colom Torres, Vicenç "Boira". Havia nascut a Valldemossa el dia 2 de gener de 1896.

Ben prest va exercir d'escolà major, la fotografia que publicam d'ell envoltat d'escolanets i cantadors està feta en temps del Rector Pere Tomàs de Banyalbufar i data l'any 1912.

Molt amablement, en Pep de Son Niu, que va ésser cantador, ens ho ha contat així: "Els cantadors anàvem vestits de vermell, amb un ruquet blanc i una capeta amb puntes de color de rosa fosc. Era una mudada molt elegant, el Senyor Rector ens deia "els vermelllets". Els cantadors entràvem a cantar més o manco als 10 anys i sortíem als 15 quan canviàvem la veu, llavors érem substituïts per altres de 10 anys.

Eren escollits els nins que tenien millor veu, després de superar les proves que el Senyor Rector els feia ajudat d'un harmònim. Per cert,

que aquest harmònim va passar a ésser propietat de les monges Franciscanes, segons llegat del Rector Pere Tomàs.

Els cantadors estaven llogats, i en aquell temps ja guanyaven un duro cada mes. Això sí, no podien faltar a cap funció de l'Església ni a cap funeral.

Els escolans també estaven llogats i tampoc no podien faltar a cap funció. Guanyaven 15 cèntims per cada missa

que servien. L'escolà major els comendava a tots". "En Vicenç Boira" va ésser-ho més de quaranta anys, fent el seu treball amb honestat i eficiència. Va deixar d'ésser escolà major devers l'any 1952, un poc abans de morir el Rector Mir. Després va treballar amb els germans "Manitos" fins que es va jubilar.

Era casat amb la valldemossina Magdalena Torres Calafat, A.C.S., i tengueren dos fills, na Catalina i en Joan, aquest darrer, mort l'any passat.

Malgrat que ja no exercia, no faltava a les funcions ni processons, fent d'escolà major a les festes en honor de la Beata que feien al convent de Santa Magdalena de Ciutat, ja que ell tenia gran afany per servir i honorar la nostra santa.

Era l'home més vell del poble, va ésser part de nostre història parroquial i fins que va morir va gaudir d'una excel·lent memòria, vitalitat i simpatia. Arribi el nostre condol a la seva família. Descansi en pau.

Davant el portal de l'església amb el Sant Crist. De dreta a esquerra: Joan Muntaner Bujosa "Guarin", Joan Torres Sampol "Xivet", Vicenç Colom Torres "Boira" i Miquel Torres Pujol "Rovellat"

L'escolà major és Vicenç Colom Torres "Boira", 17 anys. De dreta a esquerra: l'escolà Joan Calafat Torres "Don Joan Pagès", 10 anys; l'escolà Bartomeu Nas Esteva "Pelat", 11 anys; el cantador Josep Ripoll Darder "Pep de Son Niu", 10 anys; l'escolà Guillem Torres Calafat "Manineta", 13 anys; i el cantador Jaume Esteva Cruellas "Escolà", 12 anys.

Finalització de la temporada 88-89 del C.D.V.At.

La finalització de la passada Temporada 88-89, va suposar per al Club Deportivo Valldemossa At., l'ascens directe a la categoria de 2ª Regional en haver quedat campió de la lligueta d'ascens, amb l'estadística següent:

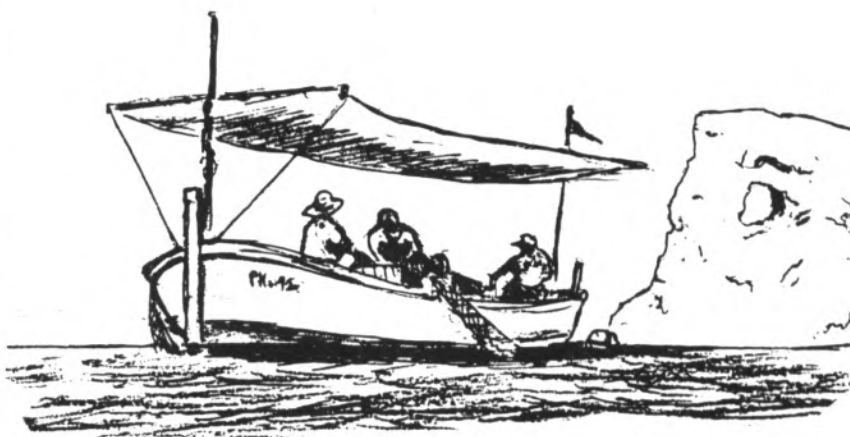
Partits jugats	6
Partits guanyats	3
Partits empatats	2
Partits perduts	1
Gols a favor	8
Gols en contra	6
Punts	8

Així mateix cal significar que l'equip de Futbol Sala Benjamí va quedar classificat en el cinquè lloc de la seva categoria, i l'Aleví en el quart lloc.

Per celebrar el final de la Temporada es va fer als terrenys de l'Escola Municipal una paella per a tots aquells que volguessin unir-se a la festa, amb una única "condició", que havien de dur una coca (els qui poguessin) per a les postres. D'aquesta manera i amb la participació de tots els cuiners i cuineres anònims es va aconseguir reunir una trentena de coques dels més diversos gustos i formes. Per a la confecció de la paella vàrem comptar amb l'inestimable ajut i col·laboració de Toni Villa, el qual preparà arròs per a devers cent cinquanta persones. Al final, els comentaris eren que l'arròs havia estat molt bo. A aquestes línies va l'agraïment a totes aquelles persones i entitats que amb la seva col·laboració i ajut feren que la celebració fos un èxit.

Festes Beata 89

Durant les festes se celebren les semifinals i finals del Torneig de Futbito, el qual comptà amb la participació de nou equips que quedaren classificats d'aquesta manera:

Primer classificat i Campió Festes de Sa Marina

del Torneig
Sex Punkies
Segon classificat
Yupis Boys
Tercer classificat
C.D. Valldemossa At.
Quart classificat
Buitrosa

Dia 29 de juliol al Camp Municipal de Futbol es jugà un partit amistós entre el C. D. Valldemossa At. i el nou ascendit a la 2ª Divisió B, Mallorca At. A la fi del partit el resultat fou de 0 a 9 per al Mallorca At. El resultat és lògic i normal fins a un cert punt a causa de la diferència de categoria existent entre tots dos equips.

En el marc de les festes del Port celebrades els dies 13, 14 i 15 d'agost hi hagué actes esportius ben diversos. Se celebrà Tir al Plat, el tradicional concurs de pesca amb la participació de 10 embarcacions, concurs de Truc i Manilla i la Marató de Valldemossa a Sa Marina amb la participació enguany de només quatre corredors, i la Marató de S'Era a Sa Marina per als més menuts on sí que hi hagué una participació massiva i diversa.

Volta del Puig de Bàlitz

Excursió d'exploració i vivència de bon de veres, almanco així com l'hem feta avui. També és ver que era la primera vegada que ens ficavem per unes andoles on el càrritx i l'argelaga hi xalen de debò.

Des de Sòller, on hem arribat a les 8'55 amb tren, sortim disparats en Tomeu, en Toni i jo, cap a Sa Capelleta on ens aturam un moment per posar-nos els calçons curts i alleugerar-nos de roba.

Si bé el dia és gris i molt ennigulat, no té cara de ploure i de voler-nos fer una mala jugada. Veurem.

Passam sense aturar-nos per Bàlitz d'Amunt. A Bàlitz d'Enmig hi berenam i omplim d'aigua les cantimplors. A Bàlitz d'Avall saludam sa madona que tan gentilment ens va atendre la darrera vegada que hi vam passar.

Un al·lotet de la finca, suposam serà el porqueret, ens facilita unes valuoses dades que ens són de gran utilitat per salvar els innumerable obstacles que presenta la barrancada per on hi discorre el Torrent de Na Mora.

Després de desitjar-los unes bones festes, ens acomiadam d'aquella gent per llançar-nos tot seguit a una curiosa aventura. I quina aventura!

Atenint-nos a les instruccions que ens han donat, tot just deixar les cases, travessam el seu hort i des d'ell baixam al torrent per passar al seu costat dret i seguir

per un caminó molt trepitjat que passa per devora una era dins el petit olivar. Baixar després al torrent per creuar-lo i remuntar pel costat esquerre que ja no abandonarem.

Seguint torrent avall per una espècie de tiranyet que quasi tot d'una es converteix en camí no gaire dolent. Segons ens ha dit el porqueret, aquest camí s'enfila cap el Puig de Bàlitz, que no és el nostre objectiu, així que decidim abandonar-lo per seguir-ne un altre molt confús però que discorre més o manco paral·lel al torrent. Aquest camí travessa un rotlle de sitja i s'endinsa per un envitricollament de timbes i brossa per acabar en una raconada en forma de rotonda i que en realitat no és altra cosa que una vulgar ratera. Bé, ja hem fet l'embolic, hem de seguir endavant. Tornar enre-re no entre en els nostres càlculs i a més l'objectiu es

troba devora la desembocadura del torrent.

Emprenem la semi-escalada per un envitricollat roquissar, entre el qual creixen en diabòlica mala bava, càrritx, argelaga i aritja en tal profusió que al cap d'una estona anam amb els braços i cames plens d'escarrinxades. Això dels calçons curts és estat un mal negoci.

A mida que anam pujant, intentam defugir de l'indefugible. El terreny és més dur i més treballós l'avançar. Tenim que ficar-nos dins la caragoladissa brossa o anar de timba en timba, la qual cosa no és sempre viable. Ho passam molt fotut.

Ens hem ficat dins un matriu de timbes i una endimoniada vegetació que acaben amb l'eufòria del més pintat. Com hem recordat als protestadors i com hauria agradat a l'amic Pere aquesta aventura.

**BANC DE
CREDIT BALEAR**

Es Crèdit

Nosaltres sense esporuguir-nos seguim endavant. Que dimoni, som del GEM!

Quan ens trobam en el més entremeliat de la pujada, en Toni que va davant, ens comunica que ha trobat un caminó. Santa paraula! Ens hi plantam. Es tracta d'un tirany molt trepitjat i que sembla seguir de davallada la direcció que ens interessa. La primera impressió és la de trobar-nos en una gran avinguda, després del "fum" que hem deixat darrere nostre. Ens treim les motxilles i ens disposam a descansar una estona i refer-nos de l'embaçada que ens ha tocat en sort. Ens netejam les escarrinxades que pintam artísticament amb mercromina.

Ara és el primer moment que podem dedicar a contemplar l'entorn, al paisatge. Malgrat la malmenada que ens hem dut -no escalivarem- és just reconèixer que tota aquesta barranca, petita si es vol, és extraordinàriament bella i fantàstica. Hi passam una bona estona contemplant-la i estudiant les possibilitats d'establir-hi una ruta.

Recobrats de les fatigues

passades, anam descendint pel caminó que ens ha tret les castanyes del foc i que salva el tallat on hem anat a raurer, per un pas molt fàcil que, vorejant la timba baixa per uns petits cingles que ens recorden modestament el Pas de Pescadors. Després ens enteram que es diu el Pas de S'Eura.

Des d'aquí, ens queda just davant el Coll de Na Cordellina, per anar-hi travessam el comellar que baixa del Puig de Bàltx (la nostra esquerra) i que mor dins el torrent de Na Mora (dreta).

Una vegada assolit el Coll de Na Cordellina, botam una paret que el tanca i passam al vessant que dona a la mar. Meravellós.

Just al peu de la paret, hi trobam un senderó molt bo i molt trepitjat que, penjat del pendis coster ens duu al camí de carro de S'Illeta de Can Gordo.

La panoràmica del sector que recorrem, una espècie de petita costera, és d'una singular bellesa i encís.

Ja pel camí de carro, en direcció al Port de Sóller, arribam a les cases de Can

Joan de Sa Disa. Hi acampam per dinar. Són les tres.

Després d'una curta sobretaula, durant la qual no param de poderar l'interès de l'excursió, nova per a nosaltres, aixecam el campament, passant per baix del Cavall Bernat i voltant per la Torre Picada, baixam al Port on prenim el tramvia fins a Sóller. Comença a ploure i una vegada dins el tren ja és pluja de bon de veres.

El 6 de gener repetim aquesta volta, però en sentit contrari, amb l'objectiu d'explorar on comença el caminó que ens va menar vers el Pas de S'Eura. Aquest caminó que va a parar a un camí que vorejant el vessant Est del Puig de Bàltx ens condueix a Bàltx d'Amunt.

Després d'haver-hi anat nosaltres, el Coll de Na Cordellina i el Pas de S'Eura es començaren a fer populars entre els excursionistes.

ITINERARI: Sóller, Sa Capella, Coll d'en Pastor, Bàltx d'Amunt, d'Enmig i d'Avall, Torrent de Na Mora, Pas de S'Eura, Coll de Na Cordellina, Can Joan de Sa Disa, s'Illeta, Port de Sóller.

LLENGUA

L'article literari a Mallorca

Sabem que molta de gent creu que a Mallorca sempre usam l'article anomenat "salat" (es, sa, s', ets, ses, so, sos) provinent de l'"ipsum" llatí enfront de l'article estàndard, comú a literari (el, la, l', els, les, lo) que prové del llatí "illum" usat al Principat de Catalunya i al País Valencià -amb excepcions; a la zona de Cadaqués al Principat i a Tàberna i la Vall de Gallinera al País Valencià també salen-; però qui cregui això va ben errat,

al mallorquí col·loquial usam també l'article literari en moltes ocasions, el text que

podem llegir a continuació n'és una bona mostra.

"Un dia de la setmana passada, prop de les deu, vaig arribar a la vila després de passar tot l'any trepitjant camins de tota la Terra i haver solcat la mar, en totes direccions.

Això sí, no anàvem ni al rem ni a la vela.

Qui primer vaig visitar va esser l'amo de Can Molines Val la pena tastar una coca de patata! Tan bones com aquestes no n'hi ha en tot el

món, deia el rei quan vivia a Valldemossa. Per l'amor de Déu i de la Verge Santíssima, vaig dir, gràcies!

Sortint de Can Molines, dues portes més avall a l'esquerra s'hi troba una casa que fou antigament Casa de la Vila.

De cop vaig pensar amb el sen Gaspar "Baltlet", al cel sia, quan fent de saig deia: "Per ordre del senyor Batle.."

Més avall, vaig arribar a l'església que estava a les fosques. Allà veneram entre d'altres, la Beata, el Sant Crist, el Cor de Jesús, la Mare de Déu d'Agost, la Puríssima, la Mare de Déu del Roser, la Mare de Déu de la Corretja.

Entrant a la drete, mirant cap a l'altar, hi ha una escala que duu a dalt del cor on un escolà acompanyat a l'orgue pel senyor Rector, cantava: El jorn del judici... (estrofes nostra tradicional Sibil·la)

Sortint, costa avall, ve un carrer estret, ple de cossiols: L'Amargura, avui Pare Castanyeda, que duu a Na Búger.

Havent-hi arribat, sentia veus d'infants que jugaven: "A la una, a les dues, a les tres... A la cadireta, a la

cadiró..." cantaven unes nines.

A la gatzoneta un parell d'infants jugaven a bolles.

Un al·lot cridava a favor del Madrid i un altre li contestava: "El dimoni t'endugui cap a l'infern, el Barça guanyarà!"

Asseguda a la fresca, mirant la feta, madò Maria em va saludar:

- Com va la vida? què conten pel món?

- Està a la vista, molts de disbarats.

- I vos com estau?

- Ahir vaig sortir de l'Hospital, jo ja som vella, la mort prest vindrà.

Puntual com sempre, en Toni "Sabater", campanes el l'aire tocava les dotze com cada dia, en record del misteri de L'Encarnació.

Jo, a les sordes, sense més raons, pensava d'anar a ca nostra i ajudar a ma mare a portar la creu.

A la fi ja hi he arribat.

A LA BIBLIOTECA HI HA

Premi
de Novel·la
Ramon Llull
1988

Pau Faner Moro de rei

La crisi vital d'un jove,
escindit entre dues cultures,
la cristiana i la musulmana,
en una apassionant novel·la
d'aventures.

Planeta

- MORO DE REI
- Premi de Novel·la Ramon Llull
- Autor: Pau Faner
- Editorial: Planeta
- Segona Edició
- Barcelona 1988

Moro de Rei és una novel·la on es barregen el món

cristià i el musulmà de principis del segle XVI. Conta la història de Leonila Mamerta i d'un nin menorquí, fill de Leonila Mamerta i d'un bandoler que la violà un capvespre d'estiu. Fins als quatre anys és criat pel seu pare adoptiu, el cavaller Silas i la seva mare; però anant en una petita nau amb llana són empresonats pels germans barbarossa. Leonila és regalada com a esclava i Valent és educat com a genisser. Després de setze anys i que Leonila l'hagués cercat sense importar-li el que a ella li passés, es produí l'encontre. Fou a l'Alger, quan els barbarossa hi anaren amb el pretext d'ajudar-los i acabaren ocupant-lo. Leonila no havia canviat gaire però Valent era ara un cavaller musulmà. Els barbarossa no es conformaren amb l'Alger i Barba-Arug i Elies Barbarossa acabaren morts a Tremisèn. Valent fou ferit però aconseguí salvar-se amb l'a-

juda d'un pagès. De tornada a l'Alger conegué Mildreda, una amiga de la seva mare, amb qui es casà poc temps després; però Valent estava enamorat d'una italiana que l'havia salvat de la mort temps enrere i després de portar la seva mare de tornada a Ciutadella anà a cercarla. Quan els dos enamorats es trobaren navegaren oblidant-se de tot, i Leonila fou acusada de bruixa i torturada després de la mort del seu marit sense que el fill ho sabés. Quan Valent i la seva estimada tornaren a Menorca la part cristiana de Valent es despertà i lluità al costat dels menorquins contra els Barbarossa. Gràcies a la influència de la seva mare i a l'estudi que havia fet sobre el món cristià renaixentista, decidí que la seva meitat cristiana prevalia damunt la musulmana.

Aina Calafat Rogers

Pàgina de Cinema

Malgrat que l'estiu sigui una època en què les estrenes cinematogràfiques se succeïxen a un ritme trepidant, aquestes no presenten cap interès especial. Normalment sempre són el mateix: segones, tercers o "n" parts d'alguna pel·lícula que va ésser un èxit temps enrere i de la qual ara volen continuar explotant el filó, o alguna bala perduda que ens arriba de més enllà de l'Atlàntic.

Però també hi ha sorpreses que entren per la porta petita i que a la llarga es converteixen en objecte de culte dels cinèfils estivals.

BAGDAG CAFE és un exemple del que acabo de dir. Malgrat que hagués estat nominada a l'Oscar a la millor cançó ("Calling you"), el film no presentava cap element que cridàs suficientment l'atenció i que servís per presentar-la com una gran estrena. Així i tot la crítica, sense mostrar-se excessivament eufòrica, l'havia tractada molt bé, destacant la seva senzillesa, intimitat i riquesa de sentiments d'una història tocada d'una màgia especial.

Percy Adlon, el seu director, ens presenta un film sobre dones, sobre les seves accions i sentiments. De dones abandonades, necessitats d'amor i comprensió. Per una banda tenim la Brenda, una dona de color que regenta el Bagdag Café i que té tan mal caràcter com bon cor. I per l'altra tenim la Jasmine, una alemanya tan metòdica en les

seves accions com apassionada en els seus sentiments. Dues dones que el destí unirà, i que obligarà a que s'entenguin irremeiablement. Entre aquestes dues dones hi haurà un tercer personatge, un pintor de decorats de Hollywood exiliat al desert californià cercant una nova llum que pintar, que articularà els dos personatges femenins.

En resum, una petita gran història on el que menys importa és el que passa, centrant-se en la complicada trama teixida per uns sentiments que van i vénen, com el boomerang que apareix repetidament a la pel·lícula. Així doncs, realment bona, però un poc blana en la seva resolució.

En una altra línia, i en contraposició a l'anterior, tenim l'estrena més esperada d'aquest estiu, INDIANA JONES Y LA ULTIMA CRUZADA. Tercera i, en principi, darrera entrega de les peripècies de l'arqueòleg-aventurer Indiana Jones.

George Lucas, productor, i Steven Spielberg, director, s'han reunit un altre cop per captivar-nos amb una història on americans i Nazis es veuran enfrontats en una darrera creuada per a l'obtenció del Sant Grial, el calze en què se suposa que begueren Jesús i els seus Apòstols al Darrer Sopar.

Un dels encerts més grans dels guionistes del film és la introducció de la figura del

pare de l'Indiana Jones (Harrison Ford), un Dr. Henry Jones interpretat magistralment per l'escocès Sean Connery, que servirà de contrapunt divertit i enriquidor al seu fill. Així mateix la seqüència inicial ens narrarà el maixement de la figura de l'Indiana Jones, a través de la seva primeríssima aventura, on sabrem com va obtenir el que són els seus atributs inseparables, el capell stetson i el seu fuet.

En conjunt, una bona pel·lícula per passar una estona agradable i veure espectacle genuïnament americà, però que analitzada en profunditat, descobrim algunes mancances de guió, punts importants desaprofitats en pro d'altres més superflus.

Recomanem, per acabar, la seva música, un altre cop de l'indispensable John Williams -col·laborador durant quinze anys d'Steven Spielberg-, que amb el seu oportú subratllat musical completa a la fecció cada seqüència, donant-li el to èpic necessari i fent que l'espectacle vagi més enllà de la imatge.

Per concloure, cal advertir que acaba de sortir al mercat el disc amb la música de LA ULTIMA TENTACION DE CRISTO. Sota el títol de Passión, Peter Gabriel ens mostra la seva més que inspirada música per al controvertit film de l'italo-americà Martin Scorsese.

Joan Carles Palos i Nadal

LICORS

ARTESANIES

CERAMIQUES

Bodegues

CAN GOTZO

C/ Blanquerna, 11 - Tel. 612021 - VALLDEMOSSA
Avinguda Nacional, 56 - Tel. 260221 - S'ARENAL

La Nostra Cuina

CALAMARS A LA MALLORQUINA

Ingredients

- 1 quilo de calamars mitjancers
- 2 cebes grosses
- 1 tomàtiga grossa madura
- 1 tassó petit de conyac
- farina
- panses
- pinyons
- julivert
- 2 alls
- ametlles torrades
- oli
- sal
- pebre bo

Es fan nets els calamars, es lleven les ales i els sacarins, es retallen les puntes de les cames i es deixa degotar.

Dins una paella amb oli es sofregeixen els cossos i les capirotos dels calamars, enfarinolats. Es posen a part.

L'oli del fregir ben colat es posa dins una greixonera i s'hi sofregeixen les ales, els sacarins i les puntetes de les cames dels calamars tallat tot a trossos i les cebes capolades. Quan la ceba està daurada s'hi afegeix la tomàtiga pelada i trossejada.

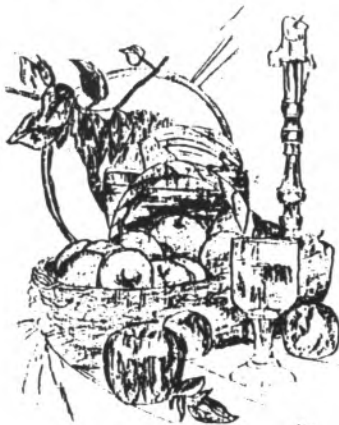
Quan el sofrit està fet s'hi afegeixen els calamars i les capirotos que hem fregit abans i el tassó de conyac, s'encén i s'ha de remenar perquè es cremi bé el conyac. Després s'hi posa sal, pebre bo, panses, pinyons i mig litre d'aigua.

S'ha de remenar sovint perquè no s'aferrin a la greixonera. Han de bullir fins que siguin fluixos.

Dos minuts abans de treure'ls del foc s'hi posa una picada d'ametlles torrades, julivert i dos alls.

Són molt millors fets un dia per l'altre.

(Per quatre persones)

"PANECILLOS"

Ingredients

- 300 grams de saïm
- 300 grams de sucre pols
- la farina que es begui

Es mescla bé el saïm amb el sucre, se l'hi afegeix farina fins que faci una pasta més bé dura. Es fan bolletes i es posen damunt una llau-na, separades perquè totes soles s'aplanen. S'han de coure amb el forn molt fluix.

Podeu fer la mateixa recepta d'una altra manera. Afegeix a la pasta 150 grams d'ametlles torrades i picades. Són molt bones.

Són receptes de na Dolores de "Cas Pagès".

Sembrar i podar

OCTUBRE

Podeu sembrar:

de planter

- Violer (Mattiola anua)

cabeces de

- Anèmones
- Tulipans
- Jacintos
- Francesilles

Podeu podar:

- Hortènsies (Hydrangea opuloides)

NOVEMBRE

Podeu sembrar:

amb rel

- Liles
- Prunus

cabeces de

- Fraxelis (Fresies)
- Lliris (Amarilis)

DESEMBRE

Podeu sembrar:

- Ibiscus
- Rosers

Podeu podar:

- Estranys (Chrysanthemum)

Collidor d'herbes

(Boix d'un llunari)

PASSATEMPS

Endevinalles

1. Un llençol ben apedaçat
que mai punta d'agulla ha

tocat.

3. Quantes pedres s'han menester
per fer s'arc de Sant Martí?

4. Una cosa que arreu es
posa i a la mar no gosa?

1. (Els nius)
2. (El sol)
3. (Una, si va de cap a cap)
4. (La neu)

Com els nostres padrins
entretenien els seus nets

Botilades d'En Macià Ripoll

En Macià Ripoll i Marroig, tan bon marger com excel·lent persona, entretenia els seus néts Marc i Lluc Marcos Ripoll, contant-los botilades. Un parell d'anys abans de morir-se en Macià, vaig tenir la sort que me les dictàs. Són aquestes:

L'any passat per aquest temps un mosquit varen matar i d'ets ossos més dolents feren cent mil bastiments i cent mil barques de pescar i cent mil de canyoneres caixes, bufets i pasteres i lo demés que va sobrar va bastar per a comprar So Na Ponça i So N'Amar i totes ses torronteres que confronten a la mar.

Cada cosa a son temps i a s'estiu xigales, gorrions sense ales no saben volar, a una casa que no hi ha pa no hi manca talent, a una jaia sense dents dau-li pa moll, una gerra sense coll no està acabada, a una bota buidada no hi ha que punyir, a n'es morir mos hi acostam cada hora, a n'es lloc d'enfora no hi volem anar, a n'haver-hi d'anar

tots mos sap greu, sa llei de Déu ningú li guanya, sa llei d'Espanya enguany va així, es que s'aixeca dematí pixa allà on vol, un llum a n'es sol no hi claror, un fadrí traïdor fa dues cares, ses torrentades tiren per avall, es fadrins a un ball van orugats, i es colls des frares tots són pelats.

Una porrassa vaig veure que tenia un aubó tan alt com es Puig Major i gruixat no ho era massa però tenia una rebassa com es Castell d'Alaró. I un dia se resolgueren cent homos a tair-lo picaren un any rodó i senyal sols no li feren i els bons mestres conegueren que ja feia menció. Quan el bon arbre caigué una branca s'esqueixa i d'ella varen obrar cent barques que van per mar i un pont per un torrent i des ramotxins dolents cent sitges varen cremar i ses barques que navegaven totes se n'anaven a fons i els bons mariners deien: Mal facin ui ets aubons!

Sant Vicenç Ferrer treia aigo amb un paner i no en vessava cap gota vuit monges dins una bóta que pareixien avellanes ses al·lotes catalanes que escorxaven un porcell s'ase va perdre es capell per sa costa des moixons un moixó que va trobar que cantava s'Evangeli Patris Nostris, Patris Celi sa missa ja està acabada.

Antònia Serrano i Darder

ESPORTS

Futbol, tennis
bàsquet, etc.

Niceto Alcalà Zamora, 22
Tl. 281929
Palma de Mallorca

TOT PER L'ESPORT

REPARACIONS NAUTIQUES

S. oficial VOLVO
S. oficial SOLE

Reial Club Nàutic Palma
Tl. 711050
Palma de Mallorca

REVISTA TRIMESTRAL

Nº 1 ANY I

OCTUB.-NOVEM.-DECEM.

DIRECCIO

Margalida Calafat i Torres

COORDINA

Antònia Serrano i Darder

EQUIP DE REDACCIÓ

Antònia Mª Calafat i Rivas
 Nicolau S. Cañellas i Serrano
 Rafael Estaràs i Estaràs
 Miquel Juan i Salvà
 Jaume Moià i Villalonga
 Llorenç Lladó i Calafat
 Josep Lladó i Vila
 Joan Carles Palos i Nadal
 Benigne Palos i Vadell
 Miquel Ripoll i Rullán
 Antònia Serrano i Darder
 Matilde Serrano i Darder
 Pere Bru Serrano i Darder
 Sebastià Trias i Mercant
 Jerònia Valls i Cerdà
 Jaume Vila i Mulet

INFORMACIÓ MUNICIPAL

Margalida Ripoll i Colom

INFORMACIÓ ESPORTIVA

Bartomeu Torres i Morell

INFORMACIÓ MUSICAL

Jaume Capllonch Ferrà

DIBUIX I FOTOGRAFIA

Toni Gelabert i Serrano
 James Lambourne
 Josep Lladó i Vila
 Antoni Muntaner i Bujosa
 Josep A. Serrano i Darder
 Josep A. Serrano i Torres
 Pere Bru Serrano i Torres
 Joan Tortella i Araque

ASSESSORAMENT LINGÜÍSTIC

Antònia Mª Calafat i Rivas
 Jerònia Valls i Cerdà

COL.LABORA

Jaume Miró-Granada Gelabert

EDITA

OBRA CULTURAL BALEAR

Delegació de Valldemossa
 Domicili: C/Constitució s/n
 07170 Valldemossa

IMPRESSIÓ

Interior: Edicions BRINS

Valldargent, 43 - Palma

Coberta: Taller Gràfic RAMON

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

Miramar

Una revista d'una vila és una eina intel·lectual que afavoreix la lluita cultural per millorar la vida col·lectiva, és un model de comunicació social, és un mitjà privilegiat d'assimilació històrica. Avui neix a la Valldemossa-vila la revista MIRAMAR, lloc de trobada cultural de la Valldemossa-poble. MIRAMAR és, segons el seu primer editorial, la "revista de tots", els objectius de la qual són "la llengua, la història i la identitat del nostre poble".

De vegades, però, els homes de la vila obliden la seva tradició i, fins i tot, la llengua mare. Un colonialisme cultural imposa aleshores formes estranyes i alienes a la pròpia cultura i la fa malauradament uniforme. Guillem Forteza (1931) qualificà aquesta actitud d'"unitarisme de la incultura". Els valldemossins en algunes ocasions hem comès aquest pecat i ens hem avergonyit del nostre patrimoni o l'hem oblidat. La boca se'ns fa aigua amb els noms de Jovellanos, Chopin o Rubén Darío, per exemple, i, potser, no recordam els noms dels nostres avantpassats. Hem de reconèixer els estadants il·lustres de la Valldemossa-vila; però, molt més hem d'honorar les obres de la Valldemossa-poble: la saviesa popular de l'amo de Son Pancuit; la tasca artesanal o camperola de Nicolau Calafat o de Catalina Homar; la literatura, entre popular i culta, de Miquel Thomàs, de sor Anna Maria o d'En Calafat; la música afalagadora d'En Torres.

L'any 1248 neix l'església de Santa Maria i, en el seu entorn, la Valldemossa-vila. Aquesta és l'arrel autènticament popular de la nostra genealogia. L'any 1276 Jaume II cedeix a Ramon Llull "sa granja de Deià" i brosta Miramar. Aquesta és l'arrel culta i popular a la vegada del nostre llinatge. A final del segle XIII el mateix Jaume II edifica per al seu fill Sanç el Palau d'"Es Pujol", que, en 1398, es convertiria en la Cartoixa valldemossina. Aquesta és l'arrel més senyorial del nostre pairalisme. Aquests són els senyals d'identitat, juntament amb el paisatge, de la nostra història cultural. La revista MIRAMAR no vol caure en el pecat de colonialisme cultural i vol esser el portaveu d'aquesta història cultural esmentada.

Reduir la tradició a vestir-se amb "calçons amb bufes" o amb gipó i rebosillo és convertir la cultura en un xovinisme folk inacceptable; és transformar-la —com escriu Gabriel Alomar— en un "fondal d'aigües mortes sostretes al corrent del gran riu humà i a la consciència dels llenguatges com a vehicle de cultura universal"; és fer-la un "magatzem folklòric", segons afirma Joan Estelrich. Una cultura localista mai no és cultura, perquè no és universal; li manca saba nova.

George Sand, que enaltí el nostre paisatge, criticà el nostre endarreriment cultural cultural, sense la més petita noció de progrés i tancat dins una tradició esmortel·lada. Avui, quan confonem el progrés amb el guany exclusivament econòmic, George Sand potser també criticaria la destrucció que feim del paisatge nostrat, un dels senyals, com he dit abans, de la nostra identitat cultural. La revista MIRAMAR tampoc no ha comès el pecat de xovinisme. Les seves pàgines, sempre en funció dels objectius establerts, estan obertes a distintes opinions. La informació és objectiva. El paisatge hi és també amorosament present. Però, la millor garantia contra el xovinisme folk és haver acceptat la ideologia del Miramar his-

tòric: Ramon Llull, precisament des de l'Escola de llengües de Miramar, convertí la parla col·loquial mallorquina en llengua catalana literàriament universal.

La revista MIRAMAR, perquè no cau en els pecats del colonialisme ni del xovinisme, assumeix les arrels de la tradició nostrada i assimila la saba nova de l'avenç i, tot alhora, critica el localisme i el progrés pel progrés. El primer editorial de la revista MIRAMAR ho expressa amb paraules més planes que les meves. Diu així: "La revista vol esser crítica amb tot el que sigui opressió dels nostres drets com a poble". La revista està "arrelada en el passat, (és) comprensiva amb el present, inquieta pel futur".

MIRAMAR és la "revista de tots", diu l'editorial i, perquè és obra col·lectiva, tothom ha de col·laborar per a fer-la créixer com avui tots junts brindam amb goig i gaubança pel seu naixement. Que mai ningú -els qui som aquí i els qui no hi són- no hagi de suportar la condemna que Ramon Llull, proferí contra aquells qui malmenaren el primer Miramar: "E aja'n consciència qui ho ha afollat".

Molts anys per a la revista MIRAMAR; felicitats per al poble de Valldemossa, perquè la mereixia; enhorabona per a la Direcció i Consell editorial que l'han feta possible i l'han feta realitat.

(Paraules dites per Sebastià Trias a l'acte de presentació de la revista MIRAMAR, el 4 de juliol de 1989, a Valldemossa).

SUMARI

Editorial	1	Esport	22
Col.laboracions	3	Excursionisme	23
Investigació	4	Llengua	24
Valldemossa	7	A la Biblioteca hi ha	25
Opinió	8	Cinema	26
Son Moragues	9	Cuina	27
Informacions	10	Jardineria	27
Opinió	12	Passatemps	27
Entrevista	13	Entreteniments	28
La Vila	14		

LLEGIU!

Miramar

VALLDEMOSSA

Orígens i escuts dels llinatges de Valldemossa

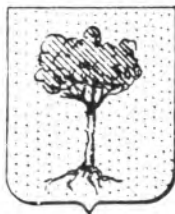
COLOM: Ve del substantiu colom, en llatí columbus, nom d'ocell. Segons Uroonem, el nom Colom deu haver-se posat a persones en honor de l'Esperit Sant; però no és gaire probable aquesta interpretació, almenys en el nostre país.

El primer que veim figurar amb aquest nom és Guillem Colom ja que a l'any 1285 fou un dels diputats que va nomenar el lloc de Bellver, avui Sant Llorenç des Cardassar.

Escut: Un colom volant portant en el bec un trocet d'olivera. En camp de plata, a la barba de l'escut les ones del mar en color natural.

COLOM

LLADÓ

LLADO: Procedent dels topònims Lledó a l'Alt i el Baix Empordà, deriva del nom del fruit del lledoner o del mateix arbre, en llatí lotone, aquest nom és molt extès per molts d'indrets de Catalunya i Balears.

Uns dels primers que veim figurar foren Arnau i Pere Lladó ja que quan Alfons III a l'any 1285 conquerí l'illa li

juraren vassallatge, el primer per la vila de Campos i el segon per la vila de Muro.

Altres persones il·lustres que portaren aquest nom foren: El canonge Pere Lladó, erudit i teòleg a l'any 1411.

El jurat i procurador real Lluís Lladó que a l'any 1475 fou nomenat batle general de Mallorca.

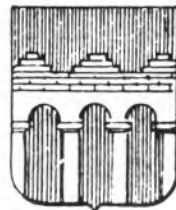
Escut: Un lledoner arrabassat de color natural en camp d'or.

PONS o PONTS: Poden ésser derivats del nom de la vila de Ponts, però també de pont (pas damunt d'un corrent d'aigua). Nom de diversos sants (Poncius). Combinat, per exemple, amb altres noms personals, forma cognoms composts com per exemple Ponçarnau.

L'antiguetat d'aquesta família data des de la conquesta ja que vingueren amb el Conqueridor Berenguer i Guillem Pons. El primer es va establir a Alaró dins la porció del Vescomte de Bearn i el segon a les rodalies de Ciutat.

Escut: Tres ponts de tres arcades de plata en camp vermell.

PONS

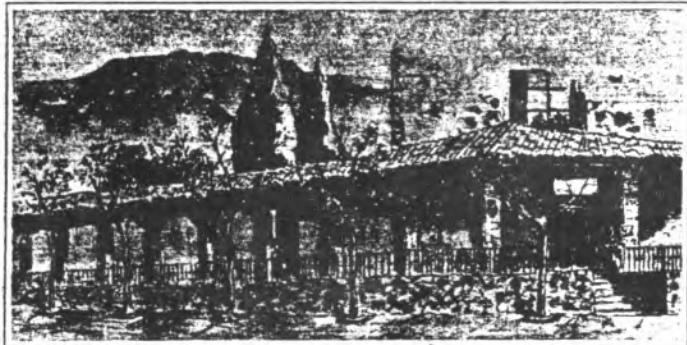
TORRES

TORRES: Del substantiu torre. (del llatí turre). Les formes Latorre i Satorre porten aglutinants respectivament els articles la i sa. També és una defensa rodona o quadrada, d'una casa, castell o possessió. Porten aquest nom molts de poblets de Catalunya i València.

Encara que no aparegui el nom d'aquesta família en el llibre de Repartiments, és segur que en el mateix segle de la conquesta existia a Mallorca, ja que a l'any 1285 Pere Torres, diputat per la vila de Calvià, va jurar obediència i vassallatge al rei Alfons III. D'aquesta família hi ha hagut distingits i notables religiosos segons ens diu el diccionari d'escriptors mallorquins.

Escut: esquarterats amb dues torres de plata de figures circulars en camp vermell i dues àguiles d'or en camp blau.

Miquel Ripoll Rul·lan

CAFETERIA ROMANÍ

VALLDEMOSSA. Tel. 61 20 54 - MALLORCA

La Meteorologia Marítima al segle XIII

La Conquesta de Mallorca

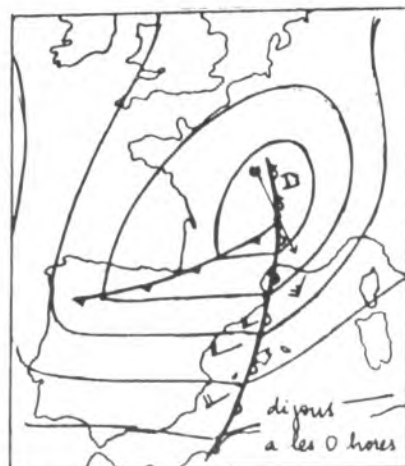
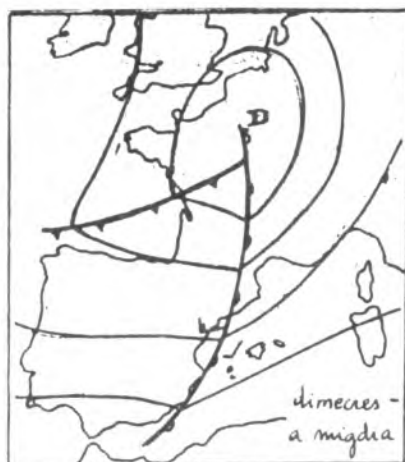
per Es Patró Jaume

Si hagués existit un Servei Meteorològic al Regne d'Aragó i Catalunya, en aquell temps, en els primers dies de setembre de l'any 1229, és molt probable que hagués aconsellat al seu rei, En Jaume, a qui la posteritat anomenaria "el Conqueridor", que ajornàs alguns dies la partida de la flota que, reunida als ports de Tarragona, Salou i Cambrils, era preparada per a l'intent de la conquesta de Mallorca. Però també és ben cert que encara és més probable que aquest consell tècnic no fos pres en consideració pel jove i ardit monarca, desitjós com estava d'arrabassar quan més prest millor a l'Islam uns territoris, base i niu dels pirates que, des d'ells, pertorbaven les vies de comerç de les naus catalano-aragoneses, i incorporar-los definitivament a la cristiandat.

L'informe de l'oficina meteorològica afecta al que ara anomenaríem Estat Major de l'Armada d'En Jume, hauria estat plenament justificat, com es desprèn de la descripció de la travessia, des de les costes de Tarragona a les de Mallorca, magníficament exposada a la Crònica del propi rei, ja que un fort temporal posà en perill la integritat de la flota i fins i tot el mateix èxit de la Conquesta.

La Crònica citada resulta suficientment detallada, pel que fa a l'evolució del temps atmosfèric, perquè amb unes nocions de meteorologia, un coneixement senzill de la climatologia de la Mediterrània Occidental i una idea clara de la situació i contorn de l'illa de Mallorca en el context d'aquesta mar, pugui llegir-se la casta de pertorbació atmosfèrica que afectà l'Armada Reial.

Cap presagi de mal temps no seria observat en la matinada del primer dimecres d'aquell mes de setembre, ja que la flota, sota el comandament directe de Ramon de Plegamans, rebé l'ordre de salpar, i ho va fer en primer

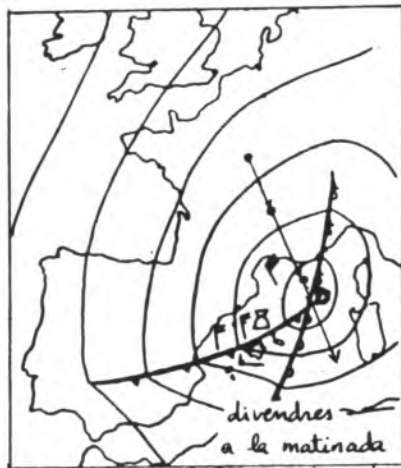
lloc la que estava recalada a Salou, establint l'ordre acordat en un consell anterior. Encapçalava la formació la nau de Nicolau Bonet, que, duent a bord el vescomte de Bearn, navegava com totes amb mar arrissada i amb vents que després s'entaularien. Amb vent suau a popa, per tant, començaren a desplegar les veles de l'esquadra mentre núvols cirriformes, molt alts, tenyits de vermell pels primers raigs de sol naixent, començaren a cobrir el cel per la part de Ponent, mentre que unes altres capes de núvols baixos s'apilotonaren contra les serres de l'interior, detinguts a les cuculles; però a sotavent d'ells el cel restà lliure de núvols baixos, precisament a les costes on l'esquadra començava a fer-se a la mar.

Malgrat tot, si hom hagués tingut un simple baròmetre, instrument no inventat fins 400 anys més tard, (el baròmetre) hauria intranquil·litzat i fet pensar els consellers del rei, ja que l'observació de

l'acussat i continuat descens de la columna de mercuri hauria palesat la formació o l'apropament d'una depressió.

Com a aplicació d'una elemental regla meteorològica, suposam que ja aleshores coneguda, un observador que s'hagués situat amb el vent d'esquena hagués localitzat la direcció assenyalada pel seu braç esquerre extès lateralment i un poc endavant, que apuntaria cap a terres transpirenques.

La galera de Montpeller, que actuava de nau reial i que va sortir la darrera, anava vent amb popa amb una brisa cada cop més intensa i amb una mar cada cop més picada a mesura que s'allunyava del recer de la costa, de manera que s'eixamplava l'àrea generadora de l'onatge a causa de l'energia transmesa pel vent, i s'endinsava en el cos de l'expedició ultrapassada ja la reraguarda comandada pel comte de Carròs. Tota la flota navegava ja, en aquest matí del dimecres, amb el bon ordre i con-

cert acordat: les tarides, llenys i altres naus, que transportaven els 15000 homes de la infanteria i els 1500 genets i les seves muntures de les forces de desembarcament; en el centre de la formació, flanquejada per les 12 galeres i les 25 naus grosses que, preparades per al combat, asseguraven la protecció del convoi.

Un poc després de migdia, i navegades ja 20 milles d'aquesta primera singladura, segurament milles mediterrànies de 1230 metres actuals, el ventet terral, que devia ésser ponent o mestral, mancava quasi bruscament per botar al poc temps al sud-oest, al llebeig. El rolament del vent a aquest punt devia coincidir amb l'arribada d'un front càlid, possiblement amb nuvolositat alta de cirrus i d'estrats abundosa i més escassa de núvols baixos, amb escassetat de nimbo-estrats i segurament sense pluja, la qual cosa, donada l'època de l'any i la situació de l'esquadra propera a la costa i

als seus costers d'on procedien les formacions frontals, cau dins la probabilitat i, per tant, les escasses manifestacions nuvoloses prèvies devien sorprendre els capitans de les naus que ben segur no devien esperar les inoportunes bufades del llebeig. Inoportunes, més que per la intensitat, per la direcció de procedència; el sud-oest, cosa que obligava a modificar més cap al sud el rumb duit fins llavors i a bracejar les veles per rebre el vent per l'amura d'estribor, en una cenyida difícil per a la classe de veles utilitzades en aquella època i que ocasionava als remers un esforç extraordinari. En considerar el poc favorable que el sud-oest resultava per a la navegació i també per a les operacions de desembarcament a les platges mallorquines de les seves costes meridionals, els experts de la galera reial aconsellaren al rei En Jaume la conveniència del retorn. La resposta del rei és ben coneguda, posada la confiança en el cel,

en virtut de l'empresa que el guiava, i com en redoblar l'esforç de tots aconseguí la galera de Montpeller avançar tota l'esquadra durant aquell horabaixa del dimecres i situar-se, ja de nit tancada, vora la nau d'avantguarda, encorajant tothom i animant-los a prosseguir malgrat tants d'inconvenients. No degué ésser menor el mareig experimentat per la gent acumulada en aquelles closques d'ou, batudes per mar i vent de costat.

Tota la nit del dimecres al dijous continuaren navegant a orsa, ja que el llebeig no cedia, més aviat es reforçava paulatinament alhora que el centre de la depressió, al sector càlid de la qual es devia trobar navegant l'esquadra, es devia desplaçar amb velocitat de 12 a 15 nusos pel centre de França cap a la Mediterrània, on penetraria per la via obligada del golf de Lleó, durant la nit del dijous al divendres. En el transcurs de la segona singladura, la del dijous, es devia apropar cada cop més al centre de la depressió, per la qual cosa el vent creixia i la maror augmentava i suposam que hi devia haver una nuvolositat abundant de baix nivell. De les cròniques es desprèn que d'horabaixa el vent devia assolir velocitats de 20 a 30 nusos actuals i l'onatge devia arribar a ésser de forta maror i a estones de mar grossa, amb ones de dos a tres metres, ja que la velocitat mitjana de tota l'esquadra no devia superar els dos o tres nusos, es devien trobar ja bastant allunyats de la costa peninsular perquè un vent d'aqueixa força engendrís ones d'aquestes dimensions.

(Continuarà)
Traducció a càrrec
d'Antònia M. Calafat

Malalties i remeis (II)

Cent sis classes d'oli per necessari

Era nombrosa la quantitat d'olis que s'empraven antigament per guarir les malalties. En tenc una llarga llista, cent sis receptes diferents que tenen com a component principal l'oli.

El d'oliva tenia una gran importància en la preparació de moltes d'aquestes untures, ja que quasi sempre formava part dels ingredients. També s'usaven diversos olis vegetals i animals com els d'ametlles, d'avellanes, d'avet, de blat, de cedre, de llavors de préssec, de balena, d'ossos...

Vegetals, animals i minerals es barrejaven amb els diferents olis per aconseguir els remeis necessaris.

En la memòria d'algunes persones resta encara el record de l'oli de neu que s'emprava molt per guarir cremadures.

Enguany no n'haguéssim pogut fer, ja que ens ha faltat el principal ingredient: "la neu".

Vegeu-ne sis receptes diferents, sense oblidar que sols les mostr com a curiositat, no aconsell el seu ús.

OLI DE NEU

Es fa mesclant neu amb oli d'oliva, la neu ha d'ésser de la segona nevada, si el lloc on és ja és fred ha d'ésser

neu de la setena nevada. Es per curar cremades.

OLI DE CENDRA DE BRASER

Es mescla cendra de braser amb oli d'oliva. Amb aquest oli s'untan els cabells vuit dies seguits. Diuen que així no cauen els cabells.

OLI D'ARGILA

Es fa amb argila ben vermella, la meitat d'aigua i la meitat d'oli d'oliva. Es barreja bé. Sempre per fer rentar els furònculs.

OLI DE MATA LLENTISCLERA

De les llavors de la llentisclera s'extreu l'oli. Els habitants de les Balears l'usaven mesclat amb greix d'animal per protegir-se de les picades d'insectes.

OLI DE MARIETES O PORIOLS

Es fa posant cinquanta-una marietes dins un litre d'oli d'oliva. Es fa bullir fins que minva la meitat. Si les marietes es cacen el mes de maig són més eficaces. Servien per curar el reuma.

OLI DE SERP

Es fa posant una serp viva caçada el mes de maig, dins oli i tapant l'ampolla perquè s'ofegui abans de cinc o sis minuts. Hi ha qui només hi posa la pell. Cal posar l'oli tres dies al sol i la serena, després de nou dies d'estar en infusió. Serveix per a tota mena de ferida.

Matilde Serrano

amb el suport de

CAIXA DE BALEARS
"SA NOSTRA"

Miramar (2)

El monestir, la capella de Trinitat i la cova de Mestre Ramon

L'origen del nom Miramar és confús. El P. Colom escriu: "Podria ésser una supervivència romànica, a través de la dominació aràbiga; una importació arribada amb la conquesta de l'illa pels catalans...; la traducció al català d'un nom aràbic preexistent; una creació del primer afavorit amb aquells terrenys en el repartiment; una imposició de nom pel mateix Ramon Llull". Garcias Palou no accepta la darrera hipòtesi del P. Colom perquè, segons consta documentalment, Jaume II fou el primer qui usà el nom en el febrer de 1279. Llull, en canvi, usà el nom per primera vegada en el Llibre de Blanquerna (1283-1286). Tot i això, el primer Miramar fou de Ramon Llull. Els textos lul·lians diuen:

"I va passar que en aquell sínode hi hagué un clergue que era d'una illa sobre el mar, la qual s'anomena Mallorca; i contà al bisbe en presència de tots que aquella illa és d'un noble rei savi, el qual s'anomena En Jaume Rei de Mallorca. Aquell rei és ben educat i creu que per la predicació seria honorat Jesucrist entre els infidels; i per això ha ordenat que tretze frares menors estudiïn l'àrab en un monestir anomenat Miramar, apartat i situat en un lloc convenient...

Molt complagué al bisbe i a tots els altres aquell acord... i bastí... un monestir... segons la regla i la manera del monestir de Miramar, el qual és a l'illa de Mallorca". (Blanquerna, cap. 65, 3 i 4).

"De tots els religiosos que tenien formació, fossin assignats frares per aprendre diverses llengües i fossin fetes diverses cases pel món... segons la manera del monestir de Miramar que és a l'illa de Mallorca". (Blanquerna, cap. 80, 3).

"En aquell temps demanà també Ramon al dit rei de Mallorca que s'edificàs un

monestir al seu regne, ben dotat de possessions, al qual poguessin viure tretze frares que aprenguessin la llengua aràbiga per convertir els infidels i als quals tots els anys, a més de les possessions abans dites, els donassin cinc-cents florins d'or per al seu sustent" (Vida coetanea 17)

"A l'hort o en algunes coses treballava Blanquerna... i entre migdia i l'hora nona anava a dinar... Després d'haver dinat... donava gràcies a Déu. Quan havia fet la seva oració... se n'anava esplaïant per l'hort i per la seva font... Després de la posta de sol, pujava al terrat que hi havia sobre la cel·la i estava en oració..., contemplant el cel i els estels".

"La gent d'aquella contrada tengué una gran devoció cap a aquelles virtuts de l'altar de la Santa Trinitat que era a aquella capella i a causa de la gran devoció que tenien, venien a aquell lloc homes i dones...

Blanquerna, per tal que la gent no perdés la devoció que

tenia a aquell lloc, no els volgué dir que no vinguessin a aquell lloc, i per això... traslladà la seva cel·la a un puig que era un mil·lenar de passes de l'església... i a aquell lloc jeia i estava... i volia que a aquella cel·la a on ell s'havia mudat no vingués cap home ni cap dona" (Blanquerna, cap. 68, 3,4).

Entre 1295 i 1299 el Miramar de Ramon Llull ja no existia, de la qual cosa Llull es lamentava amb nostàlgia:

"I que cada llengua fos ensenyada, segons com ha estat fet a Miramar, i tenguí'n consciència qui ho ha fet malbé".

(Desconhort, LV)

"El monestir de Miramar féu a frares menors donar per als sarraïns predicar. Entre la vinya i el fonollar l'amor em pren: em fa Déu estimar

i entre sospirs i plors estar"

(Cant de Ramon)

Enhorabona Valldemossins

Enhorabona, valldemossins, que us heu engrescat i heu sabut dur a terme per als païsans el que havia estat sempre un somni per a mi, una revista de les nostres coses que s'esforci en retreure del rebost dels oblits les nostres més sanes i més típiques tradicions.

Enhorabona, perquè li heu sabut posar un nom, el millor dels noms, que a mi em recorda el d'una agrupació de joventut que va existir i que es mantengué viva gràcies al generós suport d'un gran valldemossí, el recordat l'amo Vicens Colom.

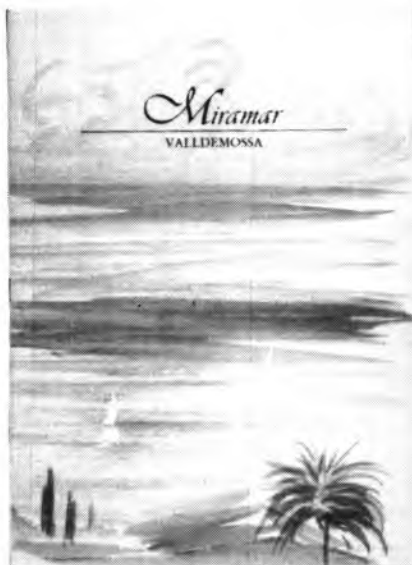
No haurieu pogut trobar un nom amb més ressò i amb més profunditat. Miramar és el nucli de la valldemossitat més castissa, i representa allò que més pot enlairar la nostra història com a poble.

"Entre la vinya i el fonollar", Miramar, ara definitivament en bones mans, significa el cim de les nostres glòries, des d'aquell llunyà segle XIII en què Ramon Llull féu arrancada del seu córrer universal.

La Gemma més preuada de la nostra nissaga, Miramar, pel seu paisatge únic, per la riquesa de la seva vida, té el valor d'una escomesa senyorial i plena, i és la porta oberta a la contemplació d'una història inigualable entre tots els pobles que conformen la comunitat illenca de Mallorca.

Monjos cistercencs, cartoixos, dominics, habitaren les meravelloses soledats de Miramar, i en feren un esclau de saviesa i de virtuts preclares.

La nostra filla major, la pageseta garrida dels nostres comellars hi trobà conhort a les seves ànsies de perfecció cristiana, i de les seves aigües més pures en begué a doll. Aquella altra valldemossina il·lustre, Sor Aina Maria del Santíssim Sagrament, exquísida escriptoramística, que més de dues veus autoritzades

han comparat amb la Santa d'Avila, l'espanyola-castellana Santa Teresa.

A Miramar s'instal·là la primera impremta, que hi hagué a Mallorca, i Miramar fou el lloc triat per aquell gran personatge que es digué Lluís Salvador, l'Arxiduc, que tantes i tantes coses feu en bé del que es nostre a qui encara Valldemossa no ha sabut retre homenatge del seu agraïment.

Es dins la realitat augusta de Miramar, i dins les pàgines d'or de la seva vivència, que els valldemossins han de trobar l'estímul que els faci retrobar la seva identitat, i

dur a terme la seva alta i sublim vocació de poble.

Anys enrere, a Miramar es vivia la festa solemne dins l'església de la Santíssima Trinitat. A Valldemossa en deien la festa de les bossetes, perquè els nins i les nines del poble en duïen de penjades al coll i amb elles captaven els petits donatius dels parents, a fi d'anar més tard a gastar-los a les taules de dolços i altres galindaines, que Madò Papa al clot del Celler, Madò Xigadilla devora la font de na Búger, i Madò Burinya a baix del fossar els oferien, a canvi d'una peça de dos o quatre cèntims.

Restaurem les nostres tradicions, com restauràreu antany la fava parada del dijous llarder. Sortiguem en defensa dels nostres valors i no ens deixem vèncer per les temptacions fàcils, on no es ventilen ja peces de dos o de quatre, sinó milions.

Hi ha valors superiors als simples valors econòmics. Hem sabut sortir de la misèria que ens amenaçava, i que ens havia fet víctimes propiciatòries d'ella mateixa. Això diu molt a favor nostre. Vivim moments de franca superació però alerta a deixar-nos seduir sols per allò que lluu. Sapiguem valorar allò que no té preu, allò que ens distingeix entre totes les viles de Mallorca, i ens ha fet ser dins la llarga història illenca, Valldemossa, que vol seguir essent Valldemossa, per damunt de tots els perills, vencent totes les dificultats.

I acab com he començat: Enhorabona valldemossins, i que "Déu vos do la maina", que ben bé la mereixeu. Enhorabona full informatiu de les coses de la vila. Quin nom més interessant i ple, sabéreu posar-li!: *Miramar*. Ara heu d'estar a l'altura d'aquest nom, i de les sobiranes realitats que en ell s'enclouen.

Bru Morey

Son Moragues

Son Moragues és una finca de muntanya de Valldemossa que està situada a la Serra de Tramuntana als contraforts occidentals del Teix.

La finca té una extensió de 967 quarterades.

El nom de Son Moragues ve de la família Moragues-Ibarra encara que no tinguem certesa al respecte, creim que l'esmentada família fou propietària de la finca al llarg de moltes generacions ja que el topònim feia referència al seu llinatge.

A Son Moragues es 'cultiva ordi i civada com aliment per a les ovelles; aquests productes se sembren mesclats, per produir més s'adoba la terra amb sulfat amònic. Es cultiven hortalisses a l'hort, sols per al consum domèstic. Hi ha diferents tipus d'arbres: cirerers, pomeres, pruneres (clàudia), garrovers, ametllers i oliveres.

La ramaderia està centrada en dos tipus d'animals: ovelles i someres de cria.

Com punts destacables de la possessió senyalarem:

a) Fonts: hi ha sis fonts. La primera a la casa dels propietaris. La segona a la barbacoa. La tercera és la de Sa Bassa Llargà. La quarta és la de Sa Noguera. La quinta és la de S'Aubiet i la sisena la de S'Hort.

b) Forns de Calç: En podem trobar dos baix del penyal Des Migdia, un a la raconada de Ca'n Costa, un prop de la casa, un en Es Poet i un davora la Barrera de Sa Tanca.

c) Sitges: Hi ha més d'una dotzena i mitja de sitges repartides pel bosc.

d) Miradors: Són bells miradors: el mirador de Na Torta, damunt les cases; el mirador D'Es Garriguer que mira a Ca Maddò Pilla, darrere la caseta del Refugi i el mirador de Ses Puntes que està damunt Ca'n Costa.

Les cases de Son Moragues són de forma quadrangular amb una clastra al centre. Després de travessar un por-

tal rodó entram dins la clastra on hi ha uns pòrtics, sota dels que hi ha penjades guarnicions per a les bèsties com jous, beaces...

A la planta baixa de la casa, a la drete de la clastra hi ha la cuina dels amos, actualment és un restaurant. En aquesta cuina hi ha la típica cuina rodona per escalfar-se a l'hivern. Són interessants les bòvedes de creueria del sòtil.

La tafona també es troba a la part baixa de les cases, aquí es pot veure la tramutja, el rauló, la mola... especialment interessant és un alambí que es troba al mig de la tafona.

Sortint a la clastra i escalant amunt arribam al pis principal. Primerament trobam l'entrada principal, on destaquen un cofre, un banc de fusta treballada i una taula amb incrustacions de vori, decorant les parets hi ha una bona col·lecció de quadres.

La cuina dels propietaris es troba també al pis principal. El sòtil és de llenyams, al mig hi ha una gran taula de fusta d'alzina. En aquesta dependència hi ha la cuina econòmica, el rentador i una magnífica col·lecció de plats antics.

De totes les dependències que hi ha en aquesta planta, cal destacar la sala gran, al mig de la que hi ha una gran taula de fusta, la planxa de la part superior diuen que pertanyia a una taula que emprava Ramon Llull.

A la drete de la sala gran hi ha un oratori amb un altar i uns reclinatoris.

De la sala gran podem sortir al jardí, sense oblidar la campana per trucar a la porta, que pertanyia al Nixe, el recordat iot de l'Arxiduc.

En aquest jardí hi ha variades espècies vegetals entre les que destaca un monumental teix. També hi trobam un monument que representa Caterina Homar invocant a Crist; aquest monument de caire funerari li dedicà l'Arxiduc, fou realitzat a Roma per Giulio Monteverde l'any 1913.

Les cases de Son Moragues foren les primeres visitades per l'Obra Cultural Balear de Valldemossa.

Aprofit aquestes línies per agrair a la família Cilimigras i especialment a la senyora Maria Casanovas, vidua de Cilimigras i al seu fill Lluís l'amabilitat de cedir-nos el seu temps, per mostrar al poble aquests indrets.

Les Normes Subsidiàries de Valldemossa

1. INTRODUCCIO

Les Normes Subsidiàries defineixen la distribució i l'ús, del sòl d'un municipi. A més a més, regulen el tipus d'edificació que es pot fer a cada zona. És fàcil d'entendre la importància tant social, com econòmica que tenen aquestes normes, que diuen de cap on ha de créixer Valldemossa, quant ha de créixer i dins ca qui ho ha de fer. L'Ajuntament, que és qui aprova les normes, queda fermat per elles i està obligat a complir-les, tot i que manté el dret a interpretar-les. Les Normes Subsidiàries del terme de Valldemossa foren aprovades el mes d'octubre de 1984. Han estat modificades el novembre de 1986 i el febrer de 1988. Tan sols afecten els edificis o parcel·lacions fetes a partir de l'entrada en vigor de les Normes.

2. DISTRIBUCIO DEL SOL

El sòl de Valldemossa queda classificat en tres categories: Sòl Urbà

Area de desenvolupament Urbà.

Area Turística.

Sòl Urbanitzable

Area de desenvolupament Urbà.

Area Turística.

Sòl No Urbanitzable

Area Agrícola-ramadera.

Area Forestal.

Area Excedent.

El sòl Urbanitzable passarà amb el temps a ésser sòl Urbà. Perquè una zona declarada Urbanitzable sigui urbanitzada, s'ha de redactar i aprovar el Pla Parcial que la regula. El Pla Parcial consisteix en l'aplicació de les normes subsidiàries a la zona concreta urbanitzable. Per exemple, Son Bauçà és una zona urbanitzable, però s'ha d'urbanitzar seguint unes normes i uns criteris. S'han de definir els camins, els solars, les zones verdes, seguint les directrius marcades a les normes subsidiàries.

Les Arees de desenvolupament urbà es consideren destinades a construir primeres vivendes, és a dir a gent que viurà allà. Les Arees turístiques es destinen a segona venda.

Com veurem més endavant que una zona sigui declarada com a no urbanitzable, no vol dir que no pugui construir-s'hi res.

Cada àrea es distribueix en funció del seu destí en zones: Residencial (pot ésser Casc antic, Intensiva o Extensiva). Serveis (Equipament Cívico-Social), Industrial, Espais lliures públics i Viària. Aquest darrer nivell de qualificació és el que marca les possibilitats d'edificació a les

zones urbanes o aptes per urbanitzar.

Les zones qualificades com a Sòl Urbà són:

Valldemossa

Zonificació: Casc antic. Residencial intensiva. Residencial extensiva.

Sa Marina

Zonificació: Residencial intensiva. Residencial extensiva.

S'Estaca

Zonificació: Residencial Intensiva.

Can Saletes (Fàbrica de vidre)

Zonificació: Residencial Extensiva.

Les qualificades com a Sòl apte per urbanitzar (l'únic ús residencial permès és la zona Extensiva) són:

Arees de desenvolupament Urbà (primeres residències): Urbanització S'Arxiduc.

Son Bauçà. Pla Parcial aprovat per l'Ajuntament, però en període d'exposició pública.

Arees turístiques (per a segones residències):

Nova Valldemossa. Pla Parcial aprovat.

Shangri La. Pla Parcial aprovat.

George Sand. Pla Parcial aprovat.

Son Oleza.

3. NORMES DE PARCEL·LACIO I D'EDIFICACIO

Al sòl urbà es diferencien

	Urbanes		Aptes per urban.	
	Casc Antic	Zona Int.	Zona Ext.	Zona Ext.
Densitat màxima (hab./Ha.)	150	200	100	100
Superfície de solar mínima (m ²)	200	200	400	1000
% màxim de solar ocupat per l'edifici	60	50	35	20
m ³ edificables/m ² de solar	3'75	4'00	2'27	1'00
m ² edificables/m ² de solar	1'25	1'33	0'75	0'35
Altura màxima (metres)	*	12	6'5	10
Altura màxima (plantes)	*	3	2	3

* l'altura pot arribar a ésser igual al promig de l'altura del tros de carrer.

tres tipus de zones residencials: el casc antic, la zona intensiva i l'extensiva. Les dues primeres figures permeten l'edificació continua, és a dir una casa devora l'altra; la zona extensiva tan sols permet la construcció d'edificis unifamiliars aïllats. En tots els casos tan sols el 50% de la superfície total pot destinar-se a solars edificables.

Com podem veure la zona que permet una major densitat d'edificacions és la intensiva. Aquest tipus d'utilització és prevista a Valldemossa a la zona compresa entre el carrer de Ses Filoses - Urbanització de S'Arxiduc, que avui encara no ha estat urbanitzada i a un parell d'illetes de Sant Vicenç Ferrer, que estan davant el Romaní. Una part de Sa Marina i tota S'Estaca tenen aquesta qualificació.

La qualificació de Casc antic fa referència a la part antiga del poble. Can Saletes, la resta de la vila i de Sa Marina queden com a zona extensiva.

Les exigències per al solar

de la zona extensiva d'una àrea apta per urbanitzar, són més restrictives que les de les altres zones: superfície mínima de 1000 m², percentatge màxim ocupat del 20%, etc. Però permeten construir edificis de més altura que la zona extensiva a una àrea urbanitzable.

4. AREES NO URBANITZABLES

Tal i com el seu nom indica en aquestes àrees no es poden fer urbanitzacions, però s'hi pot edificar. Tota la zona queda dividida en dues zones: la A, comprèn solars de més d'una hectàrea (10.000 m²), la B, a les de menys d'una hectàrea.

La zona A es divideix en A-1 i A-2. La A-1 comprèn aproximadament: la Mola de Son Ferrandell, la de Son Pacs, Sa Comuna, la Moleta de Pastoritx, Es Cairats, Teix, Pla des Pouet, Sa Font Figuera, Sa Cova i la banda de terra de Sa Marina, és a dir, la banda més muntanyosa. Aquí es pot fer una vi-

venda cada 10 quarterades (21.300 m²).

La zona B, també es troba repartida en B-1 i B-2. La B-1 no és inedificable, però tan sols comprèn l'Ermida i dos trossos de terra a Sa Marina. La B-2 inclou trossos dispersos de Sa Marina, es Pla del Rei, Son Salvanet, el Bosc dels Frares, Son Calafat i Son Morro. Aquí pot fer-se una casa si està a més de 100 m. de la de més a prop.

Són cases d'una alçada màxima de 6 m., de planta baixa i pis. Que tan sols poden ocupar el 2% del solar i que poden tenir un volum màxim de 2.500 m³. Això vol dir que s'hi pot construir una casa d'un poc més de 400 m² i 6 m. d'alçada.

5. CONCLUSIONS

Les Normes Subsidiàries marquen el sostre d'allò que es pot fer en matèria d'urbanisme al nostre poble. Això no vol dir que sempre s'hi arribi, no tot el que es podia construir s'ha fet, ni molt manco començat.

Totes les dades que hem donat aquí poden semblar abstractes, ni grosses, ni petites sinó estranyes a tot. Però són d'una gran importància, un petit forat a les Normes ha permès que es construïssin els xalets adosats que miren cap al Girant de Deià. Quan es posen en vigor unes normes hi ha molta de gent que s'hi aboca cercant el forat que els permeti fer més d'allò que l'esperit de les Normes voldria. En aquest sentit són una arma amb dos canons, obliga l'urbanitzador, però també a l'Ajuntament que no pot denegar res que no hi hagi a les Normes. Tot això vol dir que quan es fan o es modifiquen unes Normes s'ha d'anar molt alerta. Les Normes han d'ésser el fruit d'una planificació molt minuciosa.

Joan Tortella i
Nicolau Cañellas

El Futur d'un Poble

Les Normes Subsidiàries d'un poble són potser el document més important que pot elaborar un ajuntament, mitjançant ell es defineix el futur social i econòmic que tindrà un poble.

Per exemple unes normes massa tancades poden aufergar el poble no deixant-lo créixer, fent que el sòl pugi de preu, encarint l'habitatge i obligant als joves a cercar casa lluny. Tot això, a més a més, duu al poble a un estancament econòmic.

Pero unes normes massa permissives poden convertir el terme en un conjunt de xibius, aferrats un a l'altre sense espais verds ni futur. Aquesta situació ofereix bones perspectives econòmiques a curt termini, moltes de construccions, molts d'habitants... Però a llarg termini la situació degenera i el nivell de vida arriba a ésser més baix que el de partida.

Per tot això que hem dit és clar que la redacció d'unes Normes Subsidiàries té una importància capital per a la vida del poble.

Però també té una gran importància econòmica, la diferència econòmica, la diferència entre dos trossos de terra iguals, però qualificats de forma diferent a les Normes és de molts de milers de pessetes per metre quadrat. Això fa

que sobre qualsevol ajuntament s'exerceixin fortes pressions per tal de qualificar o requalificar certes zones com a edificables.

Els ajuntaments com a representants del poble i triats per ell, tenen la greu responsabilitat de vetllar pel seu futur i aquest no pot deixar-se en mans de les ambicions particulars dels que volen fer negoci, s'ha de planificar oferint opcions, fent que el poble hi participi i decideixi.

Desgraciadament el futur del poble pot estar en joc: el Pla Parcial de Son Bauçà ha estat aprovat per l'Ajuntament, 500 persones podran viure-hi. Es parla de modificar les Normes Subsidiàries per permetre edificar a s'Hort de Cartoixa, de requalificar Es Verger (davant Son Olesa) com a zona edificable, de fer un camp de Golf a Son Ferandell,...

Està en perill la imatge i el futur de Valldemossa i això és cosa de tots, tothom ha de tenir-hi coses a dir, ningú no pot rentar-se les mans. Si ens equivocam ha d'ésser culpa de tots i si encertam, gràcies a tots.

Es tasca de l'Ajuntament informar i decidir. Però el poble ha d'opinar.

Nicolau Cañellas i
Joan Tortella

Oh Valldemossa Estimada...

Oh Valldemossa estimada de pena no puc parlar quan pens lo que passarà després d'ésser destrossada.

Intentaré defensar la nostra gran tradició i amb gran coratge i valor a tots vos vull avisar:

Si voleu assaborir un paisatge avengut abans d'haver-lo romput al meu poble heu de venir.

Dissortada vila nostra en mans d'especuladors ses desgràcies més pitjors són que destrossin ca-vostre.

Conservem ben pur l'entorn defensem la nostra llar, tan la muntanya o la mar, lluitem pel nostre món.

Pensem que si va així Valldemossa res valdrà per viure ni per estar ningú no hi voldrà venir.

I els que vivim aquí cap a fora haurem d'anar de pena que mos farà tots desitjarem morir.

Valldemossa, agost 1989
Antònia Serrano

Joan Muntaner

L'equip que confecciona la nostra revista agraeix, entre d'altres coses, la col·laboració i la presència del Magnífic Ajuntament a la festa de presentació de MIRAMAR, revista de Valldemossa; a aquest acte oferírem al poble l'oportunitat de fer-nos arribar les seves opinions sobre tot el que passa a la vila a l'actualitat, així ha estat, i davant la llista de queixes, d'alguna lloança i d'un article sobre les normes subsidiàries, hem extractat un qüestionari i el senyor batle ha acceptat respondre'ns.

- Patrimoni artístic. Han ofert a l'Ajuntament la possibilitat de comptar amb un museu arqueològic a Valldemossa per conservar-hi el material extret a les excavacions de santuari prehistòric del Pla del Rei, pensant que també seria un altre motiu de reclam turístic; es farà aquest museu?

- M'ha paregut sempre normal que si aquí teníem uns grans jaciments -si no tot- una part representativa quedi aquí. Ara, els falta una sala; jo els cedesc la que hi ha muntada i feta perquè no s'ho enduguin i encara no roda, això, està aparcad. He demanat ajuda al director general de cultura i per la seva part, tenim tot el suport en aquest aspecte.

- Són part del patrimoni valldemossí les escultures obra d'Adrià Ferrà que representen Sant Bru i Sant Joan Baptista i que actualment es troben en qualitat de manlleu a la Seu de Ciutat; l'Ajuntament no ha pensat de fer ges-

tions per tal que tornin a Cartoixa?

- Hem fet unes gestions perquè pugin aquí; encara no tenc, però, cap contesta. M'havia d'entrevistar la setmana passada amb un que té la clau d'això de les estàtues i no vaig poder, veurem si aquesta setmana hi ha més sort.

- Normalització lingüística local. Quan pensa l'Ajuntament de Valldemossa acomplir la Llei de Normalització Lingüística i usar el català al seu funcionament intern i extern?

- Això està pensat i qualsevol dia ho feim, no hi ha ningú que hi estigui en contra. Sempre en parlem, però llavors passa i passa. Hem començat arreglant els rètols dels carrers, encara no tots, i anirem fent.

- És un fet molt positiu que l'Ajuntament fes possible la recepció de TV3, que a Valldemossa captam directament del repetidor de la Mussara, a Tarragona; seguirà la mateixa línia per fer possible la

recepció del Canal 33?

- Nosaltres tenim un programa que ja s'havia d'haver fet i no s'ha fet, però ara esperam, en haver passat l'estiu, contactar amb l'empresa de TV per cable. Si és factible, teníem prevists deu canals; aleshores només hi havia TVE1, TVE2, TV3; el Canal 33 no existia, per tant, la resta de Canals era per a emissores estrangeres rebudes a través de satèl·lit, i ara, com que es preveuen tots aquests ampliaments -televisions autonòmiques, canals privats...- deixarem aparcar les emissores estrangeres i anirem posant totes aquestes que he dit abans. A més, ho podrem ampliar en 47 canals en una segona fase si ara tenim abonats en un número acceptable, més d'un 50%. Quan al cable, que és tan gruixat com un bolígraf, anirà per allà on més poc es veurà; això dels cables, GESA va dir que ho amagaria, però...

- Brutor al poble. No seria bo que un poble tan visitat com Valldemossa tingués un servei de neteja permanent que de manera periòdica recollís la brutor que hi ha a la zona turística?

- Bé, si teníem més homes, tot estaria net, però són pocs i no tenim més pressupost per fer net el poble.

- Trànsit. Té l'Ajuntament "in mente" fer alguna reforma circulatòria al casc urbà?

- No, no hem pensat fer cap reforma dràstica; de petites reformes sempre se'n van fent.

- Projecte d'una residència per als vells de la comarca, ubicada a Valldemossa. Què ens pot dir sobre aquest projecte?

- Actualment hi ha un programa de la C.E.E. que anota les deficiències municipi per municipi, i com que una de les mancances de la Serra de Tramuntana era l'atenció als jubilats, es temeren que era necessària una Residència per a la Tercera Edat i que tant per la muntanya com pel cli-

Viatge a Galícia

ma convenia fer-la a Valldemossa; si la fan, la faran aquí i serà per a Deià, Sóller i Fornalutx.

- Hort de Cartoixa. En un lloc clau per a l'estètica de Valldemossa -no oblidem que la bellesa del nostre poble, a més d'orgull i d'una elevada qualitat de vida, ens proporciona riquesa material- què permetrà que hi facin l'Ajuntament? Creu que es pot modificar en substància l'entorn més immediat a la Cartoixa i al centre de la Vila?

- A mi em sap tant de greu com a vosaltres que s'urbanitzi. Actualment no està permès edificar-hi. El propietari ho demana i per realitzar una sèrie d'edificacions l'Ajuntament ho ha de requalificar a canvi de solars per a aparcaments i un edifici per a la tercera edat o per a cultura. L'ajuntament necessita aparcaments dins el poble. Si es fa, a les primeres marjades de l'Hort de Cartoixa es farien uns carrers, unes places, uns jardins per aparcar cotxes i un local que es construiria al solar que demanam, que va del cantó al transformador. Jo pens que a l'Ajuntament li vendria molt bé tenir això allà, però això no vol dir que es faci, encara que ho vulgui l'Ajuntament.

- Altres urbanitzacions. Quins beneficis ha rebut fins ara el poble de les urbanitzacions actuals?

- El primer que reps són les contribucions dels solars. A tota urbanització que es fa, per exemple, Son Bauçà -que està promoguda- l'Ajuntament té el dret de cobrar un 10%, això és el benefici; llavors tenim les zones verdes i tota la resta.

- Són necessàries a Valldemossa tantes urbanitzacions?

- Des del meu punt de vista, no.

Per manca de temps, varem haver d'interrompre l'entrevista amb el senyor batle, però la continuarem al proper número de MIRAMAR.

El passat 26 de juny un nombrós grup de valldemossins emprengué viatge cap a Galícia i Portugal. El viatge estava organitzat per l'Ajuntament de Valldemossa i el duqué a terme l'agència Kronos.

Els viatgers foren dematiners el dia de l'inici del viatge ja que les sis menys quart era l'hora de partida del poble. A les vuit havíem de prendre volada cap a Madrid però la manca d'un passatger fou el motiu d'una hora de retard. A les deu, Madrid ens esperava engalanat de festa, no per nosaltres, sinó per la celebració de la cimera dels Països del Mercat Comú Europeu, i fou des d'aquest indret on començà el viatge.

El primer dia de viatge fou de pur tràmit ja que tan sols travessàrem la Meseta castellana per tal d'arribar a Santiago de Compostela, la capital de la Comunitat Autònoma Gallega.

A Santiago, el dia següent de la nostra arribada, visitàrem en primer lloc els voltants de la ciutat com: el "Monte do Gozo" on fa uns dies el Papa Joan Pau II ha tingut una trobada amb la joventut de tot el món, el polígon de les Fontinyes, zona universitària... per continuar després cap al centre de la ciutat on es troben els edificis i els punts més interessants a visitar.

El centre neuràlgic cultural de Santiago és la Plaça de l'Obradoiro, una gran plaça de forma quadrangular que a cada costat té un edifici dels més importants de la ciutat.

El primer edifici i de més importància és la catedral de Santiago. El seu pòrtic de la Glòria és la meravella mundial de l'art romànic encara que a la catedral s'hi junten diferents arts ja que la seva façana és barroca i el seu altar major és també barroc del segle XVIII amb fusta policromada. Precisament l'altar major està dedicat a l'apòstol

Jaume però reunint tres aspectes de la seva vida: com a cavaller (encalçador de moros); com a pelegrí (penedit del seu passat); i com a sant. A sota de l'altar major hi ha la cripta on es venera la relíquia de l'apòstol. A l'altar major i per damunt seu, es pot contemplar el sistema de politges que posa en funcionament el famós botafumeiro (expulsador de fum o encens d'un metre seixanta d'alçada i cinquanta cinc quilos de pes).

El segon edifici de la plaça de l'Obradoiro és el Palau de Rajoy, d'estil neoclàssic. Actualment és la seu de l'Ajuntament i de la "Xunta Gallega".

El tercer edifici d'aquesta meravellosa plaça és l'Hostal dels Reis Catòlics, d'estil plaateresc, que en temps passats fou un hospital i actualment és un Parador Nacional.

Finalment el quart edifici és el convent de Sant Jeroni que actualment és el Rectorat de la Universitat però que anteriorment fou escola de Magisteri i més tard residència per a joves estudiants pobres.

Deixant la plaça de l'Obradoiro i just al voltant de la catedral trobam una sèrie de places i carrers als quals donen façanes distintes de la catedral dignes d'ésser visitades: La Quintana, La Parra, La Plateria i L'Atzabete-geria.

Per acabar de fer la visita a la ciutat res millor que una volta pel carrer de la Fontseca on es troben els bars on es pot menjar el típic marisc galleg i beure l'immillorable ribeiro.

Des de Santiago es pot fer una interessant excursió a la Ciutat de La Corunya on es troba la Torre d'Hèrcules, un far que data del segle II, de l'època de l'emperador romà Trajà. Realment interessant és la visita a la Plaça de Maria Pita on es troba el magnífic Ajuntament de La Corunya a

l'interior del qual podem contemplar una impressionant col·lecció de rellotges. Als voltants de la Plaça de Maria Pita hi ha les esglésies de Sant Jordi i Sant Nicolau. Per acabar la visita a la ciutat es pot visitar la famosa avinguda dels miradors que dona a l'Atlàntic, a aquesta avinguda hi trobam parcs que són els autèntics pulmons de la ciutat, a un d'ells poguerem admirar un rellotge-calendari esculpit sobre la gespa.

De Santiago els valldemosins partírem cap a les Ries Baixes seguint la ruta de les Costes de la Mort. Visitarem

la ria de Noia i Muros per continuar cap a Concurbion i arribar finalment al punt més occidental de la Península Ibèrica, a Finisterre, per als romans aquest indret era el final de la terra. D'aquesta excursió a les Ries Baixes, a més del meravellós paisatge, cal dir que fou aquí on realment vérem la vida de la pagesia gallega, a més els típics graners gallecs eren una característica més d'aquest paisatge.

Deixant les Ries Baixes i ja en direcció Sud cap a Portugal trobarem la localitat de Padron, famosa pels seus

pebres, a més és el lloc de naixement de l'escriptor Camilo José Cela i hi ha viscut la gran escriptora Gallega Rosalia de Castro.

Ja dins aquesta altra zona gallega, es varen visitar llocs d'interès com les illes d'Arosa i La Toja (Arousa i Atoxa) en aquesta darrera s'hi troba la primera sala de joc legalitzada a Espanya, el balneari de fonts termals, la fàbrica de cosmètics i la capella de les Compinyes.

Vigo és una ciutat que malgrat no ésser capital de província, pel fet d'estar oberta a la mar, es converteix en un important centre comercial. El centre comercial més típic de Vigo és el mercat de la Pedra on es pot trobar des de tabac a rellotges, electrodomèstics, passant per tota la gamma de records per als turistes. Cap al tard, a aquesta zona de Vigo es venen ostres que la gent es menja al mig del carrer. Vigo està situada a la ria que duu el seu nom i per unir ambdues voreres es travessa un impressionant pont. Al bell mig de la ria hi ha nombrosos criaders d'ostres i musclos, també s'hi troben les illes Cies. Des del parc Castro, que es troba a una muntanya propera a Vigo hom pot contemplar una bella panoràmica de la ciutat.

Tots els valldemosins arribats a aquest punt del viatge desitjaven anar de compres a Portugal i per tal motius ens dirigírem cap a Valença do Minho on la gent gastà els seus diners de manera abundosa.

Molt a prop a la frontera portuguesa es troba Santa Tecla, muntanya importantíssima ja que s'hi ha trobat un poblat celta que data de dos mil anys abans de Crist, actualment reconstruït parcialment ja que pel mig hi passa la carretera. Santa Tecla és un autèntic balcó cap a l'Atlàntic ja que des d'allà la panoràmica és realment meravellosa.

Pontevedra és la darrera ciutat gallega que visitarem els valldemossins, aquí poguérem contemplar: la Plaça de la Peregrina amb l'església dels Peregrins, la Plaça i el parc de Sant Francesc, la Catedral, l'Ajuntament i la Plaça d'Espanya.

Abandonarem Galícia i ens detinguérem a Salamanca on cal visitar la Plaça Major, la més bella del món per a molta gent, les dues catedrals (la vella i la nova). Després de visitar les dues catedrals continuarem fins a la plaça episcopal on actualment hi ha el palau episcopal i la casa on vivia Franco en temps de la guerra civil. Visitarem a continuació la Universitat amb la seva meravellosa façana; la Universitat fou fundada per Alfons XIè l'any 1218 i és la més antiga d'Espanya, per aquesta universitat han passat importants figures del món cultural. A Salamanca es troba el principal edifici civil de l'època dels Reis Catòlics, es tracta de la casa de les Copinyes actualment en restauració. Molt agradable el vespre és anar a prendre un refresc a la Plaça Major quan totes les façanes dels edificis estan il·luminades; l'encís es romp quan a les dotze en punt automàticament s'apaguen.

Les darreres visites d'aquest viatge foren a les ciutats d'Àvila i Madrid.

A Àvila visitarem les famoses muralles del segle XI que empresonen la ciutat vella i que arriben a tenir 2.500 metres de perímetre, la Catedral, Palau Valderràbanos, Palau episcopal per arribar a la casa de Santa Teresa, la santa d'Àvila. El viatger no pot dir adeu a Àvila sense tastar els típics rovells d'ou de Santa Teresa.

Pels camps de Salamanca vérem nombroses ramaderies que s'ocupen de criar els braus per a les corrides.

El darrer horabaixa del viatge el passarem a Madrid

on férem una visita turística molt ràpida a la ciutat. Vérem: les fonts de Cibeles i Neptú, Porta d'Alcalà, Passeig de la Castellana, Plaça de Colom, Museu de Ciències Naturals, Biblioteca Nacional, Estadi Bernabeu... tot de pressa i corrent.

Al matí següent emprenguérem viatge de tornada a Valldemossa, nombrosos valldemossins es desplaçaren a rebre'ns. Fou un viatge meravellós amb mínims problemes, un viatge immillorable.

Ajuntament

MATRIMONIS

Des del dia 1 de juny al dia 31 d'agost s'han celebrat 13 matrimonis civils.

NAIXEMENTS

Els nascuts durant aquests mesos són:

Francisca Isabel Cilimingras Rigo (21-VI-89), filla de José i Maria.

Nadal Calafat Torres

(8-VII-89), fill de Mateo i Antonia.

Jaume Mas Ripoll

(12-VII-89), fill de Juan i Francisca.

Antonio Vila Fiol

(9-VIII-89), fill de Miguel i Juana Maria.

DEFUNCIONS

Maria Colom Salvà (9-VII-89)

Vicente Colom Torres (19-VII-89)

Margarita Calafat Torres (1-VIII-89)

Antonio Colom Salvà (30-VII-89)

Església

Matrimonis religiosos celebrats a Valldemossa des del dia 1 de juny al 31 d'agost de 1989:

Jaume Vila Mulet-Concepció Pons Ripoll (1-VII-89)

Jaume Sastre Mestres-Juana Maria Galarzo Garau (24-VI-89)

Miguel Marimon Vidal-Francisca Esteva Mas (8-VII-89)

Juan Enrique Ramos Picrnell-Isabel Romero Lozano (15-VII-89)

Guillermo Mas Mas-Maria del Mar Fernández Luceño (5-VIII-89)

De dia 1 de juny a dia 31 d'agost s'han batiat a la pica-baptismal de la nostra parròquia:

Bernat Vicens Torres

Llorenç Bauçà Esteva

Mª Magdalena Isern Capellà

Mireia Palmira Margalida Llarri-Frau

Francisca Isabel Cilimingras Rigo

Juan Calafat Torres

M^a del Carmen Calafat Torres

Angel Rafel Fernández Vallés

Combregaren per primera vegada:

Alvaro García Gutiérrez

Cristina Negrón Vives

Toni Astibia Vives

CONCURS

L'O.C.B. a Valldemossa us proposa per a aquestes festes de Nadal un concurs de betlems; animau-vos i participau-hi!

Enhorabona

El dia 28 de juliol, festa de la Beata, els pares del nostre amic i col·laborador Jaume Capllonch i Ferrà, En Tomàs Capllonch i Darder i Na Margalida Ferrà i Boutroux, feren la petició de ma de l'encantadora joveneta Maria José Más i Estaràs als seus pares Pedro Mas i Calafat i Catita Estaràs i Mas. ENHORABONA

Els nostres amics i col·laboradors Jaume i Concepció el dia de les seves noces.

Jo us estim

Jo us estim sobre la mar,
des de sempre a l'infinit
del pensament quan em porta
molt lluny, ben lluny, a la fi
de l'horitzó perquè em deixa
dels sentiments en el cim.

Jo us desig, desigs de
l'aire,
ones que el peix deixa dir,
escrites, cantades, dites
amb la veu del gessmí,
paraules de mel obrada
que surten d'un cor ferit.

Jo us vull treure de dins
l'ànima
com si fóssiu d'or un fil,
us vull donar sentiments
que de l'albada són fills.

Vull donar-vos, amics meus,
si mai no m'haguéssiu vist,
ma carn i també els meus
ossos
de cop i volta cruixits.

Pere Bru Serrano Darder

- Per una trista casualitat, amb 10 dies de diferència han mort la dona i l'home més vells del poble.

Maria Colom Salvà era la més velleta. Persona molt estimada per tots els qui la coneixien. Descansi en pau.

Festes

Les festes de la Beata s'han desenvolupat segons el programa previst, creim que heu gaudit d'uns dies de germanor i d'alegria. Molts d'anys.

Enguany el poble ha estrenat una carrossa nova per al Carro Triumfal i vestits per als conductors i acompanyament.

L'Obra Cultural Balear a Valldemossa va ajudar a les festes de la Beata, organitzant la gincama el dia del jovent. En el transcurs de la festa infantil carreres de joies i un concurs de dibuix infantil a l'aire lliure, en el qual els petits artistes llüfren les seves dots pictòriques. El concurs va gaudir de gran participació. Tots els infants que hi prengueren part foren obsequiats pel nostre Ajuntament.

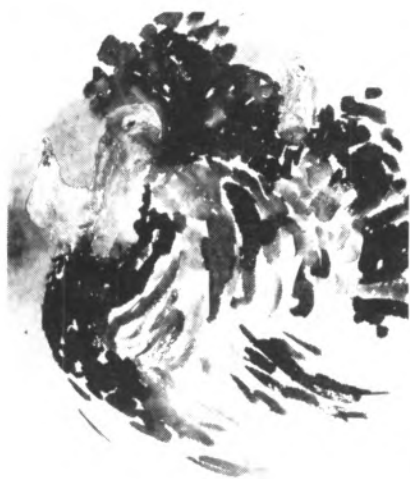
A Sa Marina varen tenir les festes d'agost molt concorregudes, les sopes de peix eren excel·lents i la Revetlla molt animada.

El dia de Sant Bartomeu els preveres Pere Vallés i Bru Morey varen concelebrar l'ofici en honor del nostre patró, que tradicionalment costejà la família Bauzà de Mirabó.

Al vespre, el Club Deportivo Valldemossa At. va organitzar una festa per als joves al Magatzem Municipal. Tothom es va animar i hi hagué ball i gresca fins ben tard.

El dia 24 de juny s'uniren en matrimoni, a la Basílica de Sant Francesc de Ciutat, Sebastià Carbonell Martorell i Maria Dolores Cantero Martínez.

- El dia 19 de maig, a la Sala d'Exposicions de la Banca March de Ciutat, el nostre amic i paisà Bernat Reüll va inaugurar una exposició d'aquarel·les que va restar oberta fins el 3 de juny. Enhorabona pels teus èxits Bernat!

- El passat 10 de juny fou presentat el llibre "Valldemossa com a centre d'excursions" del nostre bon amic i col·laborador senyor Benigne Palos.

L'acte fou patrocinat pel Magnífic Ajuntament de Valldemossa i s'encarregà de presentar l'obra el senyor Josep Antoni Aguiló Ribas, president de la Federació Balear de Muntanyisme.

Rebi des d'aquí la nostra més cordial enhorabona i al mateix temps volem animar-lo a continuar la seva recerca d'itineraris que ens permeten conèixer millor la nostra terra.

- El passat 19 de juny es proclamaren a Vic els Osonencs de l'any 1988.

Els guardons són instituïts pel setmanari AUSA.

En aquesta ocasió un dels Osonencs de l'any fou el nostre amic i col·laborador Senyor Josep Coll i Bardolet per la seva gran unió amb la comarca d'Osona.

La nostra més ferma enho-

rabona.

- El passat 27 de juny tingué lloc al saló d'Actes de la Banca March de Palma de Mallorca, l'acte de presentació del llibre del Senyor Antoni Galmés i Riera "Cultura Popular Mallorquina", Aplec de Pautes II. La portada i la contraportada d'aquest llibre són obra del nostre gran amic i gran col·laborador senyor Josep Coll i Bardolet.

L'acte fou presentat pel Pare Gabriel Llompart Moragues.

Malauradament el conegut folklorista i escriptor Senyor Antoni Galmés i Riera, nascut a Manacor fa 82 anys, ha mort a Ciutat el passat dia 19 d'agost.

- El passat dia 4 de juliol, la Plaça Pública de la nostra vila, fou el marc de la presentació de la revista Miramar.

Un poc després de les 8 es va iniciar l'acte amb l'actuació d'ELS VALLDEMOSSA, que de manera amable i desinte-

ressada ens delectaren amb la seva grata música.

Tot seguit n'Antònia Serrano va llegir unes gloses i va donar pas al Doctor Sebastià Trias, el qual va presentar la novella publicació de forma molt entranyable i emocionada. Dita presentació la publicam a l'Editorial del present número.

A continuació na Margalida Calafat, directora de la revista, va pronunciar paraules de salutació, agraïment i va demanar als presents la seva col·laboració.

Després n'Antoni Mir, Director Gerent de l'OBRA CULTURAL BALEAR, va adreçar-se als assistents i entre altres coses va felicitar al poble valldemossí per la seva revista i va animar a seguir endavant en la tasca empresa a la delegació de l'O.C.B. de Valldemossa.

Finalment el Batle de Valldemossa, Senyor Joan Muntaner, va fer una petita història de la revista que tenguérem al poble fa 19 anys i que es deia Valldemossa, per enllaçar-la amb l'actual Miramar, amb la qual cosa va retre un petit homenatge als qui la feren possible, alguns dels quals ja han deixat aquest món, i dels altres que s'han juntat a la tasca de fer la revista Miramar.

Acabats els parlaments el nombrós públic assistent fou obsequiat pel Magnífic Ajuntament de Valldemossa a un exquisit refrigeri.

Tot el temps de la festa, un grup de col·laboradors, va omplir les subscripcions dels presents que ho sol·licitaren, que foren molts.

Vagi el nostre agraïment per la bona acollida que ha tengut el número 0 de la revista de Valldemossa Miramar, per l'ajuda, pel suport, per la col·laboració i per la presència del nostre Ajuntament, institucions culturals, financers i comercials, Els Valldemossa, socis i col·laboradors, i de manera especial

als propietaris de la possessió Miramar, que tant han fet i fan en favor de la cultura.

- Al passat mes de juliol, tengueren lloc a Valldemossa i a Campdevàrol els actes d'agermanament de les dues viles.

Els dies 8 i 9 una comissió de l'Ajuntament de Valldemossa, Els Valldemossa i El Parado de Valldemossa, es traslladaren a Campdevàrol, on es verificaren els actes d'agermanament. El programa fou aquest: el dia 8 visitaren

VALLDEMOSSA
FESTES DE SANTA CATALINA THOMAS
AGERMANAMENT
DISSABTE, 29 DE JULIOL 1989
A LES 10 DE LA NIT
A SA PLAÇA DE CARTOIXA
ACTE D'AGERMANAMENT
Amb l'animació de:
Grup Dansaires de Campdevàrol
Jove Orquestra de Mallorca
Els Valldemossa

PREMIER L'ESTRIB DE
"ELS VALLDROSSA"
CASA DE CULTURA
"SANCETTA"

el poble, l'Ajuntament, la Casa de Cultura, la Clínica, el local de la 3ª edat... Al vespre feren una revetlla amb l'actuació d'Els Valldemossa i un conjunt local. El diumenge matí es realitzà l'acte d'agermanament a l'Ajuntament i posteriorment es va tornar realitzar en públic, amb una altra actuació d'Els Valldemossa i d'El Parado de Valldemossa.

El dia 29 vespre, la plaça de Cartoixa va ésser l'escenari valldemossí de l'agermanament dels dos pobles. Animaren la vetllada la Jove Orquestra de Mallorca, Els Valldemossa i el Grup de Dansaires de Campdevàrol.

Chopin

- Al mes d'agost han tengut lloc els 4 concerts del festival Chopin 1989. A la propera edició en donarem més informació.

- Entre els dies 3 i 20 d'agost ha tengut lloc al local de l'Ajuntament Vell l'exposició d'olis, dibuixos i aquarel·les del jove pintor local Joan Coll i Colom.

L'exposició ha estat un gran èxit per al nostre jove amic que mereix tot el nostre respecte i admiració car són pocs els qui als catorze anys tenen les seves iniciatives i els seus grans desitjos de millorar.

Anim Joan, segueix així, sempre endavant!

- El passat 4 d'agost s'inaugurà al Centre d'Art de Sineu una exposició del pintor resident a Valldemossa, senyor Nils Burwitz. Rebi la nostra enhorabona per aquesta mostra d'art pictòric.

- La presidenta de l'Associació de Festivals Chopin de Valldemossa senyora Margalida Ferrà convidà l'O.C.B. al vernissatge amb motiu de la mostra pictòrica de Ràfols-Casamada el dia 5 d'agost.

La nostra cordial enhorabona a la senyora Ferrà i a tots els membres de l'Associació de Festivals Chopin per la seva aportació cultural a Valldemossa.

Homenatge a Don Bru

El diumenge dia 4 de juny de 1989 es varen complir les noces d'or com a capellà del valldemossí Senyor Bru Morey, per tal motiu es va fer una celebració eucarística de caire especial.

La setmana anterior, més concretament, el dissabte 27 de maig, el senyor Bru Morey oficià la missa vespertina i convidà al poble el dia 4 de juny a la missa d'acció de gràcies pels cinquanta anys de dedicació a l'Església.

El dia assenyalat es des- pertà amb un sol radiant que acompanyà aquesta jornada especial. A les deu i mitja les campanes repicaren a festa i a les onze les coses es- taven a punt per començar la celebració. En primer lloc aparegué a l'altar major el Senyor Bru Morey que força- ment emocionat, donà el bon dia a tots els presents a l'acte, començà pels seus ger- mans dedicats com ell al ser- vei de l'Església, rector del poble Senyor Pere Vallès i al valldemossí Senyor Llorenç LLadó, continuà després per l'Ajuntament, familiars i amics en general que l'acom- panyen en tan senyalat mo- ment. La missa fou celebrada pels capellans anteriorment esmentats.

En aquesta celebració euca- rística foren especialment emo- cionats tres moments que ana- litzaré a continuació:

- El primer moment que cal destacar, per mi fou el sermó en el que va fer una memòria de la seva vida religiosa des de l'any 1928 que ingressà al seminari, després de dotze anys d'estudis teològics va oferir a Déu la seva primera missa al mateix escenari que l'oferia aquest diumenge 4 de juny de 1989, a l'església parroquial de Valldemossa. Després continuà els seus es- tudis a Roma. Fou canonge de la Seu de Palma de Mallorca i fundà l'església de Palma No- va. Dins aquest ampli "curri- culum vitae" podem veure una llarga sèrie d'accions desti-

nades al servei dels altres, sense oblidar que sempre fou acompanyat per una immensa fe en la religió, tant i tot, que com a amics molt íntims ens va contar la curació sor- prenet d'una llessió a la pell, després d'encomenar la seva sort a les mans de la benvol- guda Mare Alberta Jiménez.

- El segon moment especial- ment emotiu d'aquesta cerimò- nia han estat les ofrenes, ca- da una d'ella guardava una gran significació i tenia una gran dosi de sentimentalisme com per exemple: l'entrega a la parròquia de Valldemossa del calze que li va regalar el Senyor de Son Brondo amb motiu de la seva ordenació com a sacerdot; la casulla que li fou regalada pel poble de Valldemossa a les seves noces de plata com a capellà; un llibre; un ram de flors de Ca l'Abat... tot una simbolo- gia de l'entorn més íntim i humà d'aquest sacerdot.

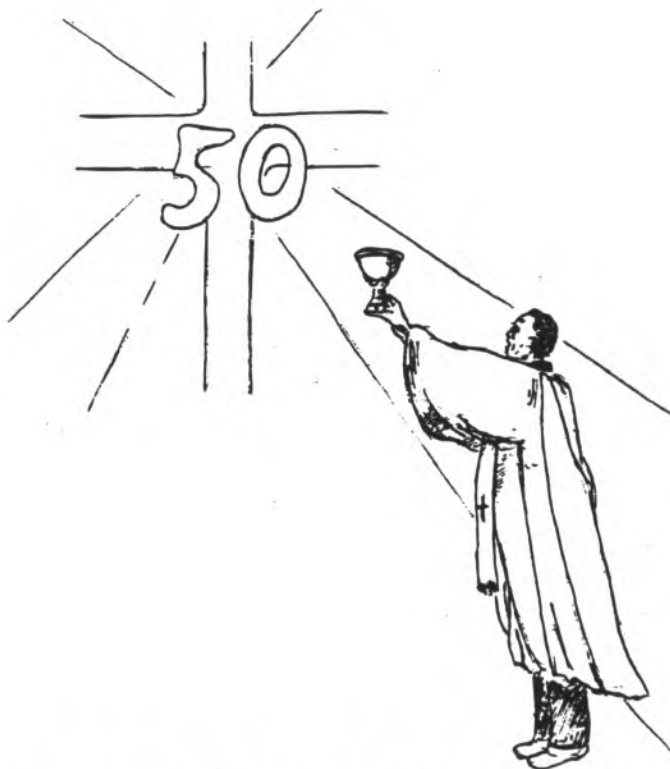
- Finalment, l'agraïment que el Senyor Bru Morey ha fet a tots els assistents, sense

oblidar-se de ningú, és digne de tots els elogis. Un agraï- ment molt especial pels ger- mans sacerdots concelebrants sense oblidarse de "Don Guillem Fiol", que acompanyava els cants amb l'orgue (com a pe- tita anècdota cal dir que el Senyor Bru per fer-lo enfadar li deia a "Don Guillem" que no era valldemossí ja que ha- via nascut als Hostalets, cosa que era considerada com una gran ofensa). L'agraïment ha continuat dedicat a la gent que li ha alegrat la celebra- ció cantant i ballant; l'Ajun- tament; familiars i poble en general.

Finalment l'Ajuntament li ha lliurat una placa per re- cordar aquesta data tan im- portant. A continuació s'ha servit un refresc al bell marc dels jardins de Cartoixa.

Vagi des d'aquí la més cor- dial enhorabona per aquesta llarga vida dedicada a l'Es- glésia.

Margalida Calafat Torres

BANCA MARCH

C/ Chopin, 3
Telèfon: 612377
VALLDEMOSSA